

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagyok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Synodália. Szász Bélától. — Egy őszinte szó. Kálmán Farkastól. — Vidéki élet. Dombi Lajostól. — Tanodai értesítők. — A világ folyása. — Tárca: Szemelvények a keleti népek szent-könyveiből. — Különfélék.

SYNODÁLIA.

A hivatalos lap szept. 26-diki száma a következő legfelső intézkedés hírét közli:

„A magyarországi helvét hitvallású egyház országos zsinatának múlt évi október és november havában lefolyt ülészaka által készített legfelsőbb helybenhagyás és megerősítés alá felterjesztett szervezeti javaslatra legf. helyen némely észrevételek tétetvén, az országos zsinat f. évi szeptember hó 10-én megkezdett folytatólagos üléseiben azokat tárgyalás alá vette, s a módosított szakaszokat az új szervezetben ismét felterjesztette. A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter addig is, míg a szervezési javaslat teljes szövege ismét felterjesztethetnék, legalázatosabb előterjesztést tett ő felségéhez a módosított szakaszok új szövegének előleges helybenhagyása iránt, a mire ő császári és apostoli királyi felsége a következő legf. elhatározást méltóztatott legkegyelmesebben kibocsátani: Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem jelen előterjesztését helyeslő tudomásul vevén, s a magyarországi helvét hitvallásúak országos zsinata által az egyház szervezeti javaslaton tett módosításokat előlegesen jóváhagyván, megengedem, hogy az ekképen megállapított szövegű egyházi törvény az általam egyuttal szintén helybenhagyott jóváhagyási és megerősítési záradékkal ellátva, nevezett miniszterem által aláírásom alá terjesztessék. Kelt Budapesten, 1882. évi szeptember hó 25-én. Ferencz József, s. k. Trefort Ágoston, s. k.“

A „Sárospataki lapok“, e magát a református egyház jogait kizárólagos szabadalommal védőnek képzelő újság, a most lefolyt zsinati ülészokról megtevéen tendentiosus jelentését, végül így kiált föl:

„Annyit — — már most is tényként állapíthatunk meg (a zsinat) jellemzésére, hogy, ha a protestáns egyháznak, önállóságához való eddigi szívós ragaszkodása és kitartása annyit hanyatlik egy év alatt, mind 1881. október 31-től 1882. szeptember 17-ig, nagyhatalmi állásunk napjai a társadalmi tényezők sorában meg vannak számolva.“

E két enunciatió, így egymás mellé állítva, érdekes összehasonlításra nyújt alkalmat.

A Felső kormány, ez a — mint bizonyos részről mondatik — nagy ellensége a magyar protestáns egyháznak, siet készséggel magáévá tenni a reformált zsinat állásponiját, holott a zsinat, mint az egyházi fegyelem, mind a kormányi rendeletek kérdésében megmaradt, a Királyi üzenettel szemben is, előbbi határozatai mellett s ez az u. n. katolikus szellemű kormány, semmi egyebet nem követelve az egyik felekezet zsinatától, mint a mennyit mint alkotmányos államkormányának követelnie kötelessége vala: az állam souverainitásának a közoktatás ügyében való elősmerését, készséggel nyújt kezét az egyház törvényhozó testületének az öt superintendentia consolidálására, a jus advocatiae törvényes körvonalozására, az egyházi igazságszolgáltatás kifejlesztésére, a convent és zsinat, mint törvényes raepresentáló testületek, megalkotására, a domestica megalapítására, szóval a magyar reformált egyház belterjű fejlődésének biztosítására, maga is hivatkozván az egyház autonom jogát biztosító és körülíró 179°/1 XXVI. t. cikkre s a Felsőgi megerősítés alá terjesztvén azt a 3. §-t is, a mely

ugyane törvényezikkel, mint alaptörvényt hangoztatja.

Ezt teszi, mint az idézett hivatalos közlemény tanúsítja, az a reactionarius, antiprotestans a jó ég tudja már minden névvel nem illetett, irántunk ellenségesnek mondott kormány.

S mit tesz, ugyanekkor, egy református főiskola tanárai által szerkesztett „protestáns egyházi és iskolai“ lap, mely magát par excellence protestansként árulja, mely, úgy látszik, mindenkét kész anathemával sújtani, a ki nem az ő módjára és útján merészkednék üdvösségét keresni?

Azon kezdi, hogy a szerkesztője részvételével és hozzájárulásával is alkotott zsinati törvények maga a zsinati intézmény ellen agitál, sőt egész létesülése végokát e nyílt és rejtett agitatio lehetővé tételében mutatja ki. Továbbá, minden alkotmányos fogalmakkal ellentétben, kisebbiti, sub titulo protestantismus, a magyar protestánsok egyetemenek törvényesen nyilatkozott akaratát.

Aztán tendentiose elferdített tudósításokat közöl a zsinat tanácskozásairól. A helyett, hogy az ott mondottakat hiven reproducálná (a mi szerinte „száraz történet“ volna), a maga kancsal szemüvegének subjectiv színezetét olvassa rá a nyilatkozatokra és eseményekre (ezt nevezi ő a zsinat „szelleme“ föltárásának!); a vele nem egy véleményen levő zsinati tagokra mindenféle háborzongatásokat, szégyenkezéseket, lelkiösmereti furdalásokat és bűnbánó utólagos vallomástételeket fog rá s hogy tiszta protestáns meggyőződésszerűségére a koronát rátegye: kiolvassa a szivekből és vesékből, hogy a többség (természetesen elkezdve b. Vay Miklóstól, a legutolsóig) jobb meggyőződése ellenére, a kormányi pressiónak hódolva, öntudatosan adogatta föl rendre a protestáns egyház védbástyáit (ő t. i. két védbástya föladását emlegeti, holott mindkét szavazás a fölött történt, ha kizárólag az egyházé az október vagy az államnak is van-e hozzá főnhatósága) s az által bizonyítja magát méltónak a meggyőződése iránti tiszteletre, hogy a mások meggyőződését tiszteletben nem tartja, sőt insinuálja nekik, hogy meggyőződésük ellenére szavaztak s meri állítani, hogy akadt a zsinati tagok közt olyan hypokrita, a ki pro szavazván, contra nyilatkozott volna — suttymban s épen előtte.

Ily objectiv igazságérzettel fogván, a referadájának megírásához, természetes, hogy a zsinat „szellemét“ olykép mutatja föl, hogy a többség sorsot vetett a protestáns autonomia palástjára s hogy a Plautusi miles gloriosus magasla-

tára is fölemelkedhessék, a „nehéz csatákat átélő hadastyánok“ nevében hirdeti, hogy — a midőn a b. Vay indítványára a szavazás folyt — „a megindult, megdőlni kezdők sorából esés közben is visszaneztek (t. i. az egyházaruló többség tagjai) arra, a ki még ott áll folyvást a sorban, sérthet(et)lenül, rendületlenül.“ Erre a nagyszabású mondásra csak azért nincs miért satyrát írunk, mivel megtette ezt már maga a referenc. Ők a sérthetetlenek, rendületlenek! Ők, a kik huszonnégyen egérutat vesznek, hogy sem fölötte, sem alatta, hanem valahol ott a középtájon libeghessenek! Ők a dicső magyarok, a kik „a protestáns egyház szabadságát s iskoláink autonómiáját“ oly rendületlenül védelmezik, hogy mikor az „utolsó“ védbástya is ledülőben van, elpárolognak, mint a kánfor! Plaudite!!

És ez a „rendületlen“ referáda sohajt föl végül, hogy „ha a protestáns egyháznak, önállóságához való eddigi szívós ragaszkodása annyit hanyatlík egy év alatt, mint 1881. október 31-től 1882. szept. 17-ig, nagyhatalmú állásának napján a társadalmi tényezők sorában meg vannak számolálva!“ —

Persze, miután magunk is az egyházaruló zsinati tagok között szégyenkeztünk, hiában kezdenők a jeles magyarnak magyarázni, hogy egy egyháznak az önállóságához való szívós ragaszkodása nem abból áll, hogy az alkotmányos állam souverainitását megtagadja s az egyházi törvényhozást fölbe akarja helyezni az állami törvényhozásnak, a mi, hiában minden húzodozása, szakasztott mása lenne a VII. Gergely-féle egyház-hatalmi elméletnek. Arról is hiában tartanánk fölolvasást a jámbornak, hogy ha és a mennyiben volt nekünk protestánsoknak a hazában „nagyhatalmi állásunk“ és épen „a társadalmi“ tényezők sorában: nem a csökönös, szembehunyvást végrehajtott magunk elsánczolásának, s épen nem az állami főnhatóság megtagadásának, hanem annak köszönhetőek, hogy nyíltan, szabadon künnállt egyházunk a közverseny terén, nem félve, remegve sem az állam, sem a tulnyomó számú másik felekezet közéleti, tudományos, iskolai működésétől, hanem csekélyebb számuk mellett is bátran fölveve a kesztyűt, megálltuk helyünket, sőt többet is tettünk, a mennyire mint egyház hivatva lettünk volna mert őseink hordozói, harczosai és diadalmas megvédői voltak az idegen érdeket szolgáló kormányok ellenében a magyar állam-eszmének, annak a magyar állam-eszmének, a melynek a mostani zsinati többség, őseit követve, kész hiveként bizonyította magát az állam fölé emelkedni kívánú reactionariusokkal és a — hála istennek, magyar szó nincs rá

— Fahneufflichtig-ekkel szemben — a kik, ha már ennyire beleavasodtak középkori államéleti fogalmaikba, jól tennék, ha legalább hallgatnának az Avas táján s nem adnák ki magukról még nyomtatásban is a bizonyítványt.

Szász Béla.

EGY ŐSZINTE SZÓ.

Hogy ref. énekgyűnk mostanában sokkal nagyobb lendületet nyert, azon bizonyára senki sem örül jobban, mint én, s a ki e téren véghezvitt egyszerű munkálkodásomat figyelemmel kísérte, ez örömemet nagyon természetesnek is fogja találni.

Legnagyobb örömem pedig abban áll, hogy imé! megjelent a kézirat helyett kiadott III. füzet is, és? elmaradának az idegen formák imádói, e füzet már testestől lelkestől magyar, s a közlött dallamok is — úgy az újonnan szerettek, mint a régi énekesekből ajánlottak — kivétel nélkül mind magyarok. Azonban,

mint a világon mindenben, úgy e füzetben is vannak homály-szakok, melyek az én örömem vigadozásait nagyon, de nagyon megzavarják, és ennek jóformán magam vagyok az oka.

Méltóztassanak jól megérteni, kimagyarázom magamat.

Én voltam az, a ki a magyar alakzatot proponáltam, sürgettem, érette harcot vívtam s mindenfelé köz- és mugán úton el is terjesztettem. — Sz. poétáink belátták azt, hogy magyarokul csak magyar éneket énekelhetünk, nemcsak, hanem tisztos öreg atyák tiszteltek meg soraikkal, melyekben ilyen forma kifejezés is foglaltatik: „életem végére jutottam, de még azt óhajtanám megérni, mikor magyar egyházunknak magyar énekes könyve lesz!“ stb.

Midőn 1877-ben mi, dunamellékiek, Budapesten énekgyűlésen voltunk, egy hang se emelkedett közöttünk a magyar alakzat ellen, sőt egyik igen luzgó munkás társunk, az egész énekes könyv dallamait — az előző esztendőben adott utasításaim szerint — azon dolgozta át s mutatta be; csak a „miként“-re nézve volt vélemény különbség. — Szeretve tisztelt elnökünk, Szász Károly, azt mondá: osszszuk be mi zenészek az ének-nótákat magyar méret szerint s adjuk ki a poétáknak, hogy irjanak rá verset. Én azt mondtam a mit azóta is többször hangoztattam — irjanak csak a poéták szabadon az egyes vers-sorok szótag száma szerint, arra lévén tekintettel, hogy a magyar költészet a különböző tag-számú sorokat minő alakzatokon osztja be, — választásnak formát szabadon, úgy könnyebb lesz, mintha mi szabjuk eléjük a formát.

Ugy látszik a m. t. központi bizottság is — hallgató bár — e tételt fogadta el, mert a dallamokra nézve mindaddig semmit se tett, sőt még csak zenészi tanácskozást se tartatott, a melyet pedig fő szükség volna s a melyet már oly bőven sürgettünk; — hogy azonban a m. t. központi bizottság majd tenni fog e tárgyban vala-

mit, azt az 1881. júl. 5. 6. kolozsvári jk. 7 pontjából láthatni.

Midőn én a sorszám szerinti beosztást ajánlottam, tettem azért, mert azt akartam, hogy a vers betű tulajdonságából vétsék a méret, s abból származva szülessék meg a külső tulajdonság, a periodicus alakzat, — ezért fejtettem mindkettőt ki a budapesti „Prot. egyh. és isk.“ lap ez évi 9. és 18. számaiban, s ezért irtam erről egy bővebb munkálatot — zenészeti kifejezésekkel is illusztrálva — mely a legközelebbi gyűlésen lesz előterjesztendő.

Azonban — kimondom őszintén — nagyot hibáztam midőn a sz. poétáknak ily szabad kezet adtam, mert:

azt gondoltam, azt hittem, hogy minden sz. poéta igazi komoly készüllettel veendi majd kezébe a pennát, az az: megtanulja a magyar beosztást mind szótag szám, mind periodicus méret szerint, megtanulja az egyes, kettős, hármas, négyes ütemek zenei kifejezését, megtanulja, hogy egyik másik zoltár dallam menetéből micsoda magyar méretet lehet kivenni; de bizony nem tanulták meg!

Ne mondja azt senki nem vagyok én muzsikás, nem tudom a kótát, nem is tudhatom a zenei kifejezéseket, dallam menetet sat. — Nem áll, — meg lehet ezt tanulni mind, csak akarni kell, — tudnék nevezni költőket, a kik épen nem zenészek, de azért ezeket kitünően tudják!

A mondott kívánalmakat tehát sz. poétáink közül alig egy kettő tanulta meg, a többiek irnak egészen különböző tartalmú s dallamú énekeket, ugyanazon egy méreten! A mi pedig absurdum.

Példákat mondok. — Rác Géza — ki pedig kitünőleg eltalálja az ének hangot (Ballagi lapja 34. sz.) — átirta az I. Zoltárt a 23-iknak nótájára, — olygyönyörű folyékony magyar vers ez, melynél különbet drága árért se lehet kívánni. Ámde:

1. Az első zoltárt e dallamon átírni nem lehet, mert e dallam annak a zoltárnak a tartalmát nem karakterizálja. Míg saját szövegével elválaszthatlanul összepácsol, addig az első zoltár szövegére a mondott oknál fogva alkalmatlan.

2. A 23-ik Zoltár dallamát e beosztás szerint vette: 4 + 4 + 3. — Igaz, hogy ez kitünő Magyar méret, költésztünkben nagyon kedves és használatos, — de a 23-ik Zoltár dallamát corijambicus méreten adni lehet, abból a dallamból olyan magyar méretet lehet kivenni csak, hogy az egymással rimelő soroknak más-más kifejezésük legyen, mert a dallamban is — mint a szövegben — párosával rimelnek a sorok, a méretnek tehát így kell helyesen és magyarosan lenni:

1, 2 sor = 3 + 2 + 4 + 3, mely megfelel ennek a költészeti sornak:

Rozgonyi | püspök palotája | nyitva

3. 4. sor = 4 + 4 + 3. (a hármas ütemnek, m o l a s s u s n a k k e l l l e n n i e), mely ismét megfelel ennek: M a g o s a n r e - p ü l a d a r u | szépen szól

Az 5. 6. sor ismét = + 2 + 4 + 2. — Ez ennek a Zoltár dallamnak igazi és helyes magyar mérete!

A corijambus kifejezésen e dallam elveszti hymnicus magasságát s nem ér semmit.

3. A III. füzetben többen irtak e dallamra eredeti és átírt éneket s mind a 4 + 4 + 4 (corijambicus) kifejezést használták, a mely nem megyen.

De lássunk más példát a nem egy szótag számúak közül. —

4. A 90-ik Zsoltárt többen átírták az általom adott 3 + 2 + 4 + 2. méreten. — Én mikor ezt a méretet adtam, azt gondoltam, hogy a sz. poéta észre fogja venni, hogy a Zsoltárban kereszt rim van, tehát a 2-ik sort már nem lehet az elsővel egy méreten írni. — Csak egyetlen egy tiszteletre méltó öreg poéta vette észre, több senki, hanem írták az 1. 2. 3. 4. sorokat egy és ugyanazon méreten. — Az a kedves lelkületű öreg poéta is megírta a 90-ik Zsoltárt úgy, de azt írta hozzám: „nekem, uramöcsém nem tetszik ez a zsoltár így, én úgy látom, hogy a 11-es sorokban felváltva más méretet kellene felvenni.“ — Persze, hogy mást! a kereszt rim miatt, mely ott van úgy a dallamban, mint a szövegben. — a 90-ik Zsoltár dallama tehát következő igazi és helyes magyar méretet ad:

1. 3. sor = 3 + 2 + 4 + 2.

2. 4. sor = 4 + 4 + 3. (a hármás ütem creticus, dactylus, vagy anapaestus);

5. 6. sor = 3 + 2 + 3 + 2.

Legyen elég ennyi példa.

Ilyen körülmények között nincs és nem lehet más teendő, mint hogy vagy tanulják meg sz. poétáink a fentebb említett kívánalmakat (mint az a kedves öreg poéta megtanulta), vagy hivassanak össze a zenészek s dolgozzanak ki alakzatokat, melyeken a szöveg irandó legyen, mert csak így lehet ama nélkülözhetlen kelléket elérni, hogy szöveg és dallam teljesen egyöntetűek, egy méretűek legyenek, így osztán — meghatározandó lévén az is, hogy a dallamaikat vesztett, de átírandó Zsoltárok melyik nótára irassanak — el lesz kerülve az a calamitás is, hogy péld. a 39-ik Zsoltár szövegét a „Kegyes Jézus én imádságomra“ dallamán írjuk át, a mit a III. füzetben találtam, s a mi tökéletes absurdum.

Végre nagy baj az is, hogy a sz. poéták nem tudják mind, mely dallamok hagyattak ki, s aztán — előszeretettel-e vagy véletlenségből — irtak kihagyott dallamokon is, a mi pedig csak idő és munka vesztegetés!

Kérem a többi t. egyházi lapjainkat is, e soroknak — habár csak kivonatos — közlésére.

Kálmán Farkas.

VIDÉKI ÉLET.

(A sz.-szolnoki egyházmegyéből).

Egyházmegyei közgyűlés.

Kémer, 1882. szept. 27-én.

A szilágy-szolnoki ref. egyházmegye Szakácsiban tartá ez évi őszi közgyűlését e hó 19-én kezdődőleg számos közgyűlési tag jelenlétében, szíves vendégszeretettel fogadtatva.

A csinos új orgonával ellátott templom fogadta magába a gyűlés tagjait s az esperesi derék megnyitó beszéd elhangzásával s az ezt követő éjzenések lecsendesültével a fe lsőbb rendeletek olvastattak fel.

Tudomására hozatott egyházmegyei közgyűlésünknek Báró Györfy Lajos urnak főgondnokunkka megválasztatása, mit lelkes éjzenések között s jelen volt főgondnok úr szíves köszönetélek s szolgálat készsége felajánlásának ünnepléses nyilvánítása közepette örvendetes tudomásúl vett közgyűlésünk.

A marosi egyházmegye azon indítványa, hogy jövőre az egyházkerületi közgyűlésen ne minden tanár szerepelhessen mint rendes tag: — tekintve az indok meggyőző erejét — sz.-szolnoki egyházmegyénk határozatilag kimondá azon véleményét, hogy a gymnasiumok tanárai közül csak az igazgató és tanvezető legyenek jogosítva mint rendes tagok az egyházkerületi közgyűlésen jelenlétre. Általában azon nézetben van egyházmegyei közgyűlésünk, miszerint a szervezeti szabályok revisiójának szüksége immár jelen van s ideje lenne, hogy ez minél előbb megtörténjék. Addig is azonban, míg ez meg lenne, a marosi egyházmegye indítványához imént kifejezett módon csatlakozik egyházmegyénk.

Tekintve azt, hogy erdélyi ref. egyházkerületünknek csak egyetlen lelkészképző tanintézete van; tekintve, hogy a hittanárok hivatásuknál fogva a jövőben lelkészkedő ifjú nemzedéknek utmutatói, tanácsadói tartoznak lenni s ebből kifolyólag az egyházi élet minden mozzanatainak hű ismeretével kell birniok: eltekintve a gymn. tanárok képviselői jogára vonatkozólag kifejezett nézettől, azon elvi határozatot hozta közgyűlésünk, hogy a theologiae professorok mindenike jövőben is jogosított legyen az egyházkerületi közgyűlésen mint rendes tag részt vehetni annyival is inkább, minthogy a többi ref. egyházkerületeknél is a hittanárok e jognak élvezetében vannak.

Ugyan ily jog kiterjesztés hozatott javaslatba a nagyenyedi tanító-képezde igazgató tanárát illetőleg.

E javaslatoknak a testvér egyházmegyékhez pártolás végett leendő átírása határozatilag kimondatott.

Surányi Gyula e. m. közügyigazgató megbízatása következtében hiven s csinosan egybeállított életrajzát olvasá fel néhai Biró Károly volt tasnádi pap afiának. Méltó szomorúság megható érzetét költé föl a jelen voltak lelkeiben e jobb sorsra érdemes paptársunk szenvedések viharában, lelki harc küzdelmei közt idő előtt véglobbot vetett életfáklya gyors elenyészésének látása. Nyugodjék csendesen! Szenvedések s csalódások árjában az étellel meghasonlott lelke — melynek szomorú képe volt a haldakló e végsobajtása: „Nem hittem volna, hogy így kelljen egy kálvinista papnak meghalnia!“ — találjon bocsánatot s idvességet Istennél a kegyelem atyjánál!

Midőn az esperesi megnyitó beszédben fölemlítve lett h-nádasdi volt pap néhai Vass Sámuel és bőősházi volt pap néhai Juhász Mihály afa halála, ez utóbbinak fölemlítésekor mind esperes afa, mind a közgyűlés méltányló elősméressel s dicsérettel emlékezett meg azon derék, jószívű iz-

raelita — Friedman — családról, mely család bőősházi ref. egyházunk szegény papjai iránt eídíg is tettekben nyilvánuló nemes emberbaráti szeretettel viseltetett s most midőn a megdöbbsentő szegénységben elhalt papnak eltemettése költségét hordozni nem találkozott Bőősházán könyörületesszívü ev. ref. vallású egyén: e család a magasztos értelem-ben vett emberbaráti szeretet dicső magaslatára felemel-keve sietett önzetlenül hozott áldozatával bebizonyítani a Jehova azon biztató ígérőtenek valóságát: „Ha mindenek elfelejtkeznenek is, de én nem felejtkezem el te rólad!“

Nézetem szerint nem mulaszthatom el e rövid tudosi-tás rendén az elismerés koszoruját nyujtani egyház-megyey tanügyi előadó Szász Ferencz afnak, ki közgyülé-sünkön felolvasá lelkiismeretes pontossággal, c-inosan, rész-letesen egybeszerkesztett, terjedelmes előterjesztését a tan-ügyi állapotokról. E munka-pontosság méltán találkozott a közgyülés elismerésével.

Egy ülnöki szék betöltése is történt e gyűlésen, egy szívvél-lélelkel megválasztatván ezen hivatalra M.-Csaholyi pap Rózsa Károly afi, ki korábban több ideig munkálkodott a közügyterén, sőt a főjegyzői tollat is — mint helyettes — elismeréssel kezelő.

Kérvények feles számmal fordultak elő a közgyűlésen s egyéb tárgyak is merültek fel, habár csekélyebb számmal mint előzetesen remélni lehetett. Azonban, miután legtöbb tárgya közgyűlésünknek annyira egyéni jellegü vala, hogy azokról említést tenni, a közérdekűség hiányában nem te-kintem szükségesnek: ezeknek felsorolása helyett kedves kötelességemnek ismerem, s meg vagyok győződve felőle, hogy a közgyűlés minden jelen volt tagjának helyeslésével találkozik, ha e helyen nyilvános elösmérés s köszönet-tel adózom Bölöny Sándor, László Imre, Balácsi Endre, Szentkirályi László stb. uraknak, kiknek ős magyar vendég-szeretetét tapasztalhatni szerencsések leheténk s általában lehetetlen dicsérőleg meg nem emlékezmem Szakácsi minden rendü és rangú tagjairól, kik szíves előzékenységgel s ven-dégszeretettel emlékezetessé tették magukat.

Dombi Lajos.

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Tizedik közlemény —

„A marosvásárhelyi ev. ref collegium ér-tesitője az 1881—82-ik iskola évről. Kiadta az igazgatóság“

Az értesitő elején Bedőházi Jánosnak a természettu-dományok módszeréről 1881 sept. 5-én tartott székfoglaló beszéde áll. Ezután Horváth Gáspár igazgató tanárnak 1882. junius 30-án tartott tanévet bezáró beszéde foglal helyet; melyszerint a lefolyt iskolai év életéből az említést érdem-lő események röviden az alábbiakban foglalhatók össze.

A tanulók nagy részének magaviselete kielégítő volt. Az iskolai törvényszék csak két esetben volt kénytelen ösz-szeülni s kimondani egy tanulóra a consilium abeundit, né-gyet pedig „rövidebb porázra fogni — műnyelven — in-ternálni.“

Az egészségü viszonyok kedvezők voltak, ámbár a be-tegűltek száma a kanyaró, himlő s rocsoló toroklobb jár-vány miatt többre ment, mint a megelőző évben, mindazon-által a tanulók közül aránylag nem sokan szenvedtek, a tani-tásnak sem kellett szünetelnie, mint legtöbb tanodáinkban, s a halál sem kívánt egyetlen áldozatot sem.

A collegium vagyoni állapota jelentékeny gyarapodást tüntet fel. „A zene- és énekkar alap“ mlgs. Dr. Antal László ajándékából 50 frttal, s az ifjuság által rendezett zene-estély és bál jövedelméből 172 frt 75 krral szaporodott. A jótékony célra adakozók névsorába is többen irták fel nevöket kegyeletes alapítványikkal, s adták áldozatkész-ségüknek az útókor által is áldandó emlékéit. Nsgs. Hilde-brand József egy halála után esedékessé váló 1000 o. é. frtról szóló biztosítási okmányt ruházott a collegiumra. Bol-dog emlé.ü Koronkai Lászlóné, született Mátyus Katalin egyéb jótékonyágain kívül 1000 frtot hagyományozott „Kó-ronka—Mátyus“ alapítvány czimen és egy zongorát, mely-nek befolyt ára — 280 frt — fia nevérol „Koronka Al-bert“ alap néven fog kezeltetni. Dr. Szász Béla, édes atyja „id. Szász Károly“ nevére és emlékére adományozott 2000 névértékü frt. erdélyi földtehermentesítési kötvényből 1000 frtot. Az adakozás és hagyomány által begyűlt ösz-szeg együttesen 3859 frt. 53¹/₂ krt teszen. Ezenkívül a jutalmak és ösztöndíjakra ajándékozott kissebb összegek meghaladják a 250 frtot.

A tanszer gyűjteménynek minden ága részint adako-zás, részint beszerzés folytán szép gyarapodást mutat fel. Különösen a pénz- és érem gyűjtemény számos példánnyal szaporodott adakozás útján, a többek között 1 drb. 50 dol-láros pappírpénzzel, melyet Kossuth Lajos készítettett New-yorkban 1851—52-ben.

A tanulóknak két egylete vaa. A) „Az ifjusági olvasó-egylet“, melynek könyvtára jelenleg áll 1037 műből 1657 kötetben. Ezek közül szépirodalmi 585 mű 102 kötetben; tudományos 413 mű 595 kötetben; folyóirat 39 drb. 60 kötetben. Az egylet járatott 4 politikai hirlapot; 2 élczla-pot; 4 szépirodalmi lapot és 4 folyóiratot. B) Az „önkép-ző kör.“ a) „Az V-ik k. osztály önképző köre“ egész évben tar-tott 20 gyűlést, melyre 169 dolgozat érkezett be. b) „A három felsőbb osztály önképző köre“ tartott 13 gyűlést. Az ezekre beérkezett művek száma 16.

A tanító testület állott: 8 rendes-, 2 segéd tanárból; 5 osztály- és 9 szaktanítóból.

A tanulók összes létszáma év elején volt az elemi osztályokban: 152, a gymnasiumi osztályokban: 308, ösz-szesen: 460; év végén az elemi osztályokban: 142, a gymn. oszt.-ban: 286, összesen: 428. Ezek közül vallás szerint ev. ref. 337; luth. 10; unit. 14; r. kath. 34; gör. kath. 10; gör. kel. 4; héber 19. Nemzetiség szerint: magyar 388; német 9; o'áh: 12; zsidó; 19. Tanjegyeik szerint ki-tűnő: 45; jeles: 55; első rendü: 208; másod rendü: 120. Érettségi vizsgálatra jelentkezett 30, kik mindnyájan megvizs-gáltatván, érettnak ítéltetett kitüntetéssel 5, egyszerűen 19; visszavetttetett 6. A VI. gymn. osztály végzése után diáki

szigorlatra (rigorosum subscriptionis) jelentkezett 26; a VII. gymn. osztályba felvittetett 21; ismétlésre utasított 5.

A VILÁG FOLYÁSA.

— *Heti szemle.* —

A trónörökös pár Erdélyben. A trónörökös, nejével együtt, ismét Erdély szép bércei közt időz, s egész utjokban, valamint görgényi időzésük alatt a legmelegebb fogadtatás meg-megújuló jeleit találták. Triesztből a királyi pár e hó 19-én este, a trónörökös pár 20-án reggel utaztak el Magyarországra. A trónörökös párhoz csatlakozott a buda-kelenföldi állomásnál Koburg Fülöp herceg is; valamint kíséretében van Lipót bajor herceg szintén. Maros-Vásárhelyre e hó 21-én épen a déli órákban érkeztek ő Fenségek. Velök együtt érkezett József főherceg is a honvédség megszemlélésére. A fogadtatásra a város utcáit föllobogózták. A várótermet virágokkal diszitették, diadalkaput állítottak „Isten hozott” fölirattal. Tizenegy óra tájban már nagy tömeg foglalta el a pályaudvar tájékát. Az udvari vonat megérkezésekor viharos éljenzés hangzott föl, a tűzoltók zenekara a császári himnuszot játszta. A trónörökös először a főbb katonatisztekkel váltott néhány szót. A tisztikartól ő fenségeik a polgári hatósághoz léptek. Bélyd főispán, Sándor alispán jobbról, Kovács polgármester balról állottak diszmagyar ruhában. A főispán üdvözlő szavaira a trónörökös így válaszolt: „Hazajöttünk önök körébe, egészen letelepedünk itthon, s minden évben elfogunk jönni.” A válasz viharos éljenzést, általános lelkesedést keltett. A vadászatok már e hó 22-én reggel megkezdődtek. Sok medvét vettek észre az utóbbi időben, s mindjárt ezek után indult a társaság az adorjáni és édespataki határokra. Három hajtás volt szakadó záporban, a harmadiknál láttak is medvét, de nagy távolban. Másnap az idő teljesen kiderült. A 23-ki vadászaton két medve került hajtás alá, Macskássy Ferenc és Teleki Samu gróf nem akartak a medvére löni, remélvén, hogy a trónörökös állása felé terelhetik, de a medve eltűnt a bozótban. A másik medvét csak a hajtók jelezték, kutyákat bocsátottak utána, de eredménytelenül. A vadászat folyamán ismét esett. E hó 24-én szalonkára vadásztak. 30 szalonkára akadtak. Elejtetett 9 szalonka és 4 nyúl, melyek közül 3 szalonkát és 1 nyulat a trónörökös, 1 szalonkát és 1 nyulat Lipót herceg, 1 szalonkát Koburg herceg lőtt. Szeptember 25-ikén két medve került lövésre a kásvai határban. Első hajtásban Teleki gróf korlátolt lőállás miatt a az egyik medvét elhibázta, mely a sűrűségbe menekült s a hajtásvonalon áttört, a második hajtásból Pausinger főrendező állásának tartott a nagy medve, ez azonban visszariasztotta Teleki gróf elé, ki nem lőtt rá, hogy a fenség lőtávolába érhesse; Lipót bajor herceg rá is sütötte fegyverét s megsebezte, mire a nekibőszült vadállat iszonyú bögés között a völgynyíláson lecsörtetett. A trónörökös

elhagyván a villásreggelit, melyhez kíséretét hozzáültette, a vérnyomokon követte a vadat egészen a völgy aljáig; a sikertelen üldözésből visszatérve, vidáman reggelizett. Legújabb táviratok szerint három medve esett zsákmányul. — Trieszt a királyi család ott időzése alatt. Minden elfogulatlanak el kell ismerni — írják Triesztből — hogy az Adria gyöngyében sem az összes lakosság önkényes nyilatkozataiban, sem más külsőségekben nem volt meg a loyaltás és megelégedés ama nyilvánítása, mely várható oly város lakosságától, melynek jólléte és felvirágzása az állam és a dinasztia jóakaratótól függ. — Az új honvédelmi miniszter ifj. gr. Ráday Gedeon lesz. Az új miniszter 1839-ben született Péczelen. Hasonnevű atyja a harminczas országgyűlésen hirneves ellenzéki követ, később jász-kun főkapitány, a nemzeti színház intendánsa volt. Anyja Teleki Julia grófnő, a miniszterelnök anyjának édes testvére volt. Ifj. gr. Ráday Gedeon az abszolutizmus alatt a közös hadseregben mint huszártiszt szolgált, később ő felsége kedvencz szárnysegéde volt. Az új alkotmányos korszak elején a katonai pályától megváltván, a fejedelem által kamarási méltósággal diszitett fel. Ekkor visszavonult Aszód mellett fekvő ikladi birtokára gazdálkodni. 1875-ben a váci választókerületben a balközépi Degré Alajossal szemben kisebbségben maradt, 1875-ben szabadelpárti programmal, nagy többséggel választatott meg ugyanazon kerület orsz. képviselőjévé. Két országgyűlésen a váci kerületet, a mostanin Zentát képviseli és a hadügyi tárca elodója. — A közlekedési miniszteri tárca még nincs betöltve. Gr. Csáky Albin, a szepesi főispán, hir [szerint, nem válalta el a felajánlott tárczát, s most első sorban Tisza Lajos, Péchy Tamás, Szögyéni László vagy Lónyay János megnyerésére történnek kísérletek. — Vasuti szerencsétlenség a Dráva hidján. Eszéknél a Dráva hidja e hó 23-án délben összetört a vasuti vonat alatt. A vonat egy része lezuhant a Drávába; másik része, minthogy az összekötő kapocs leszakadt, fenmaradt a hidon. A megrázó szerencsétlenségben ez még a nagy szerencse. Meghalt 27 katona két ács, megsebesültek sokan. Az áldozatok huszárok, kik Bosznia földjéről jöttek. Épen a haza határánál érte őket utól a borzasztó halál. Egytől egyig magyar fiuk, a 15-ik huszárezred harmadik századából, Nyiregyháza vidékéről. Burka hadnagy vezetése alatt összesen 74 huszár jött haza szabadságra. Ezek voltak a vonaton s több utas és teher szállítmány. Maga a posta-kocsi 200,000 frt. értéket szállított. Ez a kocsi függve maradt, s értékét megmenthették. A katasztrófát éppen megelőzőleg a szakértők megvizsgálták a hidat, mert a Dráva nagyon áradt, a hid pedig régen rozszant. A vizár gerendákat, épületfákat, hajómalmokat csapdosott a hidhoz; sokszor hallották recsegni. Az eszékiek már régen félték a hidtól; ők maguk rajta közlekedést már nem is mertek használni. De a szakértő bizottság azt mondta, hogy a hidon járhat a vonat. Most beomlott egy része, kiderült, hogy a gerendák korhadtak; a hidlábakat alámosta a rohanó áradat. Az alföldi vas-

ut igazgatóságát, műszaki embereit terheli a felelősség. — Az egyiptomi bonyadalnak. Mit fog csinálni Anglia Egyiptommal? Ez a kérdés úgy látszik másodrendű, diplomácia nem bolygatja; vagy jó előre megnyugtató biztosításokat szerzett róla, vagy pedig a bevégzett tények után már úgy is elkészt minden. Egyedül Angliát illeti meg az összes jog, hogy rendet csináljon Egyiptomban, mert ő szerezte meg magának hozzá e jogot. Franciaországának fáj ugyan, hogy nem játszhatott szerepet, de igyekszik igen jó barátságot hangoztatni Anglia iránt, s kifejezni a baráti reményt, hogy Anglia nem fog francia érdekeket sérteni Egyiptomban. Hogy pedig e barátságos indulásban Anglia nyomatékot lát, más egyéb hatalmak (például Oroszország) fölszólalása esetére, az bizonyos. Egyiptom kormányzatát egészen újjá szervezik, s e fölött az angol lapok általános vitatkozást folytatnak. Legjobb megoldás lenne a „Daily Telegraph“ szerint az, hogy a szultán, mint Egyiptom souverainje, a Szuez-csatorna s a khedive kormánya föllötti protektorátust rubázza bizonytalan időre át Angliára, a mi által fentartatnék saját souveranitása, a khedive állása is, s Anglia örökül állítatnék a békének és Egyiptom jóllétének. A „Daily News“ ellenben úgy vélekedik, hogy a khedivét meghagyni névleges birtokában a hatalomnak, melyre képtelenség bizonyította magát, ellenkeznek ő felsége minisztereinek nagy felelősségével. „Mi nem akarjuk anektálni az országot, — mondja végül a „Morning Post“, — de garantiákat kívánunk arra nézve, hogy Egyiptomot se belső, se külső cselszövények ne tehesék veszélynek forrásává reánk nézve. — A császár és családja Moszkvában. A császár, a császné és gyermekeik e hó 20-án váratlanul Moszkvába utaztak és szerencsésen meg is érkeztek oda. Előre senki sem tudott semmit az utazásról, se Péterváron, se Moszkvában. A legnagyobb titokban tettek meg minden előkészületet, titokban

ment az egész család a vasúthoz, s csak akkor tudták meg Szentpéterváron, mikor az uralkodó család már utban volt. Kezdetben nem akarták hinni. A császár titokban utazik, mintegy keresztül lopózik birodalmán. A mig utazott, megszüntettek a vasúton minden közlekedést Moszkva felé, nem lehetett használni a távirásokat. Semmiféle összeesküvő nem értesülhetett, hogy a császár utazik. A váratlan utazás kezdetben azt a véleményt gerjesztette, hogy a koronázásra utazott a császi család. De csak a moszkvai kiállításra utazott, azt nézték meg, mialatt a kiállítás el volt zárva a közönségtől. Hogy meddig marad a császár a szent városban, azt természetesen el nem árulták. Sőt sokan úgy gondolkodtak, hogy ha már egyszer a koronázás székvárosába eljuthatott a császár, ott fog maradni a koronázásig. Azonban rögtönzött koronázás nem fog történni. Azt jó előre kijelentették, hogy a koronázás semmi esetre sem fog megtörténni titkon egyházi szertartásképpen, hanem nyilvánosan, hagyományos módon, azzal a fényvel és pompával, melyre szükség van, hogy a koronázás ténye jelentőséggel bírjon az orosz nép előtt. Legújában azt híresztelik, hogy a koronázás a jövő évre marad. — Bismarck jubileuma. E hó 23-án volt husz éve, hogy Bismarck a kormány élére jutott, mint porosz miniszterelnök. Addig párisi követ volt. Azóta Bismarck-Schönhausen Ottó gróf, herceg, a miniszterelnökből kancellár lett, Poroszország legyőzte Ausztriát, magához ragadta egész német föld felett a hatalmat, megteremtette a német egységet, leverte Franciaországot, föllállította a német császárságot, s jelenleg Bismarck és Németország parancsol Európában. És mégis egy közönséges hivatalnok zajjal, nagyobb részvét közt szokta megülni hivatali jubileumát, mint a hatalmas kancellár, kit a németországi sajtó is különböző fokú melegséggel üdvözölt e napon, de a fölhatalmasodott Németország lakossága nem csinált e napon semmiféle ünnepet.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

Szemelvények a keleti népek szentkönyveiből.

Korán.

A fajtalan nők a fajtalan férfiak számára teremtvék, s a fajtalan férfiak a fajtalan nők számára; a derék nők a derék férfiak számára, s a derék férfiak a derék nők számára.

Ó hívők! Adjatok alamizsnát azon javakból, melyekkel birtok s ne csak a használhatatlant ajándékozzátok el.

Ha fényes nappal alamizsnálkodsz, ez dicséretre méltó, de ha titkon gondoskods a szegényekről, ez nagyobb érdem.

Az kit Isten vezet, helyes uton jár; a ki tévelyeg, az elveszett.

Ha Isten akarja, minden ember e földön hívő lenne. Kényszeríteni akarod-e tehát az embereket, hogy higgyenek?

A prophétia nem könnyen mondható, mint egy predicatió.

Ki gonoszabb annál, mint a ki hazugságokat költ s azokat Isten neve alatt terjeszti.

Zendavesta.

Vivjál meg a rosszsszal, hogy juttasd érvényre a jót.

Távolítsd el a nőt közeledből.

Ne vitázz az iriggyel.

Világíts utódaidnak fénylő fátylaként.

A házasság hid, mely az égbe vezet.

Ne tégy rosszat *
*
*
dicsőségért.

Ádám könyve.

— A nazarénusok szent-könyve. —
Testvéresüljete az igazság érdekében.

Ne adjátok szolgálatba a jó *
*
*
szolgákat rossz gazdákhoz s ne büntessétek a gyöngét.

Az esztelen hasonló a hullámhoz, mely örökös rengése *
*
*
által megcsal minket.

Az istentelenség *
*
*
bűnét Isten soha sem fogja megbocsátani.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, szept. 30-dikán.

— Az utolsó negyed év küszöbén a lejárt előfizetések megújítását s a feles számú hátralékosoktól tartozásaik haladéktalan törlesztését, illetőleg a szétküldött elősmervényeknek visszaküldését tisztelettel kérjük. A fölhalmozódott hátralékok miatt, melyek a lap főtartását lehetetlenné teszik, a kezdődő negyed év utolsó várákozási kísérletünk lesz. A kiadó hivatal.

— Templomszentelés. Az inaktelki ref. egyházközség f. év szept. hó 24-én szép ünnepély színhelye volt. Ekkor történt — mint előre jeleztük — templomának felszentelése. Az ünnepélyen jelen volt főt. Nagy Péter püspök, az egyházmegyei előjárók és a környékbeli papság; a világiak közül mlgs. Lészai F. s a szomszéd falukból összeharandozott egyháztagok. Az ünnepélyes isteni tiszteleten az első imát és alkalmi egyházi beszédet Régeni Ferencz bikali lelkész, a felszentelő imát főt. Nagy Péter püspök mondotta; mely után a kereszteselési szertartást Valler József mákói lelkész, az esketést Szakács István esperes és sz. lónai lelkész afiai végezték. Az urvacsorát Ignác Károly egyházmegyei jegyző, b.-hunyadi lelkész és Biró András daróczi lelkész osztották ki az 500-at meghaladó jelen volt híveknek, s ennek befejezéseül a főt. püspök úr az urasztala körbe állott lelkészeket részeltette a kegyelem sacramentumában. Az istentisztelet sorát Bitai Kálmán helybeli lelkész imája zárta be.

— Dicséretes őszinteség. A helybeli „Ellenzék“ a tiszamelléki egyházkerületnek közelebről tartott közgyűléséről tudósítást közölván, pártjának egyik legkitünőbb tagjáról, Hegedüs László, képviselő urról, a következőleg nyilatkozik: Az egyházkerületi tanügyi bizottság által a jelen gyűlésre javaslat lett volna betérjesztendő, mely a sárospataki főiskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetését szabályozza. E munkálattal a bizottság nem készült el, mert Hegedüs László elnök (országos képviselő) a bizottságot nem hívta össze. Kapott is ezért kárhooztatást eleget; Ragályi Gyula ugy nyilatkozott róla, hogy kötelességét hanyagúl teljesíti s az egyházkerület határozatait általában semmibe se szókta venni. De e megrovást Hegedüs László nem hallotta, mert ezen gyűlésre se jött el. Hanem hát ez már ugy szokott lenni, hogy némely hazafiak erélyesen tudnak dictiózni a mások kötelességeiről, hanem a magokét nem mindig teljesítik.

— Hymen Ifj. Demeter Károly, m.-vásárhelyi

főtanodánk derék tanára néhai Finta Endre paptársunk kedves leányával Finta Gizellával f. hó 30-án házassági frigyre lépett. Adjon Isten boldogságot az ifju párnak!

— Szászvárosi Kun-tanodánk október hó 16-án öröm ünnepet ül. Gr. Kun Kocsárd ő méltóságának kifogyhatatlan áldozat készsége folytán a tanoda egy nagy diszes szárnyépülettel kibővült s az új épületet a jelzett napen ünnepélyesen felszenteli a főt. püspök úr.

— Gyász hírek. Z. Knöpfler Vilmos, országos képviselő, jeles orvos, a hazai közéletnek s különösen M.-Vásárhely városa közügyeinek nagy érdemű bajnoka, f. hó 26-án hosszas szenvedés után, M.-Vásárhelyt elhunyt. Nyugodjék békében! — V a s T a m á s t, m.-vásárhelyi paptársunkat s nejét Lénárt Lillát súlyos csapás érte: 7 éves kedves gyermekük, Ernő, f. hó 26-án a vörhenyjárvány áldozata lett. Isten vigasztalja meg őket. — Id. Filker Elek, nyug. számtiszt, a kolozsvári Erzsébet-aggház algonokosa s a k.-monostori konventi levéltár őre, f. hó 27-én élete 88-ik évében elhunyt. A köztiszteletben állott derék agg férfit temetésén Lönhard Ferencz, káth. püspök ő méltósága személyesen végze a szomorú tisztelet, szép jelét adván ez által a gyászoló család iránti szives jó indulatának. — Borbát Pál, dálnoki ref. paptársunknak hét éves kis fia Dezső, f. hó 24-én roncsoló toroklobban elhunyt. A család mély gyászában baráti részvételt osztozunk.

— Felhívás. Alólírott teljes tisztelettel hívok fel mindenkit — ki a magyar prot. egyház irodalom története iránt érdeklődik — miszerint, ha csak egy levelező lap on is, kegyeskedjék tudtomra adni azon neveket, melyek — tudomása szerént — az „Uj magyar Áthonás“ II. füzetéből kimaradtak. (Bogyó Mihály—Fekete János). Gyűd, u. p. Siklós. 1882. szept. 22. Kálmán Farkas.

— A „Magyar Lexikon“nak immár 110-ik füzete hagyta el a sajtót, tartalma által újra bizonyosságot tévén ama semmit sem kimélő áldozatkésziségről, melyet a kiadó tanúsít és a források azon bőségéről, mely a szerkesztés körében érvényre jut. A füzetben, mely a „Maffei“ czikkcszóval kezdődik és a „Magyar Tempo“ czikkcszóig terjed, kiváló érdekűek a Magyarországot és annak jelesebb termékeit tárgyazó cikkek. A beosztás elárulja ama lelkiismeretes törekvést, hogy a vállalat 150 füzettel véget érjen, mihez képest az anyag lebonyolítása örvendetesen halad. Ajánljuk ismételtlen olvasóinknak figyelmébe ezen érdekes vállalatot,

— Egyház és clerus Oroszországban. Az orosz szent zsinat főprocuráturának jelentése szerint Oroszországban 1880-ban 41,525 templom volt 38,072 pópával, 56,437 diakonussal és egyházi szolgálóval, összesen tehát 94,509 ember. Férfikolostor volt 449, szerzetes 6688, fráter 3490, nőzárda 170, apácza 4380, nővér 12,496 Uj templomot emeltek 1880-ban 386-ot, kápolnát és imaházat 108-at: A templomok 1880-ban 11,252,500 rubel adományt kaptak. A szent zsinat rendelkezésére 28,412,487 rubel állt, ehhez az állam 5,969,683 rubellel járult; a szegények segélyezésére 2,359,420 rubelt osztottak ki. Az egyházaknak volt 95 kórházuk, 648 menedékházuk, 4348 kezdő iskolájuk 108,690 tanulóval. Külön lelkesi iskola volt: 4 akadémia, 53 seminárium, 185 alsóbb iskola 2831 tanárral és előjáróval és 44,128 tanulóval. A görög nemegyesül, vallásra áttérték 10,571-en, köztük 1135 rom. kath., 732 protestáns, 398 zsidó, 400 mohamedán, 5396 pogány.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Koncz Józsefnek, M.-Vásárhelyt. Egy tárcza közleményt köszönettel fogadnánk.

Körmen di Sándornak, Hedrahelyt. A jövő számban egész terjedelmében szives készséggel közöljük.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Ne bántsuk! (Két cikk). I. (Sz—s). — Esdő szó a nemzeti közművelődés érdekében: annak barátaihoz! — Irodalom. — A világ folyása. — Tárca: Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszerűségei 1631-ben, betérjesztve I. Rákóczy György fejedelemhez orvoslás végett. — Különlélek. — Körözvények.

NE BÁNTSUK!

(Két cikk).

I.

Kolozsvártt, 1882. oct. 7.

(Sz—s). A marosi egyházmegye — mint t. olvasóink tudni fogják — a f. évben tartott kerületi közgyűlésen azon indítvánnyal lépett föl, hogy módosítsák a szervezeti alaptörvény II-ik fejeletének pontja, melyszerint a közgyűlésnek tagja minden rendes tanár; és pedig módosítsák oly képen, hogy az egyes tanodák részéről csupán az igazgató és tanvezető tanárok legyenek hivataluknál fogva tagjai a közgyűlésnek. Ez indítványát azzal indokolja, hogy ennek elfogadásával megszűnnék azon aránytalanság, mely a közgyűlés tagjai között jelenleg az által áll fön, hogy a míg a 350,000-et számláló egyházkerületnek csak 68 választott képviselője van, addig a 2621 tanulót 42 rendes tanár képviseli.

A közgyűlés ez indítványt az igazgató tanácshoz tette át azon utasítással, hogy a kollegiumok s egyházmegyék meghallgatásával, a jövő évi ülésre tegyen véleményes előterjesztést. Az igazgató tanács e határozat értelmében a tanodákat s egyházmegyéket véleményadásra fel is szólította s a szilágy-szolnoki egyházmegye — mint lapunk legutóbbi számából olvasható — az indítványt magáévá tette, sőt határozatilag kifejezést adott azon nézetének is, hogy ál-

talában véve a szervezeti szabályok revisiójának szüksége főnforog s eljött az ideje annak, hogy az mielőbb megtörténjék.

Részünkről egész halározottsággal kijelentjük, hogy ez indítvány fölvetését nem tartjuk időszerrűnek.

Újabb alkotmányos szervezetünk, mely évtizedekig tartó s még a 30-as években megkezdődött, nem egyszer tulságokba csapongó küzdelmeknek árán jött létre, most még csak 10-ik évét éli. Vajmi kevés idő arra, hogy az élet, a gyakorlat kellőleg kipróbálhatta volna s döntő ítéletet ejthetne. Sőt a mennyiben ítéletet mondhatunk fölötte, az — nézetünk szerint — inkább kedvező, mint kárhoztató lehet.

Az új alkotmány életbe lépésével egyházkerületünknek új korszaka nyílt meg. Egy egységes testület vette kezébe az egyházi törvényhozás jogát s hatalmát s egész hosszú sorát hozta létre egyházi s iskolai oly törvényeknek és szabályoknak, melyeknek idves hatása egyházkerületünk beléletében elvitázhatatlanul észlelhető. Azok az ellentétek s ennek folytán napirendre került surlódások, melyek az új alkotmány életbe lépése első éveiben, az addig különváltan működő s egymást nem egyszer zsibbasztó régi főconsistorialis és zsinati elemeknek egy közös testületben egybetalálkozása nyomán, mint körtünetek jelentkeztek, elcsöndesültek; a közös célra közös erővel, egyetértő indulattal törekvő békés munkálkodás szükségének érzete eleve név lön s a kölcsönös féltékenykedést s abból keletkezett pártviszályokat és meddő szóharcokat az előre törekvés, a positiv alkotás nemes szenvedélye, teremtő buzgalma váltotta föl.

A törvényhozó, ítélő és kormányzó hatalmak különválasztása s jogkörük szabályozása által a midőn egyfelől a modern jogelvek követelményeinek elég lón téve, másfelől a különböző de egy közös célnak szolgáló hatalmi tényezők egymással mintegy nemes versenyre keltek a becsületes munkavégzés terén s míg a törvényhozás az adott viszonyok s fölmerült szükségek bölcs megfigyelésével telyesítő törvényalkotási tisztét, addig a más két hatalmi kör munkássai is előismerésre méltó odaadással tölték be hivatásukat. És e két hatalmi tényező közül nagy felelősséggel járó, nehéz s épen azért dicséretes munkát végzett főleg az utóbb jelzett: a kormányzó hatalom, melynek kezében az egész egyházkerület fölötti éber felügyelet végszállai egybe futottak, mely ellenőrző a hozott törvények végrehajtását, kormányozta az egész anyaszentegyházat, őrködött a tanodák s egyházak anyagi s szellemi érdekei fölött, törvényjavaslatok alakjában előkészíté a létrejött összes törvényeket, sokféle és pedig nagyfontosságú kérdésekben sikeresnek bizonyult közegéül szolgált az államhatalom s az egyház közötti érintkezéseknek s kedvező megoldásra juttatott századok óta függő sérelmi kérdéseket.

Állítani merjük, hogy mind a három hatalmi tényező betölté hivatását és teljességgel nem szolgáltatót okot arra, hogy azon alapokat, melyeken alkotmányos szervezetük nyugszik, az azokat alkotó tényezők mostani arányának megzavarásával, megbomlasszuk s alkotmányharcot provokáljunk, mely újra megzavarná a már egybe simult elemeknek békés összeműködését s felszínre hozná a mellékes érdekek vívódásait.

Vannak azonban még ezeknél magosabb rendű szempontok is, melyek a lefolyt tíz év alatt a consolidatio jelentékeny mérvéig megizmosult alkotmányos factorok érintetlen hagyását, ez idő szerint, hathatósan javallják. Vessünk csak egy futó pillantást azon nagy fontosságú feladatokra, melyek az egyetemes zsinat korszakot alkotó működése folytán a magyar reformált egyetemes egyház s abban a mi egyházkerületünkre nézve is előtérbe léptek s melyeknek teljesítésétől egyetemes egyházunk egész jövőndője, jólléte, fölvirulása függ. E feladatokat másodikkunkben jelezzük.

Esdő szó a nemzeti közművelődés érdekében, annak barátaihoz!

Épen 90 éve annak, hogy az eszmékben, mint áldozatok és kivitelben egyenként nagy Festetich György gróf, felfogva a magyar aristokratia magos hivatását az 1790/91-ki XXVI. törvényezikk létrejöttével megnyitá saját telkén 24 tanulóval a csurgói gymnásium első osztályát, s pár év múlva letévé alapkövét a derék emeletes gymnasiumi épü-

letnek, s felépíté azt a belső somogyi ev. ref. egyházmegye fuvarozási segélyével saját költségén.

Nem csak ennyit tett. Az intézet tanárai fizetésének egy részéről alapítványilag gondoskodott, tanárajul külföldön oly férfiakat mint Császári Lócsi Pál jénai egyetemi bölcsészettudor képeztetett, mert a mint királyi szentesítést nyert adománylevelében mondja: „Csurgón a hazának jó és hasznos polgárokat akar neveltetni „et in philosophicis.“

S ezzel, miután még Csokonay Vitéz Mihályt is megnyerte az intézet tanárául, átadta a tanintézetet a belső somogyi ref. egyházmegye kezeibe, további gondozás, ápolás és fejlesztés végett.

A nagy kiterjedésű s határszéli Somogy megyének első és egyetlen középiskolája, mert a kaposvári évtizedekkel későbbi eredetű, megalakult tehát, hazánk e legdélnyugotibb pontján, hová az idegen ajkú s fájdalom! szellemű horvát szó áthallatszik a Dráván s számos községet ural még annak innenső partján is, azon ponton, hol a magyar nyelvnek a Kanizsától Pécsig terjedő hosszú vonalon, nem volt addig öre, hogy legyen ez: a magyar «Wacht am Rhein.»

Csurgó e helyzeti fontosságát, az alapító nemes gróf előrelátó intencióját követve b. Eötvös is, a hazai tanítóképezdek egyikét egész előszeretettel helyezte, ideiglen a gymn. épületébe, hazánk e szélső fenyegetettebb pontjára; a jelenlegi okt. ügyi miniszter úr pedig, a kicsiny, de a mily lelkes, oly áldozatkész város által emelt díszes emeletes épületbe tette azt át véglegesen. Ekként kettős pecséttel pecsételtetett el Csurgó a magyar nyelv és közművelődés ör és tüzhelyéül, hogy csurogja a tudomány és hazafas szellem élővizének folyásait.

Belátta Csurgó e jelentőségét a nagy közönség is, s felfogta valláskülömbőség nélkül. Az egyházmegyét nemzeti missiót teljesítő munkájában hatalmasan gyámolíták: az alapító grófi család folytatólagosan, különösen annak szellem és névörököse a jelen Festetich György gróf, kijelentve, hogy: „a mi volt alapító ősenek Csurgó, az nekie is, s biztosítva hason érzelmekről utódai iránt is;“ majd első sorban az alapító gróf e nagy művének részese, javainak is inspektora Nagyváthy; ezek kor és elvtársuk Sárközy István, a Somssichok, az Inkey, a Csépán, s Nyárádi családok, az igénytelen baranyai ref. lelkész Beleváry, ki azzal hálálta meg Csurgónak képeztetését, hogy 10.000 frtnyi tekintélyes összeggel, az istvándi ref. lelkész Vincze Sámuel özvegye, ki szintén Csurgón tanult férje emlékére 4000 frttal segélyezte az intézetet hivatásának megfelelően.

A belső somogyi ev. ref. egyházmegye, a gondjaira bizott e szent hagyományt, önmaga is egy századon át hűséggel őrizte, teljes odaadással ápolta, áldozataival fejlesztette, s lón az egy osztályból hat osztály, két tanár helyett hat rendes tanár, dijazva a kezdetbeni 200 bankó forint helyett 800 frtig emelkedő fizetés és díszes értékes szabad lakással; a tanulók száma 24-ről 182-ig, könyvtára a 8-ik ezer kötetig emelkedett; tápintézetében pedig 50 frtért min-

den valláskülömbőség nélkül 100 növendéket is éllemezve, s így kerek száz forintért tandíjt s tankönyvek árát is beértve, s százakra menő jutalmat osztva ki évenként növendékeinek, teljes testi és szellemi ellátást nyújtva, egészséges kies helyen, a szülői felügyeletet, a város physikai s moralis viszonyai folytán, minden tekintetben pótló gondos nevelés és atyai örökös mellett.

Ime egy határszéli tanintézet egy százados fejlődése, küszöbén egy újabb századnak!

A belső somogyi egyházmegye azonban ugy gondolkozik, hogy a 6 osztály a maga bevévzetlenségében, miután a gymn. törvényjavaslat egységesnek tervezi a középtanodát, s 4, 6 osztályt csak kivételesen vél engedélyezendőnek, olyan, mint egy több emeletű épület, melynek teteje nincsen, s mint élő fa, csonka koronával, kitéve az idő szeszélyének, vagyis az érettségi vizsgákban más nagyobb gymnásiumok alárendeltségének. Az egyházmegye ezt nem akarja. Akarja ellenben, hogy gymnasiuma egységesen szervezett, hogy bevévzett egész, hogy önczél legyen; s ezért legközelebb tartott képviselői közgyűlésében egyhangulag kimondá, hogy gymnasiomát 8 osztályuvá emelendi, s már a jövő 1882—83-ik tanévben két tanár beállításával a 7-ik osztályt, az 1883—84-dik tanévben ismét két tanár beállításával a 8-ik osztályt, összesen tehát 10 tanárral a 8 osztályt megnyitandja.

Jól tudjuk mi, hogy a jelenkor nem a humán irányt képviselő gymnásiális műveltséget, hanem a réal irányú képzettséget követeli inkább, s hogy hazánknak és specialiter magyar fajunknak ipari, kereskedelmi, gyakorlati irányú tanintézetekben van nagy hiánya, hogy ezekre van nagyobb szüksége.

Ámde ezen szükséglet pótlása a kormány dolga, s oly intézetek helye az ipari és kereskedelmi fokusok városaink. Csurgó pedig nem ily központ, s növendékeinek kontingenst nem oly vidék, nem iparosok és kereskedők, hanem a társadalomnak egy más rétege adja.

A belső somogyi ev. ref. egyházmegyének, a dunántul 13 megyéjében szétszórt 9 egyházmegyéből álló 225.000 főnyi dunántuli ref. egyházkerületnek, a pápai főiskola mellett, ez egyetlen gymnásiuma, de egyuttal annak életszüksége is, s e gymnásium, alapítványlevele értelmében, az elévülhetlen humanismus klassikai műveltségének van szentelve.

Evangeliumi alapon, reform. irányú, a klassikai műveltség mellett, a haladó kor követelményeinek is eleget tevő modern tanintézet. Ez itt a jelszó!

Megértve az egyházmegye e szándékát, Csurgó városa képviselői gyűlésében 5000 frtnyi, a város lakosai majd 4000 frtnyi, a ft. egyházkerületi közgyűlés évenként 500 frtnyi, a járás országgyűlési képviselője Somssich Pál 1000, az egyházmegye esperese 1000 frtnyi, Matolcsi Józsefné s id. Csorba Eduárd kaposvári lakosok 2—200 frtnyi adománnyal siettek első példát adni az áldozat tételben.

A belső somogyi ref. egyházmegye, bár egyházközségei, lelkészei és tanítói, személyenként egyutt 20.000 frtnyi tőke kamatainak megfelelő összeggel járulnak évenként a

gymnasium fentartásához, s jelentékeny terménybeliekkel a tápintézethez, újabb áldozatoktól maga sem riad vissza.

Egyházaitól, lelkészeitől, tanítóitól, vagyonosabb egyházi hiveitől várja a megfelelő egyszersmindkorrai áldozatot, vagy alapítványt.

Tanintézetünk azonban nem csak saját fiainkért van. Miként eddig is ezeket nevelt más felekezetűek közül is a hazának, úgy ma is, tanítványainak épen fele róm. kath. és mőz. vallású s ág. evangkból áll. A nemzet minden rétegét felekezeti külömbőség nélkül, a közhaza érdekében szolgáló ez intézet betetőzése, s megszilárdítása hazai közművelődési közös czél tehát, a mit elősegíteni közös érdek, s így erkölcsi szent kötelesség is.

Felemeli tehát esdő szavát a belső somogyi ref. egyházmegye, s egy század óta először emeli fel, a nemzeti nyelv és közművelődés érdekében, hazánk lelkes fiai és leányai hozzátok, s egész bizalommal emeli fel, sőt nemzeti s hazafiai egységérzetünkbe vetett azon hittel, hogy eddigi szokatlan mérvű erőfeszítései, a tanúgynek hozott áldozatai után; férfias önérzettel járulhat mindazokhoz, a kiknek érzékük van a hazai kultúra iránt, s a kik tudják, hogy kis nemzetek csak szellemi fölényükkel s önfeláldozásig is lelkesülni kész fiaikban biztosíthatják lételüket; s hisszük, hogy hazánk fiaiban vetett reményünk nem fog megszégyenülve térti vissza s ekként az ország egyik legfontosabb, legfenyegetetebb pontján, a magyar Fiume drávai kulcsánál, a magyar nyelv s miveltség ez erődjét, áttörhetlen táborhelylyé segitendik adományokkal átalakítani hazánk jobbjai.

A kegyadományokat kérjük a tanintézet jelenlegi pénztárnokához: Má té Lajos darányi lelkész urhoz (u. p. Darány) küldeni. Az adományok hirlapilag nyugtáztatni fognak Kelt Csurgón, az 1882-ik évben.

Sárközy Dénes, *Körmendy Sándor,*
segéd-gondnok. esperes.

Matolcsi József, gymn. ig. bizottsági elnök,
Má té Lajos, pénztárnok, *Bokor Benő,* lelkész,
Bosznai István, ig. tanár,
s ig. bizotts. tagok.

IRODALOM.

Megjelent Sárospatakon, az odavaló »irodalmi kör« kiadásában, a főiskola költségén: „Bibliai vallástan a gymnáziumi I-ső és II-ik osztály számára. Irta Kovácsy Sándor, gymnáziumi tanár. Ára füzve 80, füzetlen 73 kr.“

Ezen munka két részre van beosztva: ó-szövetségi és új-szövetségi vallástanra. A beosztásnak alapjául azon irányelv szolgál, hogy a vallásos oktatásnak történelmi alapon kell nyugodnia, minthogy a keresztyénség lényegét képező vallásos eszmék és elvek, s ezeknek hirdetője és megalapítója Jézus is bizonyos időben jelentek meg. A keresztyénség történelmi alapját az ó-szövetségi vallásos képzet képezi, s hogy ennek megősmérese nélkül a keresztyénséget s a benne életet nyert új vallás-erkölcsi életet történelmi

fejlődésében nem érthetjük meg teljesen, kitetszik Jézusnak tanítványaihoz intézett ezen szavaiból is: „Ne gondoljátok, hogy a törvénynek s a prófétáknak eltörlésére jöttem; nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy betöltssem.“ (Máté 5, 17).

Az első rész az ó-szövetségi vallás, mint a szerző helyesen jegyzi meg, csak rövid történeti előzményül s útbaigazítóul szolgál — a II. rész — az újszövetségi vallásnak megértésére nézve.

A tananyag feldolgozásánál a következő rendszert követi. A „Bevezetésben“ leírja a vallás alapját és fogalmát, s röviden megismerteti a vallások osztályozását. Ezeknek előrebocsajtása után áttér a keresztyénség történelmi fejlődésének megértésére alapúl vett történeti előzmények azaz a mózesi vagy ó-szövetségi vallás leírására; de mielőtt ezt tenné, megemlékezik a sémitákról általában. Izrael vallásának leírásában három főbb pontot különböztet meg, melyek között első: „Az izraeliták vallásának fejlődési fokozatai,“ mit a patriarchák vallásos felfogásának végeredményében való rövid ösmertetése által tüntet fel. A második „Az egy isten hívés megállapítása Mózes által.“ Ebben előadja Mózes életét és vallásos elveit, az ünnepeket, isteni tisztelet és áldozatokat. Továbbá a közbátorság, igazságszolgáltatás, mértékletesség s tisztaságra vonatkozó törvényeket. S végül a szülők és felsőbbek iránti kötelességeket. A harmadik pont „a próféták főbb vallásos felfogását“ tárgyalja, lerajzolván egyszersmind a zsidó és pogány vallás állapotát Jézus megjelenése előtt. Ezekből látható, hogy ezen rész nem csak tárgyat ölel fel, s hogy ez mily terjedelemben van dolgozva, szolgáljon tájékozásul azon tény, hogy a jelzett tárgyhalmaz 12 még tömörtinek se nevezhető oldalt foglal el. Ezen rövidséget távolról se akarjuk a munka hátrányára számítani be, sőt ellenkezőleg, tekintetbe véve azt, hogy a tanulók az elemi osztályokban az ó-szövetségi vallástant kellő részletességgel megismerik, s így az I. gymn. osztályban legfőleg az eltanultaknak csak rövid átnézetére lehet szükség a vallásos kedőlynek a már megvetett alapon való tovább fejlesztésére: helyesoljuk a kéz alatti tankönyv módszerét.

A második rész a „Jézusi“ vagy „új szövetségi vallást“ 2 fejezetben tárgyalja. Az első fejezet kereszteselő Jánosról szól, röviden leírja életét, s rajzolja őt mint az alázatosság és igazságszeretet példányképét. A második fejezet tárgyát Jézus élete s tanításai az evangyéliumok szerint, az egyházi év és ünnepek előadása képezi. Előadatik Jézus születése. A napkeleti bölcsek megjelenése Jézus előtt és a bethlehemi gyermekek meggyilkoltatása. Simon és Anna bizonyágtétele Jézusról. Jézus gyermekora, megkeresztelése, megkísértetése, élettörténetének folytatása és tanításai. Mint a dolog természete hozza magával, különös súly van fektetve Jézus tanításainak leírására, melynek megismertetésére a hegyi beszéd és a példázatok szolgálnak alapúl. A hegyi beszéd alapján leírja Jézus tanítását a boldogokról, az esküvésről, a bántalmaz megtorlásáról, a felebaráti szeretetről, az alamizsnálkodásról, az imádkozásról, a bűntőlésről, a világi vagyon szerzéséről, a mások megítéléséről,

isten igéjének hirdetéséről, a bizalomteljes könyörgés erejéről, a mások iránti igazságosságról, az erény útjáról, a hamis prófétáktól való ovakodásról és végül a hegyi beszéd záradékáról s:ól röviden. Miután ezeknek érdemleges tárgyalása után áttér a példázatokban való tanításra, mit a következő 4 osztályra oszt hé: A) „Istenországának értékéről szóló példázatok“: a mezőben elrejtett kincsről és a drága kőről. B) „Az istenországának lényegére vonatkozó példázatok“: az elveszett juh, az elveszett drachma, a szőlőművesek- és a terméketlen függőfáról szóló példázatok. C) „Azon áradályokról szóló példázatok, melyek istenországába való bejutásunkat gátolják“: a nagy vacsoráról, a mennyegzőről, a gazdag és Lázárról, a tiz szüzzel, a gonosz szőlőművesekről- és a gonosz szolgáról szóló példázatok. D) „Az istenországának kifejlődéséről szóló példázatok“ a magvetőről, a kiosztott talentumokról, a mustármagról, a kovászról, az elvetett magról, az új foltról az ócska ruhán, az új borról az ócska tömlőben, a búza között felnőtt konkolyról s az utolsó itéletről szóló példázatok. Ezekkel kapcsolatban előadatik Jézus élettörténetének folytatása, jéruszsálemi utolsó útja, virágvasárnap; Jézus halála, nagypéntek; Jézus feltámadása, husvét; Jézus mennybe menetele, áldozó csütörtök.

Végül a „Függelék“-ben fel vannak említve: a szentlélek kitöltetése; a ker. egyház megalakulása; első pünköszt ünnepe; vasárnap, köznap reggel s este; az év utolsó napja.

A munka beosztását és tartalmát főleg azért láttuk czélarányosnak lehetőleg a maga teljében mutatni be t. olvasóinknak, hogy ezáltal érzékelhetővé tegyük ezen új tankönyvnek, a hason czélú és rendeltetésű s tankönyv irodalmunkban eddig megjelent kézikönyvektől, mind a tananyag, mind annak elrendezésére nézve lényeges, de egyszersmind előnyösen eltérő voltát. Másfelől azért is, mert ezen eljárás nagy mértékben megkönnyíti az ajánlás feladatát, oly művel levén dolgunk, melynek csak az elmondottak alapján szerzett átpillantása elég arra, hogy rokonszenvünket már előzetesen is megnyerje maga iránt. A közelebbi megfigyelés pedig azon meggyőződésre vezet, hogy nemcsak a tárgynak a gyermekek vallásos és erkölcsi képzésére szakértelemmel és paedagogiai tapintattal végzett megválasztása, hanem annak a gyermeki lélek és értelem fejlettségéhez alkalmazott egyszerű és könnyen megérthető alakban való szem elő állítása, bizonyágot tesz szerzőnek az előszóban tett azon nyilatkozata mellett: „hogy e mű a vallásos elvek iránti igaz szeretetnek gyümölcse.“ Azon szempontokra nézve, melyek ezen tankönyv keletkezésénél mintegy irányadóúl szerepeltek, megjegyezzük, hogy ez: „a tiszánineni főtiszt. ev. ref. egyházkerület 1880-ik év július hó 28—30 napjain Sárospatakon tartott közgyűlése által elfogadott s életbeléptetni kívánt tanterv szellemében készült,“; a felvett részek kidolgozásában, főleg a példázatok magyarázatánál pedig „Kehr: Der christliche Religions—Unterricht in der Volksschule. II. Bde. Gotha, 1870.“ czimű műve szolgált forrásul. Ismerve tankönyv irodalmunk ez ágának sok kívánni valót fennhagyó voltát, s látva, hogy vallás tankönyveink ez új terméke, ezen fennhagyott kívánalmaknak czéljához

mért kielégítését használatban levő tankönyveinknél inkább megközelíti: részünkről melegen ajánljuk a t. lelkész aak és illető szaktanítók — tanárok figyelmébe.

A VILÁG FOLYÁSA.

— *Heti szemle.* —

— A trónörökös pár Erdélyben. A vadászatok jól sikerültek. Szeptember 22-dikétől október első napjáig elejtettek három medvét, 38 szalonkát, öt nyulat és egy sólymot. A trónörökös pár e hó 2-ikán délután harmadfél órakor utazott el Görgény-Szent-Imréről. A vadászterületet igen megkedvelte, s elrendelte, hogy Görgényben rendes udvartartás legyen vadászati látogatásokra és építkezések történjenek. Az erdészeti lakokból s hivatalos helyiségekből kiköltöznek a hivatalnokok s átadják az udvar számára. A posta- s táviradabivatalok áttétetnek az udvarhoz tartozó külső lakásba. A parkban muzeumszerű épület van tervben természettani tárgyak befogadására. A várdombon egy gloriettet terveznek a főhercegné részére. A kocsutak s gyalog sétányok száma a parkban jelentékenyen szaporíttatnak. — Az eszéki szerencsétlenség. A lezuhant vasuti vonat még mindig a hullámok közt van. Az áldozatok közül néhányat már kivetett a víz. A bíróságok folytatják a vizsgálatokat. Eszéken bizottság alakult, mely föladatává tette, hogy az áldozatok emlékére a Dráva partján emlékoszlopot állít. A gyűjtések már folynak. — A harmadik egyetem ügye. Szegedről küldöttség érkezett a fővárosba, Pálffy Ferencz vezetése alatt, és szeptember 30-án tisztelgett Trefort közoktatásügyi miniszternél. A küldöttség a harmadik egyetem ügyében járt fön, átnyújtotta a város fölterjesztéseit, szép ajánlatait, a terveket. A város emlékirata nagy erélylyel indokolja, hogy a harmadik egyetemre Szeged a legalkalmasabb, mint egy nagy magyar vidék központja, mint értelmi tényezőkbén is kiváló város, mely azonkívül az anyagi kérdést is nehézségek nélkül megoldhatja. A miniszter válasza igen érdekes és úgy tetszik, hogy az egyetem ügye Szegedre nézve kedvezően áll. — A tiszta eszlári eset. A vádak egész hosszu lajstromra jött forgalomba Szabolcs megye közigazgatási tisztviselői ellen. Föl van sorolva hogy évek óta erőszakoskodnak, a csendbiztosok korbáccsal és veréssel vallatnak. A vádak a „Pester Lloyd”, tette közzé s utána közlik a németországi Lapok s hangoztatják a „magyar barbárságot”. Bármit derít ki ezekből a szigorú vizsgálat, a magyar igazság szolgáltatás ügye csufosan meg van hurczolva. Solymosi Eszter rejtélyes eltűnése, a hullacsempészet egészen hátérbe szorult. A bíróságot, a bírósági közegeket vádolják.

Sőt ma már még azt is állítják, hogy: „az egész dolog csupa lázító komédia; Solymosi Esztert az antiszemiták tüntették el, ők rendezték a hullacsempészetet is.” — A trieszi állapotok. Triesztben igen komor a hangulat. Csakugyan sikerült elérni, hogy a város Ausztriához való csatolásának ötszázados évfordulója ne legyen valami épületes ünnep. A bomba ügygyel kapcsolatban mindenféle merész hiresztelések szárnyalnak. Oberdank vallomását, a rendőség által kimutatott eredményeket nagyítják, s egész összeküvés színében adja tovább egyik száj a másiknak. — A pozsonyi zsidó zavargások. Pozsonyban és vidékén nagymérvű zavargások törtek ki a zsidók ellen. A zsidó lakosságot bántalmazták. Pozsonyban három napon át ismétlődtek a legsajnosabb kihágások. A zsidók által lakott részt valóságos ostrom alá fogták, több kereskedést megróhtak, kifosztottak, az árukat az utcára dobálták. A helyben levő katonaság és honvédség nem volt elégséges a nagymértékben feldult rend helyreállítására; Nyitráról, Komáromból kellett még katonaságot hozatni. A városi hatóság elvesztette a fejét. Az első napon nem tett kellő intézkedéseket, hogy a kihágások ismétlődésének elejét vegye. Még a belügyminiszteriumot sem tudósította, úgy hogy a belügyminiszter a szept. 27-iki zavargásokról csak a hírlapokból értesült. Rögtön nyomatékos hangú távirat intéztetett a pozsonyi polgármesterhez, annak személyes felelősségét emelvön ki minden mulasztásért. Jekelfalussy miniszteri tanácsos, a rendőri osztály főnöke, mint teljhatalmu kormánybiztos azonnal Pozsonyba küldetett, ki szeptember 30-dikán hajnalban érkezett meg oda. — Egy löszervonat felrobbanása Kairóban. Szeptember 28-ikán délután érkezett a kairói indóházba egy tűzérési vonat löporral, töltényekkel, gránátokkal. Egyszerre iszonyu csattanás hallatszott. A vonat felrobbant, a pályaudvar kigyult; öt ember életét vesztette, husz megsebesült. Vajjon felgyújtották-e a vonatot. vagy baleset történt, még nem bizonyos; de befogatások történtek, állítólag azért, mert észrevették, hogy a robbanás után az épületek közt gyujtogattak. Kairóban azt mondta a lakosság: „Ez volt a legmeltőbb üdvözet a khedivének.” A kár közel egy millió forint. — Az egyiptomi bonyodalmak. Wolseley tábornok e hó közepéig marad Egyiptomban, s ekkor hazatér. Addig kell eldőlni, hogy mennyi haderő maradjon ott. Az angol kormány 12,000 főnyi hadsereget óhajt ott hagyni, nagy részben indiai csapatokból. Magában Egyiptomban a nyugalom látszólag teljesen helyreállott. Az alexandriai vérengzés óta Egyiptomból elmenekült lakosok mind nagyobb számban kezdenek az országba visszatérni. Így legutóbb Marseilléből az „Erymanthe” hajó 489 menekülttel indult Egyiptomba, kik közül 400-an Marseilleben, a többiek pedig Franciaország belsejében találtak menedéket.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

Az erdélyi ev. ref. egyház vallássérelmei 1631-ben, beterjesztve

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

fejedelemhez orvoslás végett.

Közli: *Koncz József.*

Humilima supplicatio universitatis ecclesiasticae orthodoxae Transilvaniensis de gravaminibus quibusdam tollendis aut saltem leniendis.

Kegyelmes Fejedelmünk, mivel az ur isten ingyenvaló kegyelmességéből Nagyságodat ebben az méltóságos fejedelmi tisztben primario az végre állatta, hogy az ő igaz tiszteletit az sok környülötte felnevekedett tövisek s tévelygések ellen oltalmazza és az közönséges igazságot minden rendnek adminisztraltassa; az árvákat, igyefogyottokat vindicalván és az gonosztevőket megbüntettétvén. Mi azért Isten után csak szintén Nagyságodra vethetjük szemeinket és várunk minden patrocíniumot. Vadnak bizonyára, kegyelmes urunk különböző bántodási és gravaminái Ecclesiáinknak, melyeket rendel Nagyságod kegyelmes szeme eleiben terjesztettünk, könyörgvén alázatosan Nagyságodnak, mint kegyelmes Fejedelmünknek, méltóztassék kegyelmesen tekinteni gravamináinkra és Ecclesiáinkban való defectusokat melioraltatni, az sok változások alatt bejött abusosokat tolláltatni, melyért az úr Isten Nagyságodat minden üdvösséges áldásokkal álgya meg, birodalmát tegye boldoggá és szerencsésé.

1. Az több quereláink között, kegyelmes Urunk, nem kicsin ez, hogy az ellenkező atyafiak, az tavalyi esztendőben igen acerbe ellenünk panaszolván, templomokat, ekklesiákat, parochiakat és azokban járandó proventusokat (melyeket mindez ideig pacifice birtanak az mióink) tőlünk elvenni kívánván, az egymás között való differentiat és egyenetlenséget felőlök akkori Fejedelem asszonyunk tanácsival egyetemben az kolozsvári terminuson (noha nekünk nagy injuriánkkal és detrimentumunkal) köztünk conplanalta volt és deliberatumot is adatott volt ki ő Felsége, melyhez mind az két fél tartaná magát. De ők az deliberatumhoz sok dolgokban magokat nem tartották, most is nem akarják tartani. In Specie et nominanter pedig az antitrinitarius uraim: mert Udvarhelyszékben Kereszturott az templomot kezekhez vévén az mieinktől (kiket numero akkor nemigen superaltak meg, most sokkal inkább nem) benne praedicalanak naponként. Az miéink számára mást ahoz hasonlót nem akarnak építeni az deliberatumnak continentiója és az comissarius uraim által lött compositio szerint. És így az mieink templomtul meg fosztatván házban szoronganak megmondhatatlan nagy szivek fájdalomával. Az többi között ez is kesergeti nyavalyásokat, hogy noha az deliberatum szerint az haranghoz nekik is szintén olyan közök volna, mindazáltal véle élni őket nem engedik: melyről Fejedelem asszony parancsolatját is hoztak volt réájok, de semmit nem adtak rajta; sőt nagy gyakorta azok in summam horum injuriam akkor kolompozának az haranggal, mikor szintén con-

ciójok áll ezeknek, melyel annyira perturbaltatnak, mivel közel az ház az haranghoz, a hol az Isten igéjit hallgatják, hogy az conciot félben kell hagyni az praedicatornak, míg harangozásokat elvégezik, melyről ugyan vallottak is, sőt minémü szörnyü káromlásokat tettek csak kicsin idő alatt ez supplicationkkal beadott relatoriákból Nagyságod megtekintheti. Holott annak okáért Kegyelmes Urunk sem az deliberatumhoz magokat nem tartották, sem Fejedelmek parancsolatját meg nem becsülötték; nyelveket is religionnak és az Nagy Istennek káromlásától meg nem tartoztaták; in poenam tot tantorumque facinorum Nagyságod méltóztassék kegyelmesen az templomot hozzávaló pertinentiákkal egyetemben az miéinknek restituálni, holott abban az városban ugyan többek is az mieink s majd inkább mind az elei az városnak, melyet magok az városbeli adversariusok is akarnának nagy részént, kevés válnék közölök, az ki contralna. Az Fiátfalviakkal ha superálnák az mieinknek számokat, a kik is oda tartanak. De mivel azoknak is vagyon templomok és csak közel vadnak az Küköllő közök, Kereszturról oda járhatnának az kevés adversariusok, az mint vice versa az mieink is Fiátfalváról Kereszturra járhatnának által. Így új templom felől is, hogy építenének, sem kelene sollicitusoknak lenniük.

Replicam. Anno 1631. 21. die juni Alba Julius.

Az mint az commissariusok elvégezték, most is abban maradjon az dolog; ha pedig mást nem akarnak építeni, csak osszák kétfelé az templomot. Az haranggal éljenek egyaránt; ha pedig ehez nem akarják magokat tartani, az tisztek büntessék meg,

2. Az Háromszéki antitrinitarius pastorok is magoknak vallásokon való Seniort kívánván ugyan akkori Kolozsvári terminusban, meg engedtetett vala nekik (melyről ugyan deliberatumot is vettünk ki) de hoc conditione hogy az a Senior az orthodoxus püspöktől dependaljon mindenekben excepto religionis negotio. Mivel immár majd egy Seculumtól fogva mind az orthodoxus püspöktől volt dependentiájok, melyet az megnevezett terminuskor plenarie excutiálni akarnak vala magokról. De az ország reá nem menvén, ugy deliberala az controversia felől köztünk, hogy az orthodoxus püspöktől legyen dependentiájok. De ők ezaránt is az deliberatumhoz semmiben magokat nem tartják, holott minden obédienciát és dependentiát detractálnak és semmiben is az ott való ekklesiákkal az compositio szerint nem akarnak megegyezni. Könyörgünk annakokáért Nagyságodnak alázatosan Fejedelmi authoritását méltóztassék interponalni az dologban és redigáltassanak azon korban és állapotban az

NB. Rákóczi Fejedelem replicáit, válaszait pontonként minden egyes pontnál a szélére jegyezte sajátkezűleg. Én tisztaság és világosság kedvéért az egyes pontok után irtam egy kis vonallal elkülönítve.

minemüben voltak az boldog emlékezetü idvezült Fejedelmek idejében. Avagy ha azt sajnálják, tartsák magokat az deliberatumhoz in omnibus punctis et clausulis.

Alljanak az egyezésnek és az minémü rendelést köztök tettek volt, ahoz tartsák magokat. Ha pedig ahoz nem akarják magokat tartani magunk megbüntettjük őket.

3. Ezt is alázatosan jelentjük Nagyságodnak, hogy Udvarhelyszékben egy Csekefalva nevű falucska Szent Ábrahám megyének filialissa vallásunkat amplectálván az Mater ecclesiától elszakadott és Kereszturra jár orthodoxus miniszternek tanítására és bért is annak adott, melyet eszkebe vevén az adversariusok, nominanter pedig Pálfi Ferencz ottlakó nemes ember az több megyebeli emberekkel rámentenek az Csekefalviakra és még essős időben asztagokat meghányván az ő adversarius papjoknak az bért megvötték rajtok és erőszakkal megdülták őket, azt pretendálván, hogy az Mater ecclesiától semmiképen el nem szakadhatnak, és akárhová járjanak is tanításra, de az bért megveszik rajtok. Könyörögnék és ugyan az Istenek is esedeznek Nagyságodnak, méltóztassék kegyelmesen őket ellen az Dávid Francisták ellen megoltalmazni és ne engedgye őket vallásokért meg nyomorgatni és az ő papjoknak is (kinek meg fogadásában azelőtt is velek nem consentiáltak) erővel rajtok megvenni az bért; hanam adhassák oda, az hová tanításra járnak. —

Ez méltó kívánság, hogy az mely tanítónak szolgálatját nem akarják venni, annak ne is fizessenek. Ez az dolog pedig mikor esett, adják értésünkre.

4. Ez is nem kicsin fájdalunkra vagyon Kegyelmes Urunk, hogy Szentpali János uram Marosszékbén, Koronka nevű faluból (mely mi ecclesiánk) az harangot elvitte magakohelyébe Szentgyörgyre. Ott is pedig látván hogy az falubelieket semmi kényszergetés által is nem hajthatja el vallásunkról az papismusra, elment ő kegyelme és az falubeliektől megtiltotta az harangot, hogy ne harangozhassanak az orthodoxus pásztornak véle, sőt fenyegetőzik, hogy valaki hozzá nyulna, félkezét vágatja el. Nagyságodnak alázatosan könyörgünk, parancsoljon soric ő kegyelmének, bocsássa kezekben az mieinknek, mivel az előtt is ugyan mi ecclesiánk volt.

Erről inquiráljanak az tiszték fide mediante és benünket mentől hamarább informáljanak.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, október 7.

— Az utolsó negyed év küszöbén a lejárt előfizetések megújítását s a feles számu hátralékosoktól tartozásaik haladéktalan törlesztését, illetőleg a szétküldött elősmervényeknek visszaküldését tisztelettel kérjük.

A fölhalmozódott hátralékok miatt, melyek a lap föntartását lehetetlenné teszik, az elkezdődött negyed év utolsó varakozási kísérletünk.
A kiadó hivatal.

— **Királyi kitüntetés.** Dr. Török József, debreczeni tanár s akadémiai tag, az orvosi s tanári pályán 40 éven át szerzett érdemei méltánylásául királyi tanácsosi címet kapott.

— **Személyi hírek.** A sárospataki iskola egyházi algondnokává Fejes István, sátoralja-ujhelyi paptársunk választott meg. — Dr. Ballagi Mórt a f.-baranyai tanító tisztelet, kiváló érdemeinek előismerésüül, tiszteletbeli elnökévé választotta. — A dunamelléki egyházkerület egyházi főjegyzői állomására az első szavazásnál senki se nyert általános többséget. Legtöbb szavazatot kapott Fördös Lajos (84) és Filó Lajos (82). Kettőjük között lesz a szűkebb körű választás. Világi aljegyző Vécsei Tamás, egyetemi tanár, lett. — Téves volt ama hirtetés, hogy Szeremlei József böszörményi pappá választott meg. Esperessé választott az alsó szabolcsi s hajdu-kerületi egyházmegyében.

— **Brutalitás pappal szemben.** Mike Lajos, zsoboki papot, midőn a mult vasárnap az Istentisztelet végén a templomból kijött, egy Szalai János nevű egyházközségi tag megtámadta s mellen ragadva, palástját letépte róla. A bántalmazott pap jelentést tett azonnal a hatóságnak, mely gondoskodni fog bizonynyal a kellő megtorlásról.

— **Papválasztások.** Lukács Ödön nyiregyházi pap s szabolcsi esperes, jeles egyházi író s szónok szept. 24-én Debreczenben ispotályi lelkészszé választott. Ellenjelöltje Dávidházi János volt, a debreczeni egyházmegye érdemes esperesse. — A m.-gyerő-monostori egyházközség Kovács Kálmán halála folytán megürült papi állomására Mike Lajos, zsoboki papot választotta meg október 1-én. E megválasztás kiváló jelentőségű, mert ez által a zsoboki egyházközség s eddigi papja között rég óta dúló viszaly megoldást nyert. — A körösfői egyházközség n. Gilyén János helyére Bari Zsigmond papjelöltet s m.-vásárhelyi főtanodánk egyik derék köztanítóját választotta meg oct. 1-én.

— **Indokolt lemondás.** Ármos Bálint, a debreczeni egyházközség köztiszteletben álló pénztárnoka, e tiszteről lemondott. Mint a Debreczeni Prot. Lapban olvassuk, leköszönésének indokai gyanánt felhossa a politikai pártoskodás szellemének az egyházi téren is elharapózását, és azt, hogy miként tétetett politikai pártüzelmek nyilvános színterévé a debreczeni ref. egyháztanács néhány év óta. Ezen viszonyok közt lelkiismerete nem engedi meg, hogy hivatalát tovább folytassa. A levél nagy hatást és izgalmat keltett.

— **A szászvárosi Kún-tanodában** a himlőjárvány miatt a tanítás szünetel. Ez okon az új tanodai épületnek e hó 16-ára tervezett fölszentelési ünnepély is elhalasztott.

— **Nihilista proclamatió Kolozsvárt.** E napokban lázító nyomtatvány jött városunkba forgalomba, e czim alatt: „A nép sorsa.“ A felhívás előre bocsátva, hogy a munkás osztály jutalma a koldusbot, az „uri osztályt“ azzal vádol-

ja, hogy gyikolja, rabolja a népet s oly szemtelenül viseli magát, hogy legaljasabb akaratát is törvény gyanánt tisztelteti; adó fizetést gyalázatos törvénynek mondja, mert ebből kerül ki „a királyok, miniszterek, generálisok, katonák, papok, a henye hivatalnokok, bérenczek s egyéb elősdiék ezer-milliós fizetése.“ Végül kijelenti, hogy minden jóra való embernek nihilistává kell válni s lerombolni mindent, a mit javítani nem lehet. A felhíváshoz egy lázító vers is van csatolva e czimvel: „A kommunisták riadója.“ A rendőrségnek sikerült pár példányt kézrekeríteni.

— **Luther-ünnepély.** A protestáns Németország a jövő év őszén Luther szülésétének négyszázadik évfordulóját fogja ünnepelni. Tervben van, hogy a wittenbergi templomot, melynek ajtajára szögezte Luther 1517-ben az ő 95 tételét, tökéletesen helyreállítják és e czélból legközelebb gyűjtéseket indítanak meg. A templom belseje a napoleoni hadjárat alatt sokat szenvedett, a midőn francia katonák garázdálkodtak benne. A falakat úgy megrongálták, hogy a szöszék sem maradhatott régi helyén. A padlózatot két érclemez jelzi a helyet, hol Luther és Melanchton tetemei a templom alatt pihennek. Történelmi nevezetességgel bírnak ezenkívül az óltár mellett két felől látható siremlékei Bölcs Frigyesnek és Állhatatos Jánosnak. Cranach Lukács néhány festménye is díszíti a templomot.

— **Gyász hírek.** Málik Józsefet, a sepsi-szt.-györgyi polgári leányiskola derék igazgatóját s a „Nemere“ szerkesztőjét megrendítő csapás érte: kedves neje, Gyárfás Gizella, f. hó 5-én élete 27-ik, boldog házasságuk 7-ik évében meghalt. A hú hitves s anya temetése, közrészvét mellett, f. hó 6-án ment végbe. Fogadja a gyászoló férj s apa legőszintébb részvétünk kifejezését! — A n. buni (udvarhelyi egyh.-megye) ev. ref. egyházköztségnek érdemekben megöszült buzgó lelképásztora tiszteletes Nagy Mózes sept. 28-án, három havi súlyos betegség után, 62 éves korában, megszűnt élni. A 33 évet szolgált hú pásztor temetésén részt vett a közvidéki papság s a népes gyülekezet kicsinye nagyja. Beszédet a templomban Kovács Mózes szederjesi, — a sirnál Balás Imre fehéregyházi lelkész tartottak.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

1147—1882. A széki egyházmegyében a m.-frátai kántor-tanítói állomás. Javadalma: 23 hold tagosított birtok — szántó és rét —; 80 frt. kepe illeték a Berkenyesi udvartól; 100 frt. az iskolai pénzalapból a mlgs. áll. ig. tanácstól utalványozva; 7 frt. 60 kr. különböző czimen; 1½ h. kert haszonélvezete; tandíj minden ref. gyermektől 1 frt; az 5—6 évesig feljáró szegény sorsú gyermekekért havonként 50 kr.; birtokosok ilyen koru gyermekeiktől 1 frt; stola, temetésért énekléssel 50 kr., bucsuztatással 1 frt. Pályázati határnap: október 25-ike.

Folyamodványok t. t. Báthori Dániel esp. afiához Székre küldendők.

1138—1882. A v.-hunyadi egyházmegyében a brádi kántor-tanítói állomás. Fizetése: 350 frt, mely évnegyedes részletekben az egyhk. pénztárából fizetetik; 20 frt. fadij czimen; lakás, az ahöz tartozó kerttel. Pályázati határnap: nov. 15-ike. Folyamodványok t. t. Bartha Lajos esp. afiához Tordosra (u. p. Szászváros) küldendők.

1127—1882. Az erdővidéki egyházmegyében a kis-baczoni papi állomás. Javadalma: minden egész képéztől (jelenleg 75) 2 kal. ősz- és ugyanannyi tavasz gabona, a félképéztől (jelenleg 23) 1—1 kal. ősz és tavasz, összesen mintegy 173 kal. ősz és 173 kal. tavasz gabona, melynek pénzértéke 432 frt. 50 krra tehető; oszporából: 20 egész oszporástól 20—20 krjával — és 27 oszporástól 10—10 krjával összesen mintegy 6 frt 70 kr; 87 gazdától 1—1 szekér fakepe, melynek $\frac{2}{3}$ része a lelkészét illetvén, szekérét a 60 krral számítva, ezen jövedelem 34 frt 80 kr. pénzértékre tehető; 2 h. 881 □ öl szántó és 4 h. 1106 □ öl kaszáló, melyeknek évi tiszta jövedelme 14—15 frtra tehető; egy malmos társaság szombati vámja, melynek évi pénzértéke 10 frt; 2 frt 40 kr. kegyhagyományi kamat; erdőlés, legeltetés és makkoltatási jog, melyeknek évi pénzértéke 10 frtra tehető; palást díj esketés, keresztelés, temetés és hivatalos anyakönyvi kiadványok után egy évre 10 frtra tehető; tisztességes lakás jó karban levő gazdasági épületekkel, konyhával és kerttel. Az összes javadalom pénzértéke 520 frt 40 krrban van megállapítva.

1124—1882. Ugyanazon egyházmegyében a bodosi kántor-tanítói állomás. Javadalma: 50 kal. ősz, 50 kal. tavasz gabona (1 kal. 26 kéve); 2 frt oszpora; 18 terü fa; 18 véka ferőjű szántó, 2 szekérré való széna-hely, melyeket a k.-tanító műveltet: tandíj minden rendes tankötelestől 50 kr.; temetésért 50 kr.: 4 drb. nagy és 10 drb. apró marha legeltetési joga; lakás: 2 szobával, kamarával és pinczével ellátva; gazdasági épületek: 1 oszúr, 1 marha istálló, 1 szekér szín. Ezen állomásra csakis tanítói oklevéllel bírók pályázhatnak.

1126—1882. Ugyanazon egyházmegyében a füleai 2-ik tanítói állomás. Fizetése: 250 frt. előleges havi részletekben; 6 meter öl tűzifa; szabad faizás és legeltetési jog 4 drb. marhára és 1 drb. sertés-hizlásra makk-termés idején; tisztességes lakhely a szükséges épületekkel ellátva. Csak okleveles tanító pályázhatnak; a hazai ipar kezelésében jártasak előnnyel bírnak. Pályázati határnap mind a három állomásra: okt. 31-ike. Folyamodványok mind három állomást illetően t. t. Szász József esperes afiához Bibarczfalvára (u. p. Baroth) küldendők.

Kolozsvártt, 1882. okt. 3-án.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Váró Ferencz, tanár urnak, N.-Enyed. A közleményét, későbbre is, köszönettel vesszük.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Ne bántsuk! (Két czikk). II. (Sz—s). — Ké-rő szózat a brassói ág. h. magyar egyház kebeléből. — Az áll. ig. tanács nagy-gyűléséből. r. t. — A világ folyása. — Tárca: Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszerűelmei 1631-ben, beterjesztve I. Rákóczy György fejedelemhez orvoslás végett. (Folytatás. — Külön-félék.

NE BÁNTSUK!

(Két czikk).

II.

Kolozsvárt, 1882. oct. 14.

(Sz—s). A zsinati törvényhozás alkotásai az egyház és iskola egész életkörét fölölelik s cél-juk az, hogy a magyar protestáns egyház egész egyetemében s az azt alkotó részekben, az egyes egyházkerületekben, az intensiv és pedig úgy anyagi mint szellemi erő kifejtést a lehetőségig fokoz-zák s ez által a magyar protestáns egyház ver-senyképességét biztosítsák. Ez alkotások azonban bármily nagy jelentőségűek s mélyre hatók, ez idő szerint még mind csak írott, holt betűk, me-lyeket hiába szentesít a királyi Felség, ha nem vagyunk mi magunk képesek azokba lelket ön-teni, azokat életre kelteni.

E nagy feladat megoldásában nem csak hogy az eddigi fejlődés rendjén, alkotmányos szerveze-tünk értelmében, actióra hivatott s jogosult összes tényezőknek közreműködésére, szellemi s anyagi támogatására, nélkülözhetetlen szükségünk van s

így azoknak létszámát — egy elméleti fictió ked-véért — kevesbiteni s ez által intensiv erőnkét csökkenteni, szelid kifejezéssel élve, eszélyte-len eljárás volna, sőt annak kellene útját, mód-ját találni, hogy a régiék mellé hódítsunk még újabb elemeket s növeljük azoknak gárdáját, k élethivatásuk, szellemi képességük, sőt létérdekeik által is utalva vannak arra, hogy azonosítsák ma-gukat az egyház érdekeivel.

És nyíltan kimerjük mondani, hogy a mi egyházkerületünkben a közreműködésre hivatott összes tényezők sorában a legelső helyek egyikét foglalta el s töltötte be mindenkor épen a tanári kar gárdája, mely teljességgel nem (mint a ma-rosi indítvány indokolása tévesen állítja) a kiskoru tanulókat, hanem egyházkerületünknek s illetőleg a magyar protestantismusnak egyik első rangu lét-feltételét, a magyar nemzeti mivelődés magas ren-dű érdekeit képviseli s létezésének kizárólagos fel-adata az, hogy szellemi erejének egész súlyát mér-legbe vetve, annak ügyét szolgálja s fölvirágzását munkálja. Egyházkerületünk alkotmányos szerve-zatét a többi testvér egyházkerületekétől előnyö-sen megkülönböztető vonás, a többek közt, épen az, hogy a kerületi közgyűlés által választott ren-des tanárokat, hivataluknál fogva, a törvényhozó testület tagjaiul tekinti, és pedig nem csupán a historiai jogok iránti köteles tiszteletből, hanem főként azért, mert ez által a protestáns egyház-

ban a tanügy rendkívüli fontosságának, hogy ne mondjuk, vezérszerepre hivatottságának nagy elvét proklamálja. Vajha mentől hamarább jöhetnének, és pedig éppen a zsinati törvényhozás által megállapított iskolai törvény életbeléptetésével, abba a helyzetbe, hogy az eddiginél több tanárt fogadhatnánk be közgyűlésünk tagjai sorába, mert ez lenne a legékebben szóló bizonyítéka egyfelől annak, hogy a tanügy nálunk az emelkedés útján előre halad s másfelől annak, hogy egyházi törvényhozásunk szellemi ereje hova tovább mindinkább növekszik.

A szorosabb értelemben vett egyházi elemeknek (esperesek, jegyzők, papi képviselőknek) nincs okuk féltékenykedéssel tekinteni éppen a tanári testületre s arra törekedni, hogy a tanári állás történelmi jogai szűkebb térre szoríttassanak. Arra tudunk eseteket és pedig a közelmúlt évtizedekből, hogy egyes egyházmegyék, illetőleg annak papjai vonakodtak egyes tanodákkal szemben önként magukra vállalt kötelezettségüknek eleget tenni s az illető tanodák tanári karával szemben a tanügy nem csekély kárára, ellentétes — hogy ne mondjuk — ellenséges állást foglaltak el, de arra hogy a tanári testületnek, mint olyanak, kebeléből indult volna ki nyílt támadás a papi kar eddigi helyzetével, a történelmi fejlődés rendjén létre jött s általa becsületté gyakorlott jogaival szemben, nem tudunk példát s éppen ezért sajnálattal vesszük tudomásul a marosi indítványt, mely a mellett hogy most, midőn a történelmileg jogosult összes tényezők összetartó s összhangzó közreműködésére nagyobb szükségünk van, mint valaha volt, nemcsak időszerűtlen, hanem egyszerűsmind méltánytalan s igazságtalan is.

Mert merőben téves a különböző elemek aránytalanságára való hivatkozás s azzal érvelés. Nem áll az, hogy a hivek egyetemét csupán az egyházközségek által választott képviselők reprezentálják, a kik — mellesleg megjegyezve — esetleg kivétel nélkül mind a papok soraiból választhatók, mert a szervezeti törvény e tekintetben nem szab elő semmi korlátot, a mennyiben világi s egyházi között nem tesz semmi különbséget. A hivek egyetemét s illetőleg a szorosabb értelemben vett egyházi elemet képviseli az egész esperesi jegyzői kar is, szám szerint 36-on, kik hi-

vataluknál fogva éppen úgy tagjai a törvényhozó testületnek, mint a rendes tanárok. Ha ez a két testület, historiai jogaira hivatkozással s nézetünk szerint is méltán a maga egészében ex offio helyet követel s foglal el a törvényhozásban, avagy nem volna-e méltánytalanság, sőt igazságtalanság az ugyanazon történelmi jogalappal bíró s az egyházkerület legmagasabb rendű érdekeinek szolgálatában álló tanári kart szűkkörű képviseletre szorítani? A mi magyar protestáns egyházunkban, mely a nemzeti művelődés munkássá s e feladat jelentékeny terhének hordozója, a tanári kar missiója bizonynyal van legalább is oly fontos s annyi tiszteletet érdemlő, mint az esperesi s jegyzői karé. A mi tanáraink kezébe van letéve s gondjaira bízva a hivek egyeteme legdrágább kincseinek, a következő nemzedéknek értelmi s erkölcsi kispallérozása s ha az esperes s jegyző nemes kötelességet teljesít, midőn az egyházmegye s annak gyülekezetei felett őrködik, bizony a tanár és tanító végzi azt az alapvető munkát, mely nélkül fölvilágosult, életerős protestáns egyház nem is képzelhető.

Nálunk protestánsoknál a szorosabb értelemben vett egyházi élet: iskola, — a krisztusi hit iskolája s az iskola templom: a tudás temploma. E kettő egymástól nem elválasztható, e kettő egymást nem nélkülözheti; e kettőnek egymást nem féltékeny szemmel nézni, hanem jogaikat kölcsönösen védni s tiszteletben tartani kell, mert bárha ezeknek munkássai látszólag különböző téren működnek, de a cél mely felé törekedniök kell, egy és ugyanaz: fölvilágosult, erkölcsös és vallásos embert nevelni az egyháznak, a hazának.

És éppen most, midőn végre valahára kilátásunk lehet arra, hogy az országos törvényhozás napi rendjére kerül a középtanodai oktatás nagyfontosságú kérdése s a meghozandó országos törvényhez alkalmazkodnunk, a legnagyobb erőfeszítések árán is, hazafias kötelességünké lesz: éppen most kevesbiteni tanácskozásunk termében sorait azoknak a férfiaknak, kik tudományos műveltségük, szakképzettségük folytán első sorban vannak hivatva arra, hogy nekünk, a kerületi közgyűlés többi tagjainak, útmutatóink, tanácsadóink, sőt vezéreink legyenek a tanügy életbevágó

kérdéseinek megoldásában: ily eljárás, valóban, mindennek elnevezhető volna, csak eszélyesnek, helyesnek, czélra vezetőnek nem.

Azért újra és újra ismételjük azt a pár szót, melyet cikkünk homlokára irtunk:

„Ne bántsuk!“

KÉRŐ SZÓZAT

a brassói ág. h. ev. magyar egyház kebeléből.

Tisztelt hitsorsosok! Az erdélyi ág. h. ev. egyház brassói esperességének 26 egyházközsége közt a 16 szász egyházközségén kívül 10 tisztán magyarajkú egyházközség is van. Mindezen magyar ekklézsiák Brassó közelében levén, a régi időben mint filiák a brassói szász ekklézsiához tartoztak, s bár egyházköltségeiknek mint p. o. a papdíjazásnak s egyéb kiadásoknak terhét egyedül magok hordozták, még sem bírtak semminemű bármely önálló ekklézsiát megillető jogokkal, hanem minden tekintetben a brassói szász egyházközség képviselőjétől függtek. Ez határozott minden külső és belső ügyökben, mert maguknak a magyar egyházközségeknek se gyülekezési joguk, se gondnokuk, általában semmiféle szervezetük nem volt. A brassói szász ekklézsiá képviselője nevezte ki ezen magyar ekklézsiák számára a papokat is, a kik se az esperességi gyűlésen, se a papi értekezleteken, szóval semmiféle összejöveteleken nem bírtak se az egyházközség se a maguk nevében, se határozó se tanácsadó szavazattal s még a papi nevezettől (Pfarrer) is megfosztatva, „a brassói szász pap káplánjai“ (Prediger) czim alatt teljesen annak felügyelete és fennhatósága alatt álltak. Idők folytán azonban ezen magyar egyházközségek több és több jogot vívtak ki, míg végre 1862-ben teljes önállóságra jutván, a szászokkal egyenjogúakká lettek, kivéve a mi egyházközségünket, a brassói ág. hitv. ev. magyar ekklézsiát, mely még most is teljesen a szász ekklézsiához tartozik s annak fennhatósága alatt áll.

Van ugyan nekünk külön templomunk, külön temetőnk, külön lelkészünk és külön anyakönyvünk, van az állami iskolákban külön vallástanonk, szóval megvannak saját belső egyházi embereink: mindazonáltal az önálló egyházközségeket megillető jogokkal nem bírnak.

Az egyházközség ügyeinek vezetése egy husz tagból álló egyháztanácsra van bízva, de ennek határozatai is a szász egyháztanács (presbyterium) helybenhagyásától függnek. A magyar egyházközségnek se az esperességi gyűlésen, se az egyházközségenként történő szavazáskor nincs szavazata, se a püspök, se az esperes stb. választására be nem folyhat, s az egyházi felelősséggel is csak a szász presbyterium útján érintkezhetik. Lelkészt és tanítóját is a szász egyházközség képviselője választja s ezen lelkésznek sincs se esperességi gyűlésen, se a papi értekezleteken, se semmiféle más gyűléseken se maga, se egyházközsége nevében sza-

vazata, sőt a szász egyházközség helyi szabályzatai (local statutumok) egyenesen a szász egyház káplánjának minősítik.

Ezen historiatlanul különben jogos állapotnak*) a magyar ekklézsiára való hátrányai oly szembetűnők, hogy azoknak fejtegetését bizvást mellőzhetnők. Nem is említjük tehát azon körülményt, mely szerint a szászoknál levén a választási jog, kedvünk ellen való lelkészt és tanítót is állíthatnak ekklézsiánkba; nem említjük, hogy sehol sem bírván szavazattal, rólunk mindenütt nélkülünk határoznak (mert van ugyan 1 emberünk a 28 tagból álló szász presbyteriumban, és 10 emberünk a 140 tagból álló szász képviselőben, de ezek közül is az első ők választják, s mi ez, ha nem csepp a tengerben, mi a szavuk, ha nem hang a zivatarban) csak azt említjük és panaszoljuk, hogy ekklézsiánk tagjai a mostani állapotunkban, mivel az ekklézsiái ügyekre való befolyástól, a kormányzatba való részvételtől elvannak zárva, egyre közönyösebbek és szűkmarkuabbak lesznek s az ekklézsiái dolgokban folyvást járatlanok maradnak, s az előjárók, nevezetesen a lelkész és tanító iránt mert a kedvezőtlen határozatokat és intézményeket nem látva s nem tudva, hogy honnan erednek, minden felvilágosítás mellett is nekik tulajdonítják — sokszor és könnyen ellenséges indulatra gyúlnak.

Ezenkívül az egyházi ügyekre való befolyhatás teljes hiánya az elnyomatás keserű érzetét ébreszti és táplálja a befolyás birtokosai ellen az egyházközség tagjaiban úgy, hogy ezen a nemzetiségi törekvésekkel amugy is telített légkörben ma, midőn a nemzetiségi surlódásoknál misem talál fogékonyabb talájr, a legtörvényesebb, de nem kedvük szerint való határozatokban, a legjogosabb, de nyomasztó terhek kirovásában is könnyen az egyházi térre is átvitt nemzetieskedés nyilvánulását hajlandók látni, a mi bizalmatlanságot kelt bennök a szász egyházi felsőség, ellenszenvet a szász testvérek irányában annál is könnyebben, mivel az egyházközségünk által elméletileg birtokolt és tényleg gyakorolt jogok, továbbá az anya- és leánygyülekezet nyelve közt való nagy különbség is úgy az egyik, mint a másik félre, különösen annak előjáróira nézve a félreértésekre elég-séges okot adhat.

Alkalmos-e ezen állapot a keresztyén anyaszentegyház nagy jelszavának, a szeretetnek valósisítására?

Mindezen és egyéb hátrányokat belátva a brassói ág. hitv. ev. magyar egyház tanácsa folyó évi február hó 2-án tartott ülésében a szász egyháztól való elszakadást s az egyházközség függetlenségét és önállóságát egyhangulag kimondotta, annál is inkább, mivel templomunk felépülésének 1883-ban bekövetkező 100-dik évfordulóját nem hitte méltóbban megünnepelhetőnek, mintha azon időre, ugyanazon buzgósággal, mely e templomot emelé, az egyházközség függetlenségét szerzi meg.

Nagy volt a lelkesedés, mely e határozatot kísérte.

*) Ezen állapotban van Brassóban még két szász ekklézsiá is, a mienkénél kevesebb szabadsággal.

nagy az öröm, mely azt követte. Lelkesültségünk megmaradt, de „siralomra fordult a mi örömünk.“ (Jer. sir. 5 15).

Az erdélyi ág. hitv. ev. egyház alkotmányának 12. §. szerint ugyanis „új önálló egyházközsegek alakítása csak az esperességi gyűlés felterjesztése alapján vihető keresztül az országos egyházi gyűlés által és pedig, ha az újból alakítandó község egy már fennállóból akar kiválni, ez csakis az anyaegyház tudta s beleegyezésével mondathatik ki.“

Ezen pont értelmében mi is megkerestük a szász egyházközseget, hogy határozatunkba ne csak beleegyezzék, hanem azt pártolólág terjeszse is fel. A szász presbyterium azonban kinyilatkoztatta, hogy ha a magyarok a szász egyházközség fennhatósága alól kiválnak, akkor azon 200 frtnyi évi segílyt, melyet eddig az egyház a magyaroknak nyújtott, el fogja vonni; a kiválás elé egyébiránt akadályt gördíteni nem akar, de arra figyelmezteti az egyházközseget, hogy 353 frt 33 kinyi deficitjének miként való fedezését a consistoriumnál mutassa ki, nehogy ellenkező esetben kérése megtagadtassék.

Eltételezve az első feltételtől, maga a második feltétel lehetetlenné teszi az elszakadást, mert a magyar eklézsia a legközelebbi évek szerencsétlen építkezései folytán 9822 frt 87 $\frac{1}{2}$ kinyi adósságba merülvén, 690 frt 64 $\frac{1}{2}$ kr-ra rugó évi kamatok terhe alatt nyögve, kiadási többletét fedezni nem képes, ha pedig a 200 frtnyi évi segílyt is elveszti, akkor létezése is kérdésessé van téve.

Az egyháztanács eunélfogva szomorúan értesült a dolgok illetén fordulatáról, a létező állapotot azonban annyira tarthatatlannak találta, hogy mindezen kedvezőtlen ségek mellett is fenntartá határozatát, s hogy a kiadási többletkezes szükséges fedezetet kimutathassa, egy kamataival ily fedezetül szolgáló „Jubileum alap“ nevű tőke gyűjtéséhez fogott, melynek javára egyházközségünk tagjaira, kik pedig amugy is csaknem mindnyájan szegénysorsuak, újabb évi adót vetett, azután pedig elhatározta, hogy segílyért magyar hitsorsosiboz is folyamodik.

Tisztelt hitsorsosok! Nem összeférhetlenség és nem ellenszenv,*) nem is nemzetieskedés, hanem a mint fentebb kimutattuk, egyedül egyházközségünk érdeke, mely a buzgóságnak, áldozatkészségnek és békés egyetértésnek protestáns egyházunk ezen külsőleg fenntartó oszlopainak megszilárdítására a hiveknek saját ügyeikre befolyást, az egyházközségnek egyenlőséget kér, s megköveteli, hogy a maga lábán járjon, ha erősödni akar, egyedül egyházunk érdeke az, mely a szászoktól válni készlet. Ezért egész bizalommal fordultunk legelőbb is szász testvéreinkhez, azon kéréssel, hogy adják meg nekünk továbbra is azon 200 frtnyi évi segílyt, csak legalább addig, míg dolgunk kissé jobbra fordul. Tőlök elutasítva, bátorkodtunk arra, hogy Hozzátok intézzük kérészavunkat, azon reményben, melyszerint, kikhez nem csak vallás, de nemzetiség is köt, jobban meghallgatnak minket. Tisztelt Hitsorsosok! Az önállóságot kimondottuk, a kivitelben élénk gördülő akadályokat legyőzni

*) Ez egyháztanács elnyomást nem tapasztalt.

nem tudjuk. Ne vádoljatok könnyelműséggel és ne kárhoztassatok. Reátok számítottunk. Engedjétek, hogy legyen nekünk a mi hitünk szerint s a mint a szászoknak már maguk lábán álló intézményeit még a messze Némethonból is támogatják véreik: adjatok Ti is, a mi szabadságunk épülő fölben levő templomához egy-egy alapkövet; bizonyosan ez is egyike leend azon áldozatoknak, a melyekben „gyönyörködik az Isten.“ Zsid. 13. 16.

A brassói ág. h. ev. magyar egyháztanácsa:

Mohr Gyula, s. k. Józsa Mihály, s. k.
a gyülekezet lelkésze, elnök. jegyző.
Lukács János, Magyarai András,
tanácsstag. tanácsstag.

Készséggel adtunk helyet ez esdő szónak, mely egy önállóságra törekvő testvéregyházközségnek kebeléből hangzik felénk. A czél, mely felé a brassói magyar lutheranus egyházközség törekszik, támogatásunkra teljesen méltó s részünkről fölkérjük t. olvasóinkat, jöjjenek segítségére a nemes törekvésnek. Adakozásokat szivesen közvetítünk s az aláírást a magunk részéről 5 forinttal megnyitjuk. Szerk.

Az áll. ig. tanács nagy-gyűléséből.

Kolozsvér, oct. 1-én.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter, elnök; Lészai Ferencz, Benkő János, Szabó Pál, Dr. Kolozsvári Sándor, Gyarmathy Miklós, Dr. Jenei Viktor, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József pénztárnok, Bodor Antal, titkár.

Az időközben elnökileg ellátott ügyek bejelentetvén, tudomásul vétettek.

Az elnök előterjeszti, hogy a m.-frátai iskola tanítója állásáról lemondván, az állomás ideiglenes helyettes által való betöltése fölöslegessé vált, mihez képest most már a rendes pályázati hirdetés volna közzé teendő, hogy az állomás rendszeres választás útján véglegesen legyen betölthető. Az esperes útasittatik a pályázat kiírására szükséges lépések megtételére.

A diósadi egyházközség 400 frtos kölcsöne, a kötelezvény a korábbi határozat értelmében levén kiállítva, kiutaltatik.

A nagy-körtvélyesi püspöki erdő szabályozása ügyében folyó pör rendjén a törvényszéktől szakértői szemle elrendelése kéretik, a mérnöki helytelen kiosztás felülvizsgálására.

A petrozsényi egyházközség templomának terve és költségvetése helyben hagyatik ugyan, az esperes azonban utasittatik, hogy az építés megkezdését addig meg ne engedje, míg a szükséges költségből még hiányzó összegre nézve az egyháztagok biztosítékot nem nyújtanak.

A s.-m.-berkeszi iskola-tanító állomásra harmadszori

köröztetés után sem jelentkezvén pályázó (fizetés 370 frt), e kénszerűség alapján engedélyeztetik az állami iskola felállítására iránti lépések megtétele, azonban saját iskolánk megszüntetésére nézve a legszigorubb föltételek köttetnek ki s abban az esetben is tanítói állomásunk jövedelmei iskola czélokra lesznek tőkésítendőek.

A siménfalvi elaggott s már egyszer félfizetésre nyugalmazott pap, Baka János ellen némely egyháztagnak panaszkodván, különösen azért, hogy nem gondoskodik az urvacsorának más fiatalabb erő által való kiszolgáltatásáról, a mint pedig ez szerződésileg kikötött: az esperes fölhívatik, hogy tartsa erkölcsi köteletségének paptársaival egyetértve intézkedni az isteni tisztelet kellő ellátásáról, valamint az elaggott paptárs kisegítéséről is.

Ágoston Mózes volt esperes maig sem törlesztvén a kövesdi egyház iránti — még esperessége idejéből származó — tartozásait, utasítatik e kötelezettsége ez évi beváltására, ellenkező esetben az esperes fogván Ágoston Mózes fizetéséből a tartozást 100 frtos részletekben levonni.

Az egyházkerületi közgyűlés a keblbi domestica tőkékéjéből 20,000 frtnak kamatjait már ez évben kiosztandónak határozván el: az egyházmegyék utasítatnak az ez irányu folyamodványok fölterjesztésére.

Az őralya-boldogfalvi papi állomás, mint legnagyobb részt Kendeffy-alapítványokból javadalmazott papság, a patronusi jogok figyelembe vételével levén betöltendő: a Kendeffy-család illető tagjai fölhívtnak nyilatkozattételre a patronusi jogok és köteleességek miként való gyakorlása iránt.

A sz.-udvarhelyi collegiumnak egy 20 frtos követelésének törlése, az adós végelszegényedése okán, megengedtetik.

A lecsméri egyházközségnek egy erdő-szabályozási pör megindítására, a hivek a költségek hordozását magukra vállalván, engedélyeztetik.

A magyar-igeni egyházközség egy belső telkének és egy erdő-részletének, nyilvános árverésen való — a borberéki egyletnek pedig egy földdarabka eladása megengedtetik.

A kolozsvári kir. törvényszék megküldi a n. Alsó Zsigmondné hagyatékának birtokbaadási okmányát. A javadalmazott egyházközségek értesítetnek, a titkár pedig utasítatik a készpénz-értéknek fölvételére és ide beszolgáltatására.

Ezeken kívül ellátatott több folyó ügy.

r. t.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A király a stíriai vadászatokról e hó 8-án érkezett vissza Bécsbe, Albert szász király, Rudolf trónörökös, Vilmos porosz herceg és Lipót bajor herceggel együtt. — A királyné e hó 8-án Mária Valéria hercegnővel dél-éltt Gödöllőről külön vonaton a fővárosba jött, báró Nopcsa főudvarmester, Ferenczy Ida k. a. és Ronay Jácint püspök kíséretében. A vaspályától egyenesen a budai he-

gyek közé hajtattak, s ott a «Szép juhász» körül töltötték a szép, verőfényes őszi napot, aztán délután 4 órakor visszatértek Gödöllőre. — A képviselőház e hó 5-én megkezdte új ülés szakát. Második ülését a képviselőház e hó 9-én tartotta, azért négy nappal később az első után, mert a hírlapokban egy téves közlés azt jelentette volt, hogy e hó 7-én lesz az első ülés. Tehát e hó 5-ikére nem sok képviselő érkezett még. Az első ülések egészen a ház ujjaalakítására vannak szentelve. Az elnökön kívül minden tisztviselőt újra választottak. A főrendek változatlanul meghagytak mindenkit a helyén. A képviselőház is újra megválasztotta előbbi tisztviselőit, azzal a kivétellel, hogy egyik jegyző helyét, melyet eddig függetlenségpárti foglalt el, az ellenzék másik árnyalatából, a mérsékelt ellenzékéből töltötték be. A legközelebbi teendő a delegáció tagjainak megválasztása lesz és az ideai deficit fedezésére vonatkozó pénzügyi intézkedések helybenhagyása. Az 1883-iki költségvetést a pénzügyminiszter f. hó 12-én előterjesztette. A delegációk ülése alatt a törvényhozás szünetelni fog, de a pénzügyi bizottság az alatt tárgyalja majd a költségvetést. — A honvédelmi miniszter kinevezése. A hivatalos lap e hó 7-iki száma közölte ifj. Ráday Gedeon grófnak, Zenta város képviselőjének, kinevezését honvédelmi miniszterré. A fejedelmi kegynek ily előleges nyilvánítása — mint a lapok megjegyzik — nem mindennapi dolog. B. Fejérváry Géza államtitkár, kiről az a hír járt, hogy kilép a miniszteriumból, továbbra is viseli hivatalát s kitüntetésül a szent István-rend közép-keresztjét kapta. — Közlekedési miniszterül b. Kemény Gábort emlegetik, ki mint kereskedelmi és iparügyi miniszter most is vezeti ideiglenesen e teendőket. A közlekedési tárcza elvállalására az eddig felszólítottak nem nagy hajlamot mutatnak, az idegenkedés következtében cserél tehát b. Kemény állást, míg a kereskedelmi és ezzel összefüggő ügyek vezetésére könnyebben kaphatnak embert. — A baptisták felekezete Magyarországon. A baptisták által legutóbb összeállított kimutatás szerint Magyarországon összesen 565 baptista van, és pedig Budapesten 450, Szalontán 40, Liptó-Szt.-Miklóson 30, Kis-Oroszin 25, Ujvidéken 12, Feketehegyen 5 és Promontoron 3. A baptisták állítása szerint ez csak a tényleg áttérték létszáma, mert ezeken kívül több ezer hivatkozott számlálnak nálunk, kik csak a kedvező pillanatot várják, hogy az ismétkeresztelők kötelékébe léphessenek. — A zsidó-ellenes tüntetések. Pozsonyban és a megyében elcsöndesültek a zsidók ellen intézett kihágások. A sajnós jelenetekről sok tulzó hír terjedt el, kivált a megyebeli eseményekről. Szórványosan az ország különböző részéről is jelentenek zsidó-heczczokat; de meg kell jegyezni, hogy most minden korcsmai kihágást, ha az zsidó korcsmában történik, azonnal hajlandók zsidóüldözésnek tüntetni föl s hogy az aggodalommal eltelt zsidóság panaszt emel és segítséget kér oly esetekben is, minők máskor föl sem tűntek. Az ujonczok berukkolása, a szüreti idő mindig a zenébenak kora szokott lenni. A pozsonymegyei kravallokat az első értesítések oly fenyegetőnek tűn-

tették föl, hogy a belügyminiszter sietve rendelte el a statáriumot, a mit azonban nem hirdettek ki, mert a hatósági intézkedések is elégségeseknek bizonyultak a rakoncátlanok elfojtására. — Az egyiptomi bonyodalmak. Az Egyiptomban történő változásokról az angol kormány még nem tett hivatalos előterjesztést a hatalmaknak, hanem egyelőre tárgyalásokba bocsátkozott azokkal az államokkal, melyek legközvetlenebbül érdekeltek. Angliának az a szándéka, hogy Egyiptomban eltörli az eddig uralkodott angol-francia közös ellenőrzést, Franciaországban kellemetlen hatást tett. Ez az egyiptomi ügy új fordulata az utolsó napokból. Ezért emlegetik, hogy konferencia jön létre, mely a változásokat megvitassa és szentesitse. De a konferencia terve még nem egyéb óhajtsáknál, s éppen Anglia nem óhajta. Egy másik alakja az óhajtsáknak, hogy csak a szuezi csatorna ügyében tartsanak konferenciát. Ez utóbbira vonatkozólag nehézségeket csak a porta és Franciaország fog esetleg támaszthatni; de Anglia, mint ismételtén kijelentette, nem szándékozik túllépni azokat a határokat, melyek a szultán jogait — európai szempontból tekintve — körülveszik. Franciaország, ha Anglia ellenében csakugyan olyan túlsulyra törekszik Egyiptomban — melyet tétlensége egyáltalában nem indokol — minden valószínűség szerint el-

szigetelten fog állani. Az izgatottság, melyet a szuezi csatorna ügyében francia részről támasztottak, egyébiránt enyészőben van, és a csatorna igazgató-tanácsának közelebbi ülésében a csatorna kijavitása iránt megteendő intézkedésekre nézve az angol és francia tagok közt teljes egyetértés uralkodott. — A khedive kitüntetésekét osztogat. A khedive valamennyi magasabb angol tisztet az Ozmanieh, az alsóbb rangukat a Medsidje-renddel tüntette ki. Szultán pasa 10,000 fontot kapott az államkincstárból a khedive iránt tanúsított hűsége jutalmául. — A győztes vezérek jutalma. Wolseley és Seymour, az aratott győzelmekért a lord czimen kívül egyenként 50,000 font (fél millió forint) nemzeti ajándékot is nyertek. Sir Wolseleyt, ki vezérőrnagy, azért nem lehetett tábornokká kinevezni, mert husz elődje van s az ő rangfőlemeltetése csak e husz mellőzésével történhetnék, kik Wolseley előjárói. — Angol tábornokok testi fogyatkozásai. Az egyiptomi angol hadsereg tábornokai közül többen oly testi hibában szenvednek, hogy más európai hadseregben e hibák folytán alkalmatlanok lennének a hadiszolgálatra. Sir Evelyn Wood például süket mint a fal, Sir A. Alisonnak csak egy karja van, Sir Garnet Wolseleynek pedig csak egy szeme ép.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszérelmei 1631-ben, beterjesztve

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

fejedelemhez orvoslás végett.

Közli: *Koncz József.*

(Folytatás.)

5. Siralmas szemmel látjuk Kegyelmes urunk azt is, hogy az czégéres vétkek naponként hova tovább inkább inkább eláradnak az emberek között, nevezet szerint pedig az székelységben annyira ment a dolog, hogy akármely elvetemedett gyilkos avagy parázna személyek meg nem büntetnek egyébhel, hanem csak bírsággal, sőt azoknak sokan pártjokat fogják, mely miatt az jött be, hogy némelynek három élő felesége is vagyon egyszersmind. Ezek közül való Frusa Szabó György, Maros-Vásárhelyt lakó, ki azt meí nyilván állítani, hogy soha az paráznaság nem vétek, akár mint tanítsanak arról az papok; meg is mutatta, hogy véteknek nem tartja az paráznaságot, holott negyven asszonyállatokat leánzokkal együtt próbált, akarván az vétekre venni, az mint ezt ugyan vásárhelyi esküdt polgárok referálták minckünk. Ugyanott Vásárhelyt más is vagyon Asztalos Márton nevű ember, ki az ott való praedicatornak füle hallatára mondotta, hogy ő neki negyvenhárom gyermeki vának, kiknek huszonkettei fattyu gyermeki, az huszonegye igaz gyermeki. Az Vásárhelyi uraim azzal excusálják magokat, hogy ezeknek megbüntetésében nincsen modgyok, mi-

vel az Singulare quid, valamig Nagyságod nekik nem demandal. Könyörgünk azért Nagyságodnak alázatosan, efféle vakmerő káromkodó vétkes embereket in exemplum aliorum megbüntettetni méltoztassék demandalni, ut ceteri timorem habeant.

Az dolog így levén Serio parancsoljanak az birónak, hogy minden haladék nélkül megbüntesse érdeme szerint azokat az káromkodókat, ha meg nem bünteti pedig, magát büntettetjük meg is meg.

Itt Fejérváratt is Kegyelmes Urunk mindenféle gonoszság annyira eláradott az nagy büntetelenség miatt az erős emberek méltósága alatt, a kik az gonosz tevőknek patrocinnálnak, hogy már majd sem politica, sem ecclesiastica disciplina nem leszen, mely miatt... (?) nagy szívünk fájdalomával járunk tisztünkben el. Az paráznák ugyan nyüzsögnek, azonképpen egyéb gonosztevők. Az többi között vagyon egy Borbély Péter nevű ember, ki egy Mihály deak nevű embernek (az gyalogság között régi vásárbíró volt) feleségéhez szokván, noha privatim is magunk sokszor intettük, hogy ne járjon oda, mert nem leszen végre is jól az dolog: de ez azt nem fogadván valamint s valahogy az ragy, erős, izmos, vastag embert kilesé az világból; igen közönséges volt az emberek közt, hogy megstették; jelei is voltak, mert az tüzhelyen mercuriumot talátnak s az ember is nagy hirtelen betegedvén vért mit hánt ki, nyilván kiáltotta, hogy mézes borban adtak neki be, a mivel meg kell

halnia. Azután csakhamar elvővé az Borbély megmaradott feleségét, kiket mivel annyi szóban forgottak; nem akorok addig megeskütni, míg magokat nem justificállják. De ők felkelvén oláh paphoz vagy Antitrinitarius paphoz mentek valahová és megesküttek. Esküttek-e avagy csak hütnélkül laknak? Magok tudgyák. Ez nyilván vagyon, hogy gyermekök idő előtt lőtt. Így mind az ártatlan vér elnyomula; mert erős emberek tartják pártját s mind az Ecclesia disciplina collabala, mert annak példájával azután többek is sokan confugiáltak idegen vallásu paphoz copulátatásokért kerezt fogás lévén nálunk házasságokban és jó lelkiismerettel, dolgok eligazítatlan lévén őket meg nem esküthették. Nagyságodnak azért az Istenért is könyörgünk, mind az megnevezett személy felől parancsoljon igen serio inquiraltatni s mind az több efféle effreniteket úgy compescalni, hogy mi is tisztünkben járassunk csendesbb lelkiismerettel. Kegyelmes urunk az Iskarozos verekedő asszonyállatról is Nagyságod el ne felejtkezzék, minthogy annak is paráznasága felől bizonyos tanuk jöttek be.

Borbély Péter felől inquiraltanak serio és az több effrenis emberek is hogy compescaltassanak, arra gondunk leszen. Az karczos asszonyi állat is törvény szerént bűntetessék meg.

6. Ez előtt is Nagyságodat találtuk volt meg aláza-tos suplicatióknál által, az Készdi-Vásárhelyi praedicatornak az udvarhelyi orth. dxa Eccleziának lelki pásztorának boldog emlékezetű Fejedelem urunktól rendeltetett salariumok felől, kiknek holtá után nagy sok fogyatkozással szolgáltatott ki. Könyörgünk Nagyságodnak méltóztassék azon kegyelmességét azon papokhoz mutatni, sőt ha némel kegyelmességet rajtok növel, az Ur Isten Nagyságodat érette testében lelkében megáldgya. Ha kívántatik, conventiojokat Nagyságodnak producualhatjuk.

A mit az megholt Urunk rendelt, azt ezután is megadatjuk.

7. Az kereszturi orthodox atyánkfia is, csak isten mondhatja, mint sugorogtatánk ott Kereszturott, miolta megszakadának: se háza nyavalyásnak, se salariuma olymodon. Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak alázatosan meg-szolgáljuk, bár csak flor. 25 Sófálváról az Aknáról és vagy egy negyvenes bort az szászkezdői dézmából conferáljon kegyelmesen moderno et successoribus.

Usque ad bene placitum moderno et futuris megadatjuk.

8. Jelentjük azt is Nagyságodnak alázatosan Kornis Sigmund uram, minekutána Radnotot apprehendálta, nem csak az Castélyből boldog emlékezetű urunktól rendeltetett salariumot az ott való praedicatornak, hanem az boldog emlékü Fejedelmektől conferáltatott quartat és az Maroson levő malom... (?) sabatalisat inter-vertálta, mely miatt az ott való praedicatornak helyéből ki is kelle ugyan bontakozni. Noha mostan mást, ugyan Akademicus atyankfiát surrogaltunk helyébe, bizván az Nagyságod kegyelmességében.

Könyörgünk annakokáért Nagyságodnak, találjon modot annak is restitualásában, sőt arról való levelünket is kegyelmesen confirmallja.

Az quartat megadia Kornis uram; az sabatalis felől inquiraltanak, mivel Kornis uram azt allegálja, hogy csak az szegény Fejedelem szakosztotta volt oda.

9. Szent István nevű falucska Isten kegyelmességéből ennekelőtte mintegy hat esztendővel az Dávid Ferencz degletes tévelygését meg utálván, igaz religionkra egy Filialissával együtt megtéte. Volt más filialissa is, tudniilik Csikfalva, mely tévelygésében vakmerőül megmaradván, elszakada tőle. Vadnak mindazáltal egy néhányan hatonn-e nyolczan-e köztök, kik az Mater Eccleziához tartanak: de vagyon nagy tribulatiojok a többbitől, kik rajtok erőhatalommal az magok papjának, kit immár külön az magok falujában tartanak, megakarják az bért venni, hogy Szent-Istvánra ő magok tanítójának szolgáltatassák, nem engedvén. Esedeznek általunk Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak, egy patens mandatumával tegye securusokká ellenek őket, hogy lehessenek mind lelkiismeretekben csendesek s mind javokban békességűsek.

Irassék protectionalis nekik.

Expedita.

10. Nagy szübeli fájdalommal halljuk naponként és látjuk is Kegyelmes Urunk az Sabbataria Sectanak ujabban való propogaltatását, mely ugyan fene modgyára mind az egész Udvarhelyszéket inficiállja. Ennek praecipuus promotora és fautora Simon Peci uram, ki az országnak egy néhány rendbeli articulusi ellen is azt az ártalmas sectat nem csak propagálja maga, de sőt másokkal is azont cselekedteteti. És az mi legnagyobb, scholat fundált Szenterszében maga lakó helyében, sok ifiakat tanittat, annyéra forgoldott annak promotealásában, hogy az mint bizonyosan becsületes uraink és aiyánkfaitól értették, immáron is egy néhányon környülmételkettenek közülök, melly miatt némelyik meg is holt. Pünköst napját is pénteken és szombaton celebráltak; annyira vagyon immár az dolog, félt lábra ne kapjon az veszedelmes tévelygés. Ezennis azért alázatosan könyörgünk Nagyságodnak, bölcs itiletéből Tanácsival egyetemben, találjon oly módot és utot, mely által gátoltassék meg az ártalmas sectanak küljebb való terjedése, kiért az Uristen Nagyságodat megáldgya és birodalmában megerősíti.

Inquiralni kell ez dolog felől Serio.

N. K. V. V.

Későbbi rájegyzés: „Az udvarhelyszéki Statusok instantiájok az Unitáriusok és Sabbathariusok ellen.“

Eredetije az Udvarhelymegyei ref. egyházmegye levéltárában. XXXVIII. csomag.

Jegyzés. Az 1, 2, 3, 6, 8 és 10 pontokra vonatkozó felvilágosító replicatióit az egyháznak, lásd jövő közleményünkben.

(Vége következik)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, október 14.

— Az utolsó negyedév küszöbén a lejárt előfizetések megújítását s a feles számu hátralékosoktól tartozásaik haladéktalan törlesztését, illetőleg a szétküldött elősmervényeknek visszaküldését, tisztelettel kérjük. A fölhalmozódott hátralékok miatt, melyek a lap föntartását lehetetlenné teszik, az elkezdődött negyedév utolsó várakozási kísérletünk.

A kiadó hivatal.

— **Kitüntetés.** Báró Kemény Gábor ő nagyméltóságát Király ő felsége, kiváló érdemei elismerésül, valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki.

— **Szoborleleplezés.** Petőfi Sándornak, a szabadság s hazaszeretet halhatatlan dalnokának ércszobrát az ország fővárosában holnap f. hó 15-én leplezik le. A szoborra leteendő koszoruk száma meghaladja a két százat. Az ünnepély sorrendje legutóbbi megállapodás szerint a következő: 1) A talapzatra szánt koszoruk délelőtt 9—10 óra közt adandók át a szobornál. 2) A meghívottak délelőtt 9¹/₂ órakor az akadémia dísztermében gyűlnek össze. 3) Elnök d. e. 10 órakor ugyanott megnyitja az ülést. 4) Jókai Mór ünnepi beszédet tart. 5) Kivonulás az akadémiából a Ferencz-József-téren és korzón át a szobor elé. 6) Az elnök leleplezési beszéde után a szobor leleplezése. 7) A dal-egyletek előadják Petőfi „Honfi dal“-át. 8) Nagy Imre elszavalja Endrődy Sándor pályakoszoruzott költeményét. 9) A szoborbizottság átadja a szobrot a fővárosnak. 10) A zenekar előadja a Kölcsey-himnuszt. 11) Diszebéd délután 3 órakor a vigadó nagytermében. — Kolozsvár várossát Deák Pál, Nagy Lajos s dr. Szász Béla képviselik, mint a város küldöttjei.

— **Jubileum.** Bocsor Istvánt, a pápai főiskola érdemes tanárát, jubileuma alkalmával, f. hó 12-én sok kitüntetés érte. A küldöttségeknek hosszú sora tisztelgett a jeles férfinál; az egyházkerület aranytollal, tanítványai emlékkönyvvel s idévő költeményekkel lepték meg. Távirati idévőleveleket kapott az ország minden részéből s a többek között a kolozsvári ref. főtanoda tanári kara is meleg hangon idévő. Tiszteletére a színházban dísz előadást, a Griff szállodában lakomát s fényes estélyt tartottak. Isten éltesse még sokáig a derék férfit, a protestáns tanügynek érdemdús bajnokát!

— A szamosújvári ref. templomban állítandó harmonium javára az ottani egyházközség csinos füzetben közrebocsátotta azon imát s egyházi beszédet, melyet szept. 3-án, a megújított templomban t. Bartalis Miklós s Szász Domokos tartottak. A csinos füzet ára 30 kr. s kapható lapunk kiadó hivatalában is.

— **Gyászhir.** A miskolci ref. lyceum tanári karának legidősebb s egyik legkiválóbb érdemű tagja, Solymosi Sámuel, élete 66-ik s tanársága 27-ik évében meghalt. Temetése f. hó 2-án közrészvét mellett ment végbe s Kun Bertalan püspök ur mondott koporsója felett megható gyászimát. Legyen nyugalma csendes, emléke áldott!

— A Franklin-Társulat kiadásában a jövő évre szóló naptáraknak egész hosszú sora jelent meg. Megemlítsük ezek közül a Székely egyleti képes naptárt, melynek II-ik évfolyama ép oly választékos és érdekes tartalmu, mint az első volt. Ára csak 30 kr. — Megjelent továbbá a Protestans új képes naptár is, és pedig a XXIX. évfolyam. A most forgalomban levő naptárak között ez a legrégebbi keletkezésű. Közli a Vályi János, Szász Domokos és Szegedi Sándor arcképeit s életrajzát. — Ára 50 krajczár.

— **Értesítés.** Azon ígéretet, hogy az „Óramutató“ szeptember 20-án meg fog jelenni, be nem válthattuk, mivel közbejött akadályokkal kelle küzdenünk; most azonban ezek véglegesen elhárítván, a munka rövid időn napvilágot lát. Hátrányára volt még az „Óramutató“ megjelenésének az is, hogy az „Énektanmódszer“ című részben, sok hangirati példák -- énekek, dalok — lévén, azok szedése időt igényelt. Egyébiránt aggodásra nincs ok, mert a nyomás folyamatban van, és őszintén mondhatjuk, hogy az illető előfizetők és megrendelők, várakozásukért eléggé kárpótolva lesznek. Ivánka Sámuel.

— **Meghívó.** A „szilágy megyei tanító-testület“ zilahi járás-köre rendes őszi gyűlését folyó évi oct. hó 16-án d. e. 9 órakor Szilágy-Panit községében fogja megtartani, melyre a kör rendes pártoló és tiszteletbeli tagjai, továbbá a tanügy iránt érdeklő barátok, tisztelettel meghívottnak. A gyűlés tárgyai: 1) Elnöki megnyitó. 2) Ozsváth Lőrincz szilágypaniti ev. ref. elemi népiskolai tanító úr gyakorlati tanításának meghallgatása és megbirálása. 3) Fodor Dániel zilahi tanár és elnöknek „A történettanítás módszeréről“ tartandó értekezésének meghallgatása. 4) A „Forgó bácsi“-féle irkák ismertetése Juhos Béla zilahi községi elemi népiskolai igazgató úr által. 5) Indítványok s más folyó ügyek elintézése. Zilah, 1882. okt. hó 6-án. Fodor Dániel, elnök.

— **Floxera.** Debreczeni József, helybeli ref. tanár kertjében, a b.-farkas utcában, a szakbizottság floxerát constatált. Kolozsvárt ez az első eset. A szőlős-kert szigoru zárlat alá vétetett s az óvintézkedések megtétettek.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Egy jót akaró egyházi tagnak. Sz.-Lászlón. Ha a t. egyháztagnak ur igazán jót akar, nincs miért nevének még a szerkesztőség előtt is titokban tartani. Föl kell nyilván lépni a visszaélések ellen s akkor lapunk nyitva lesz.

T. Bodrogi Sámuel urnak, N.-Szében. A hátridő elteltével elvárjuk az összeg beküldését.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Az iparos osztály és a vallás-erkölcsi oktatás. — s. — Az angol és külföldi biblia-terjesztő társulat. (Sz—s.) A tiszántúli egyházkerület 1882. október 11. és következő napjain tartott közgyűlése. — Irodalom. — A világ folyása. — Tár c z a: Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszerűségei 1631-ben, beterjesztve I. Rákóczy György fejedelemhez orvoslás végett. (Folytatás.) — Külön-félék. — Hirdetés.

AZ IPAROS OSZTÁLY ÉS A VALLÁS-ERKÖLCSI OKTATÁS.*)

Kolozsvártt, 1882. oct. 20.

Azon bámulatos haladás, melyet az újabb korban a magyar középosztály tulajdonképeni zöme, leg-hatalmasabb rétege: az iparos osztály tett, részint a művelt államok versenyre sarkaló haladásán felbuzdulva, részint a terjedő gyáripár kényszerítő, zaklató nyomása által serkentve, minden magyar honfi keblét csak örömmel töltheti el. Mindnyájunk ereje gyarapszik, ha a nemzeti élet kara, mely az iparos osztály, izmosodik és ha e kar a nemzeti jólétre mind czéltudatosabb módon törekszik.

Az iparos-egyletek vállalták el a czéhrendszer nyugeiből fölszabaduló ipar védelmét, fejlesztését.

A százados megszokottság által szentesített czéhnevelés helyet adott a társadalmi szabadság talaján nyert szabad fejlődésnek.

*) Tisztelt munkatársunk e cikkében nagy fontosságú kérdést érint; oly hiányt, mely országszerte érezhető s az iparos osztály egész jövőjére kiható s így gyökeres orvoslást igénylő körjelenség. Csapán Kolozsvártt százakra megy azon iparos-tanonczok száma, kik vallás-erkölcsi oktatásban, éveken át, nem részesülnek s így jellemfejlődésük a leghatályosabb nevelő eszközök egyikét nélkülözi. Fölvizjuk e fontos kérdésre a közoktatásügyi kormány s szakférfiak figyelmét. Szerk.

Hazánkban az 1872-iki ipartörvény behozta a kevés és minden országban elengedhetetlenül megszorítást igénylő iparágak kivételével az összes iparágakra nézve a teljes iparszabadságot. E törvény ellen 1872. óta többször nyilvánult az iparos körök ellenszenvé. Szomorú tapasztalatok egész sorára hivatkozva bizonyítgatják a legközvetlenebbül érdekelt körök e nagy szabadság káros hatását. Az újabb iparos nemzedék erkölcsi satnyulását, kontár felszineskedését lépten-nyomon megrótták. Követelték a szabadipar korlátozását és bizony nem csupán retrograd irányban nevelt régi iparosok, de az iparos körökön kívül eső és a társadalmi élet tüneményeit gondos figyelemmel tanulmányozó nemzetgazdák is.

A kérdés megoldásához szólni nem e lap hivatott, de az erkölcsi satnyulás okairól szólnunk ugyan csak lehet és kell.

E jelenség egyik nem utolsó s talán nagyon fontos okát és forrását az iparos osztály vallás-erkölcsi életének hanyatlásában találom.

Hogyan? Mit keresnek a műhely eszközei és munkája mellett a tisztán eszményi világ erkölcsi tényezői?

Nagyon is méltó okon. Ugyanis a hatalmas iparos osztály ifjuló nemzedékei csaknem teljesen vallás-erkölcsi oktatás nélkül nőnek föl. A népiskolák befejezése után, az ezekben szerzett halvány és a gyermeki öntudatlanság homályába temetett benyomások mellett kedélyébe, lelkébe a vallás-erkölcsi élet magvai nem hullanak az érettebb korban. És az anyagi nehéz munka a teljesen prózai mindennapi élet kiábrándító foglalkozása közben, az alsóbb társadalmi rétegek közvetlenül depraváló hatásának

Jelen számunkhoz van mellékelve a „Téli Ujság” előfizetési fölvívása.

kitéve, az erkölcsi fegyelmezés helyett tisztán az önérték kizsákmányolásra irányzott vezetés alatt fejlődik a mi iparos ifjunk sihederré és lép át a sikamlós életbe. És mikor? Midőn a kísértés csábjainak leginkább van kitéve, mikor a durván, de helyesen elnevezett kamasz-kor küzdelmes korszakát éli.

És mit tapasztalunk? Jelentékeny százalék elzüllik, elaljasul. A ki átküzdi magát, az is rideggé, kedélytelenné válik, mert a család-alapítás nehézségei megtörik hitét, bizalmát. Család nélkül pedig még ez emelő rugó is hiányzik lelkéből, életéből.

Mily jótékony hatással volna a vallás-erkölcsi oktatás emelő, biztató szavaiban találni e léleknek táplálékot!

De van-e ilyen? **Nincs!**

A helybeli ipariskolának mintegy 500 növendéke nem részesül semmi egyéb vallás-erkölcsi oktatásban, mint hitsorsosainknál az úgy ahogy keresztültvitt confirmáció alkalmával.

Az esti iskola alig tudja átadni a mellőzhetetlenül szükséges ismereteket, alig adhatja meg azon kevés szellemi képzettséget, mely nélkül az ipar-szabadság áldása átokká válhatnak. De ez iskola tantervéből hiányzik a vallás-erkölcs. A különböző felekezetekhez tartozó növendékek még illető egyházai részéről sem nyernek vallás-erkölcsi oktatást. Nem káté tanítás, nem a felekezeti jelleg megőrzésére célzó hitoktatás, mely az egyéb ismereteket is inkább szóbeli előadás, mint tankönyv betanulása útján megszerző növendékekre nézve teljesen meddő maradna, lebeg e sorok írója előtt; de a vallási élet heroszairól szóló meghatározó olvasmányok és fejtegetések által elevenre tüzettkerkölcsi lelkesedés felgerjesztése.

Hol és mikor?

A helybeli ipariskolák tanári kara megtenni szándékozik, hazánk minden más városát, még a fővárost is, megelőzve, a kezdeményezést. A felügyelő bizottsághoz készül fordulni egy előterjesztéssel, mely kívánná, hogy az iparos növendékek nyáron, midőn esti iskola nincs, nyerjenek illető felekezeteik részéről hitoktatást, télen pedig az erkölcsi nevelés hathatós emelésére vallás-erkölcsi olvasmányok olvastatása és fejtegetése vétessék föl a tantervbe és adassék ez oktatás vasárnaponként a rajzoktatásra szánt órákat megelőző órákban. De alig hiszem, hogy az egyöntetű vallás-erkölcsi nevelés az iparos nemzedék értelmi és erkölcsi fejlettségéhez mért és így egyedül foganatos módon eszközölhető volna a nélkül, hogy a különböző felekezetek együttesen hassanak közre egy egész évrő terjedő és egymást kiegészítő tanmenet megállapítására. Értekezletet kellene létesíteni, mely e fontos kérdést tüzetes tárgyalás alá venné. Ugyanis mi haszna volna a fogyatékos káté tanításnak egy néhány órára szorított mértéke nyá-

ron? És mi sikere volna az erkölcsi olvasmányoknak télen, ha bizonyos tervszerű egymásután szemmel nem tartatnék? Hiányzik maga az olvasókönyv. Olvasmány van elég és ha nyelvünkön hiányzanék, a gazdag angol irodalom termékeiből könnyű volna nem egyet át ültetni. De czéltudatos eljárás nélkül csak hézagos volna a jóra való kezdeményezés.

Arról van szó: társadalmunk legerősebb rétege részesüljön-e kellő vallás-erkölcsi oktatásban vagy felekezeti velleitások miatt a nélkül maradjon és bocsáttassék az élet kísértő küzdelmeibe vallás-erkölcsi elvek iránytűje nélkül?

Könnyű választani!

—s.

Az

angol és külföldi biblia-terjesztő társulat.

(Sz—s). Az angol és külföldi biblia-terjesztő társulatnak főállása LXXVIII. évről szóló legújabb jelentése fekszik előttünk. Indokoltak tartjuk e jelentés vázlatos ösmertelését.

A múlt évben a társulat Britanniában s az angol gyarmatokban az egész bibliából, az új szövetségből s a szentírás egyes könyveiből összesen 1,509.000 példányt, — a többi országokban, a jelentés szerint „külföldön“ 1 millió 429,000-et s így együtt 2.938,000-et s így átlag véve naponként 10,000-et árusított el. Fennállása óta összesen 93.953,000 példányt!

Bevétele a múlt évben kevesebb volt, mint az előzőben, de azért elég nagy, úgy hogy daczára új colportage-ok szervezésének, fölöslege maradt. Önkényes adományokból begyűlt 104,837 font sterling (1.048,370 frt. o. é.), a példányok elárúsításából 94,842 font s ehhez számítva némi apróbb jövedelmeket, bevett összesen 199,785 fontot, tehát kevés hián 2.000,000 forintot.

A tér, melyet a társulat működése felölel, folyton szélesbül. Indiában, Persiában, Chinában és Japánban az eddiginél nagyobb mérvű terjesztésre tétettek lépések. Észak-Afrika s Ausztrália számára két új ügynökség állítottatott föl. Európában 300, — a többi földrészekben 200 utazó colporteur van alkalmazva s ezek a múlt évben 600 ezer példányt árusítottak el.

Az egyes országokból fölemlítjük következő adatokat:

Franciaország. Alig ötven évvel ezelőtt a francia kormány a biblia terjesztését hathatósan támogatta s a társulatnak évenként 400 font sterlinget fizetett 20,000 példányért, a népiskolák számára. Jelenleg a vallás tanítása s így a biblia használata is az összes iskolákból ki van zárva. Colportage útján azonban az elárúsítás minden akadály nélkül foly, holott régebben a rendőrség az elárúsítókat üldözte, mint az ebeket. Jelenleg nem is szükséges hivatalos engedély. Egy polgármester, ki az árusítást eltiltotta, a törvényszék által pénzbírságra ítéltetett. A társulatnak 60 ügynöke működik s egy év alatt 131,000

példányt adott el. Közülök egy 6000-et árusított el az Algirba áthajózott katonák közt.

Párisban, a többek között, a következő jellemző eset történt: Egy gyár előtt, est-ebéd után, egy nagy csoport munkás beszélgetett, midőn a colporteur feléjük ment. Eleinte nem akartak szóba állani vele.

„Mit gondolnak az urak — kérdé az ügynök — Garibaldi klerikális-é vagy köztársasági?”

— Vajha mindenki olyan igaz republikanus volna! mondák a munkások.

— Nő hát, biztosítom önöket, hogy Garibaldi a bibliát nagyra becsüli. Midőn Londonba járt s egy bibliát kapott ajándékba, környezetéhez így szólt: „Ez az az ágyu, mely fölzsabadítja Olaszországot!”

— Adjon hát nekünk is egy-egy példányt! mondák a munkások.

Belgium. Az ország lakossága $5\frac{1}{2}$ millió s eddigelő a bibliából 674,000 példány kelt el. Utazó ügynök nyolcz van alkalmazva. A biblia olvasásának fölvilágosító hatását bizonyítja a következő eset is:

A tengerparton egy régi fakereszt állott, melyet a hagyomány szerint egy Turnes-i abbé emelt annak emlékére, hogy egy angol király menedéket keresett nála. A köznép hite szerint a kereszt csodatevő erővel bír: meggyógyítja a lázban sinlőddőt. A bucsujárók ezrei egy-egy darabkát vittek magokkal haza, mignem a kereszt úgy elapadt, hogy a part fővénye elborította. Egy halász a fővényt eltakarítva, a keresztet egy régi fadarabból kiegészítette s a zarándoktól e kegyességéért jutalmat kapott. A mult évben így szólt a halász az ott járó colporteurhez:

— Elolvastam az új szövetséget, melyet a minap öntől vettem; most már ösmerem az igazságot. Nem visz rá többé a lélek, hogy visszaéljek a bucsujárók hiszékenységevel. A régi fadarabot, mit a kereszthez toldottam, tűzbe hánytam.

Németország és Schweiz. Davis Palmer György halála által a társulatot súlyos veszteség érte. Egyike vala az ügy legbuzgóbb apostolainak. Helyét Watt James-el töltötték be, ki 14 évig Dél-Oroszországban működött, mint a társulat egyik legérdemesebb igazgatója.

Németországban s Sveizban egy év alatt 321,000 példány kelt el. Az utóbbi 50 év alatt a katonaság 700 ezernél több példányt vásárolt meg. A mult év nevezetes eseménye a többek között az, hogy dr. Delitzsch bevégezte az új szövetségnek zsidó nyelvre fordítását. A zsidók közt is biztató sikerrel indult meg a szent-írás terjesztése.

Osztrák-magyar állam. A társulat érdemes igazgatója Millard Eduard, ki Bécsben lakik. Az ő igazgatósági kerületéhez tartozik Ausztria, Magyarország, Lengyelország, Szerbia, Románia, Bosznia és Montenegró. Biblia raktárak vannak Bécsen kívül Budapesten, Kolozs-

vártt, Prágában, Lembergben, Triesztben, Varsóban, Bukarestben, Jassyban, Belgrádban és Serajevóban.

Legnagyobb akadályokkal küzd az ügy Ausztriában, hol a katolikus klerus befolyása folytán a hatóság tiltja az elárusítást. Daczára azonban ennek, egy-egy colporteur 3—4 ezeret árusít el. Arról, hogy Magyarországon mily sikerrel működik a társulat, hallgat a jelentés.

(Vége következik.)

A tiszántúli egyházkerület 1882. október 11. és következő napjain tartott közgyűlése.

(Saját tudósítónktól.)

Október 11.

A közgyűlés délelőtt ült össze, s mielőtt kitűzött feladata megoldására tért volna át, Révész Bálint püspök buzgó könyörgést mondott, melynek végeztével a közgyűlés ily szokatlan időben való egybehívásának indokolása — és az egyházi élet terén újabban fölmerült nevezetesebb események alkalmyszerű elősorolása után: a közgyűlést megnyitja.

Veszprémi Gáspár segéd-gondnok előadja, hogy az alsó-szabolcs-hajdukerületi egyházmegye néhai Pápai Imre esperes helyébe Szeremley József tiszta-dobi lelkészt választotta esperessévé. A közgyűlés helyeslően veszi tudomásul.

Olvastatik az Illési Sándor heves-nagy-kunsági segéd-gondnok lemondása, mi a felhozott okok alapján azon megjegyzéssel fogadtatik el, hogy ezen állás felállításának és fentartásának okai megszűnván: nem is fog többé betöltetni.

Bejelentettek továbbá a következő lemondások:

A heves-nagy-kunsági egyházmegye összes tiszti karának lemondása, mely felett — minthogy egy felsőbb hatóságilag teljesen elintézett ügyre vonatkozó ítéletmondás az alárendelt testületeknek feladata nem lehet, mint ez a jelen lemondás okául felhozott Turgonyi ügygyel szándékoltatik — az egyházkerületi közgyűlés végzésileg rosszalását fejezte ki;

a beregi esperes és segéd-gondnok lemondása, mely alkalommal élénk vita fejlődött ki azon kérdés fölött, hogy az új választásnál a már megerősített zsinati törvények, vagy az eddigi gyakorlat szolgáljon-e irányadóul? A vita eredménye azon határozatilag kimondott megállapodás: „hogy a törvény rendeletei csakis a szabályszerű kihirdetés után emelkednek érvényre és így azon időig a gyakorlat az irányadó.

Varga Lajos collegiumi pénztárnok lemondása sajnálattal vétetett tudomásul.

Olvastatik a gyűlési tagok névsora, mely után a bizottságilag intézendő ügyekhez választattak, — illetőleg küldettek ki az illető tagok.

Hosszas vitára adott alkalmat annak eldöntése, hogy tárgyalassék-e a tárgysorozatba föl nem vett, s az elnökséghez csak f. hó 9-én érkezett „Emlékirat?”

Széll Kálmán ragaszkodva az eddigi gyakorlathoz, nem tartja tárgyalhatónak.

Kántor Sámuel ennek tárgyalását a tartalomtól teszi függővé.

Veszprémi Gáspár szerint a halasztásban nincsen veszély, hagyassék a következő egyházkerületi közgyűlésre.

Balogh Ferencz. Nincsen szabály kivétel nélkül. Az „Emlékirat“ tárgya óvás a zsinati többség ellen, az igazgatottságot szülő tárgy s a halasztás csak növeli az elégedetlenséget és nyugtalanságot; nem halasztható az rendkivüliségénél fogva.

Ujfalusi Miklós. Zsinati törvények elleni óvást nem hogy az egyházkerületi közgyűlés nem illetékes tárgyalni, hanem azt még maga a zsinat sem teheti.

Szabó János az ellentétes nézetek kiegyenlítése czéljából ajánlja annak megismerését és tárgyalását.

Ezek után felolvastatik a kívülről emlékiratnak, belől tiltakozásnak nevezett beadvány, mely után szót emel

Rádai Gedeon gróf. Bántja, hogy egy traktus gyűlése ily valamit terjeszt a világ elé, hiszen quodlibetje ez a zsinatellenes törekvések hangjainak, s mint ilyen, rosszalással fogadtassék és útasíttassék vissza.

Kántor Sámuel. A rosszalás kimondását nem óhajtja, de az egyházmegyétől elvárja alkotmányos kötelességének szem előtt tartását a zsinati törvények kellő tiszteletben tartása által.

Veszprémi Gáspár. A protestatio, mely nem jó helyre adatott be: visszautasítandó.

Ujfalusi Miklós nézete szerint az egyházkerület és zsinat tekintélyének megóvása végett legczélszerűbb lesz ezt a beadványt, mint ide nem tartozót, egyszerűen visszaadni.

Szabó János. „A püspöki és főgondnoki kar megtámadása;“ „az egyház egyetemének a zsinattal való szembeállítás;“ „jézsuitai záradék“ stb. oly részletei a beadványnak, melyek nem hagyhatók szó nélkül. Ez a hang nem méltó egy tekintélyes testülethez! Vissza kell adnunk az egyházkerület rendreújíttató határozatával.

Kiss Albert. Megfognak ők hajolni a törvények előtt; de „actiot“ akartak kezdeni, s ez által megmutatni „odafent“, hogy nem nagy lelkesedés fűződik a zsinati alkotásokhoz.

Révész Bálint. Csodálkozik, hogy akadt lelkész, ki ezen emlékiratot aláírja.

Balogh Ferencz. Kivül „emlékirat“, belől „óvás“, másutt „tiltakozás“; azt sem lehet tudni, hogy mi? E mellett francia, angol és skót egyházakra való hivatkozása hamis... Tudomás vétel mellett levéltárba helyezendő.

Révész Bálint. A lelkészi értekezlet jobban tenné, ha pasquillus irás helyett tanulmányozásra fordítaná az időt, mely esetben a történelmi botlásokat inkább kikerülhetné.

Ármós Bálint. Nézete szerint a beadvány viz-

szaúttasítandó s egyszersmind az egyházmegye saját jogkörére figyelmeztetendő, a modor pedig megrovandó.

Ritók Zsigmond. Nem lehet szó nélkül hagyni, hogy egy alantás testület a maga legfőbb törvényhozó hatóságának alkotásai ellen óvást, tiltakozást tegyen. Ily eljárás az alkotmányos fogalmakkal nem egyezik.

Végül néhány jelentéktelenebb felszólalás után jelentékeny szavazattöbbséggel kimondatik, hogy:

„Az egyházkerület jogkörét túlhaladván ezen ügynek fölülbírlása, az emlékirat visszaadatik az egyházmegyének azon komoly figyelmeztetéssel, miszerint az alkotmányos fogalmakkal ellenkezik az, hogy egy alantás testület a legfelsőbb hatóság törvényhozó működését fölülbírálja.“

Néhány közérdek szempontjából kevésbé fontos tárgy elintézése után a délelőtti gyűlés véget ért.

Délután a Szilágyi intézetben megüresedett hely töltetett be.

Október 12.

Ezen gyűlés tárgysorozata a vitakozásra kevés anyagot szolgáltatott. Jelentékenyebb vita csakis a konventi tagok megválasztására tett indítványnál merült fel, mely választás azonban mostanról egy, — a zsinati törvények kihirdetése s az életbeléptetés módozatainak megállapítás végett különben is nemsokára tartandó, „ad hoc“ gyűlésre halasztatott. Eenkivül a mai, valamint az

Október 13-án

tartott gyűlésen sem fordult elő oly tárgy mely lényeges nézeteltérésre, s így nagyobb szóharczra alkalmat nyújthatott volna; hanem az egyházi és iskolai ügyek felülvizsgálása, s az ezek által az egyházkerulettől várt módosítás, vagy a tett intézkedések tudomásul vétele vette igénybe a közgyűlés idejét.

IRODALOM.

„Magyarország.“ Havifolyóirat a magyarosodás érdekében. Szerkeszti Ardényi Dezső, Megjelent az első, októberi szám, négy nagy sűrűn nyomott iven, színes borítékba fűzve, következő tartalommal: 1. A magyar Nemzethez! lelkes fölhívás országos magyar egyesület alakítás végett. 2. Országos magyar egyesület tervezete, szervezkedése, vezetése, működési módjai, leleczházak, kisdudóvódnak, nemzetiségi cserő, iskola, népkör, nép- vagy falusi könyvtár, felnőttek oktatása, buzdítás, jutalmak stb., összesen 40-féle irány és mód. 3. A magyarosodást és népnevelést Sárosmegyében terjesztő társulat alapszabályai. 4. Mily eszközök által érheti el a társaság czélját? 5. A magyar iskola-egyesület alapszabályai. 6. A szatmári Széchenyi-társulat alapszabályai. 7. Magyarosodási mozgalmak. 8. Levelezések: A legelső megye; A szászok; Sárosból; A volt oláhok; Zalából; Görög-kath. magyar püspökség. 9. Nemzeti tárgymutató: a magyarság ereje megyénként s a többi nemzetiség számaránya. 10. Hazaellenes népiskolai tankönyveink. 11. Apró közlemények. 12. A „Gott erhalte.“ — II.

Szépirodalmi rész. 1. Ragalmazóinknak: hazafias vers Komócsi Józseftől, a Petőfi-társaság társelnökétől. 2. Hunyák Pál. Rajz Mikszáth Kálmántól, a Kisfaludy-társaság tagjától. 3. A vörös orr. Humoros csevegés, Balázs Sándortól, a Kisfaludy-társaság tagjától. 4. Akik mindig boldogok; a fő-rangu világból, írta Szunyogh Albert. 5. Szemet szemért. Vers, Revitzky Gyulától, a Petőfi társaság tagjától. 6. A megtérés, Margithai Tihamér jeles festményének ismertetése Fáy Elek tollából. 7. Arany mondások. 8. A jó öreg Mikolai. Rajz a lengyel társadalmi életből. 9. Téli kép a Balatanon. 10. Szellemi szikrák. 11. Mulassunk. 12. Szerkesztői zárszó... Előfizetési ára: egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt. Gyűjtőknek 5 előfizető után tiszteletpéldány. Lelkészek, néptanítók, kör- és községi jegyzők, községi előljárók, bármily állásu közhivatalnokok, (ha 1000 frtnál kisebb fizetésük van) és rangállásukat a postautalványon jelzik, féldíjjal fizethetnek elő és pedig egész évre két, félévre 1 frttal. Az előfizetési pénz a „Magyarország“ havi folyóirat kiadóhivatalához Budapesten, Sándor utca 12. szám czimezendő. Mutatványszámot egyszerű megkeresésre ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal. E nemes czélú s kiváló gondnal szerkesztett havi folyó iratot olvasóink pártfogásába melegen ajánljuk.

A VILÁG FOLYÁSA.

— *Heti szemle.* —

A képviselőház october. 12-iki ülését teljesen a pénzügyminiszter vette igénybe, a ki benyújtotta az 1883-iki költségvetést és részletes előterjesztést tett a pénzügyi helyzetről. A kormánypárt jó hangulattal fogadta a miniszter fejtegetéseit. A deficit apad, a jövedelmek emelkednek. A folyó évhez hasonlítva, a jövő évre a bevételből ötödfél millióval várhatunk többet. De a kiadás is negyedfél millióval többre van számítva, a deficit pedig majd 9 millióval kevesebbre. Hitelműveletek útján 12.881,615 frt fedezendő. A miniszter reményét fejezte ki, hogy a rendes deficit, mely most már csak 8 millió, 1884-re egészen eltűnik, a mit örvendező éljenzéssel fogadtak. A miniszter egyszersmind új törvényjavaslatokat jelentett be, melyeket később be is nyújtott. Ezek szerint a takarékpénztári betétek és a biztosítási díjak adó alá vonatnak, a szeszdó és dohányjüvedék fokoztatik; ellenben a napszámból élők a kereseti adó alól fölmentetnek, az elpusztult szőlők tartozása töröltetik, az alsóbb osztályok hadmentességi díja leszállittatik. A képviselőház, miután a pénzügyminiszter előterjesztette az 1883-iki költségvetést, és megválasztotta a delegáció tagjait, elnapolta üléseit e hó 14-én a jövő hó 15-dikéig. A miniszterelnök részletesen felsorolta, hogy mely törvényjavaslatokat és mily sorrendben óhajt a kormány tárgyalni november 15-dikétől kezdve. — A múlt évi zárszámadások a napokban szintén a képviselőház elé kerültek. A számadások főeredménye a következő. Bevétel 281.143.954 frt, kiadás 329.199.386 frt. Hiány: 48.065.402 frt, míg

a budgetben csak 39.900.000 frt volt előirányozva. A hiány-többlet az 1880. évből visszamaradt törlesztési összegből állott elő. — A Petőfi szobor leleplezése. A nemzet lánglelkű költőjének ünnepét ülte meg e hó 15-dikén a főváros. Országos ünnepnek lehet mondani, mert az ország minden részéből érkeztek küldöttségek, hogy a hódolat koszoruját elhozzák és letegyék a szoborra s elborítsák annak talapzatát babérral, cserrel. A szobor leleplezésére az idő kedvezőtlen volt. Még reggel sűrűn esőzött; kilencz óra felé szünt meg csak, de nem derült ki. A nedves, sáros idő sokat rontott az ünnep fényén, a külsőség pompáján. A tért, a Dunapart görög templom előtti részét zászlókkal, szőnyegekkal diszitették. A középületekre, a kikötő árbozcaira lobogókat vontak. A szobor körül különösen gazdag volt a diszítés. Nagy árbozczokon zászlók, czimerek, aztán zöld lombfüzerek köröskörül. A tér erős fakorlással volt körülvéve, hogy a tolongásnak gátja legyen. Az ünnepély az akadémia nagy termében kezdődött s onnan vonultak a szobor helyére. Befejezést pedig a redout termében nyert, hol a lakoma volt. A szobor, Huszár Adolf műve, a legsikerültebb szobor, melyet eddig Budapesten állítottak. A száznál több, diszesnél diszesebb koszoruk, egész nap ott maradtak a talapzat körül. Legfelül volt egy babérboszoru, nemzeti színű és fehér szalaggal; rajta idegen nyelven: „Une adoratrice du grand poëte hongrois Petőfi Sándor.“ A küldő neve nem ragyogott rajta. Talán diszesebb koszoru is volt, Budapest főváros 300 frtos koszoruja, arany himzetű szalagjával, bizonyára mesteribb munka. Miért tették mégis ezt a legelső, a legfeltűnőbb helyre? Sokan nem tudták. Mások mondták, hogy a nagy magyar költő ez idegen nyelvű tisztelője királyné. Valóban e koszorut Erzsébet román királyné küldte, a ki maga is foglalkozik a költészettel Carmen Sylva név alatt és ismeri Petőfit a fordításokból. — A delegációk egybehívása. A hivatalos lapban e hó 11-én jelentek meg a legfelsőbb kéziratok, melyek gr. Kálnoky közös külügyminiszterrel, Tisza és gr. Taaffe miniszterelnökökkel tudatják a delegációknak okt. 25-én Budapesten összeülését. — Új miniszterek. A hivatalos lap e hó 14-iki száma közölte a közlekedésügyi és kereskedelemügyi miniszterek kinevezését. A királyi kéziratok így hangzanak: Kedves báró Kemény! A midőn Önt földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar miniszteri állásától kegyelemben felmentem s e minőségben tett sikeres és kitűnő szolgálatai felett teljes elismerésemet nyilvánítom: egyuttal magyar miniszterelnököm előterjesztése folytán közmunka- és közlekedésügyi magyar miniszteremmé ezennel kinevezem. Kelt Bécsben, 1882. évi október hó 12-én. Ferencz József, s. k. Tisza Kálmán, s. k. — Kedves gróf Széchenyi! Magyar miniszterelnököm előterjesztése folytán, Önt földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar miniszteremmé ezennel kinevezem. Kelt Bécsben, 1882. évi október hó 12-én. Ferencz József, s. k. Tisza Kálmán, s. k.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszerűségei 1631-ben, heterjesztve

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

fejedelemhez orvoslás végett.

Közli: *Koncz József.*

(Polytatás.)

Humilis replicatio universitatis orthodoxae ecclesiasticae ad Illustr. P. Domini Domini nostri clementissimi resolutionem.

Kegyelmes Urunk, Istentől ajándékozott cheresztýén Fejedelmünk, nagy háladással vesszük Nagyságodtól és alázatosan igyekezzük megszolgálni Nagyságodnak kívánságokra töt kgl's resolutioját. Mivel pedig némely dolgok felől Nagyságod pleniusb kíván edocealtatni, Nagyságodnak mint kgl's urunknak alázatosan könyörgünk kegyelmesen megbocsássa, ha szónk, beszédünk kiljebb terjed, hogy sem Nagyságodnak mostani nehéz foglalatosságai szenvedhetnék, mivel egy szóval dolgot nem világosíthatunk.

I. Az kereszturi templom építését a mi nézi kívánhatjuk inkább, hogy sem remélhetjük. Soha Kgt's Uram az meg nem épül: mert azok oly szegény emberek, hogy csak az eleiktől építettett templomnak is nehezen tudgyák gondgyát viselni, nem hogy ujonnan magok építhetnének. Azt majd inkább javalhatnók, ha kétfelé szakasztanók egy jó temérdek kőfallal, kiváltképen, ha boltozatos volna az templom, hogy a sonus össze ne hullanék: noha lennének ebben is igen-igen nagy difficultások, de féltő, hogy erre sem mennek az adversariusok, melyért leendő büntetéseket Nagyságod halasztja az tisztekre; de azok mind az egy kovászából valók vélek, böcsület adassék uram Kegyelmednek, nem-hogy megbüntetnék őket, de sőt oltalmaznák inkább, a mint eddig is cselekedték. Ha azért büntetniek kellene, a mi itéletünk szerint az Commissariusoknak kellene, Kgl's uram azt az authoritást conferálni, a kik annakelőtte is forgottak az dologban, azok metalán kedvezni nem fognának.

Bátor kettő szakasztassék.

II. Az Háromszéki antitrinitarius atyafiak az Kolozsvári terminuson előnkbe adott végzéshez, hogy magokat tartani nem akarják, ezzel nyilván declarálják, hogy a Kolozsvári püspök egy nehányad magával bennünket megtalálván, azon instála, hogy ne kénszerítsük őket gyűlésünkben jöni, holott kétfelé nem járhatnak, az övékbe tudniillik s az miénkben egyszersmind. Melyre ű kegyelmeknek így resolváltunk, hogy az övékbe mennie nem kell, az előnkbe adott constitutiok szerint véle nem tartoznak: Hanem ha mikor candidatus, azaz felszentelendő Frater vagyon köztök, azt cum certo testimonio oda kell bocsátaniok. Azonképpen ha mi controversia az religióban magok között támadna, azzal is oda kell appelalniok. Ezekon kívül mindenekben az orthodoxus episcopustul kell dependalniok, mint annakelőtte.

Melyre így replicálnak, hogy az gyűlésbe való menetel ad negotium religionis tartozik; annak okán mi gyűlésünkben nem kell comparealniok. De erre per infinationem felelünk és felelünk; mert az sinatban non tam de negotio religionis, quam de rebus ad politiam ecclesiasticam pertinentibus szokott az tracta lenni, mert ott lesznek hazánkért, Fejedelmünkért, az ország főfő statusiért, az közönséges békeségért és több effélékért való könyörgések, imádkozások, mivel vota ministrorum Christi simul juncta efficaciora sunt: leszen censura morum, officii et id genus aliorum revisio et discussio causarum transmissarum aut et, noviter suscitatarum, hogy mindeneket itt elé ne számláljunk. A melyekre képest pars minima az candidatusoknak examenjek az synatban, melyben is űk sem nem examináltatnak, sem ad disputandum nem cogaltatnak. Nem lehet azért itt semmi tergiversatio. Prodállják ezzel is magokat, hogy noha az Háromszéki új Senior eddig a mi gondviselésünk alatt nyugodott, tudgya pedig, hogy mostan is tőlünk kellene dependalni, de minket posthabealvan az Kolozsvári superintendens után sugorog; lehet egy heti, miolta ett vagyon, az orthodoxus püspököt ingyen salutálni sem méltóztata, hanem sok panaszkodására tandem tegnap ppr. videte tekintet volt be hozzája: A mint pedig tavalyi synatjából kimaradt volt, ez mostaniban is nem akar jelen lenni. Melyékből mind az tetszik ki, hogy protextibus qualibuscunqne magokat jurisdictionok alól subducallják. Minthogy pedig Nagyságod igiri magát arra, hogy maga megbünteti, ha ez contumaciaban pergálnak, ha Ngd. kegyelmes jó tetszése, per certas nobiles easque honestas personas commonofaciálja ugyanitt őket, hogy debitam Prelato suo obedientiam praestallják, a mint meg is esküttek reá; alioquin ha nem cselekedik Nagyságodnak mint Kegyelmes urunknak alázatosan megszolgáljuk, fenyitse meg őket, ne nevedegyék nagyobbra ez Schisma közöttünk. Sőt az Kolozsvári püspököt is igen szükségesnek itéljük meginteni s kiválképpen egy¹⁾ Daniel pap vagyon mellette, igen nyughatatlan elméjű ember, ki volt eleitől fogván ez köztünk támadott discordianak flabelloma, serio megsemmisíteni, hogy supse dealljon turbas köztünk tovább concitalni etc.

Mind az két fél tartsa az kolozsvári terminus alatt tett végezéshez magát. Ha ki pedig nem akarná, törvénnel megbüntetjük sup pena calumnio.

(Vége következik).

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, október 21.

— Zsinati törvényeink királyi megerősítése. A zsinat által alkotott törvények következő megerős-

¹⁾ Daniel pap = Beke Dániel, később unitárius püspök 1636—1651-ig.

sítési záradékkal vannak ellátva: „A magyarországi helvét hitvallású evangélikusoknak legfelsőbb királyi engedelmünkkel az 1881. év october hó 31. s folytatólag az 1882. évi szeptember hó 10. s következő napjain Debreczen szabad kir. városunkban tartott országos zsinata által, az egyház szervezetére nézve alkotott és vallás és közoktatásügyi magyar miniszterünk útján legfelsőbb jóváhagyásunk és királyi megerősítésünk alá hódolattal fölterjesztett jelen egyházi törvényt ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük. — Kelt Schönbrunnban, 1882. évi october 11-én Ferencz József, Trefort Ágoston.“ (Pecsét) Az Ő Felsége apostoli királyunk által megerősített egyházi törvényeket a vallás és közoktatási magyar királyi miniszter következő irat kíséretében tette át nagyérdemű zsinati egyik elnökünkhöz: Nagyméltóságú Báró Vay Miklós v. b. t. tanácsos urnak, mint a magyarországi ref. egyház országos zsinata elnökének. 1887. eln. sz. „Nagyméltóságú báró és elnök ur! Ő csász. és apost. kir. Felsége f. évi october hó 11-én Schönbrunnban kelt legfelsőbb elhatározásával a magyarországi helvét hitvallású evangélikusok országos zsinata által az egyház szervezetére nézve alkotott egyházi törvényt legkegyelmesebben megerősíteni és legmagasb aláírásával ellátva hozzám küldeni méltoztatván, van szerencsém azt nagyméltóságodnak — hivatkozva a zsinatnak folyó évi szeptember hó 30-ról kelt felterjesztésére — további szives intézkedés végett ide zárva tisztelettel rendelkezésére bocsátani. Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Budapesten, 1882. október hó 13-án — Trefort.“

— Zsinatunk elnöksége e hó 19-én Budapesten Király Ő Felsége magas színe előtt megjelenve, egyetemes egyházunk nevében, a zsinati törvények kegyelmes megerősítéséért hálás köszönetet nyilvánított. Ő Felsége az elnökséget kegyteljesen fogadta s kijelentette, hogy egyházunkat királyi jóindulatában továbbra is megtartja.

— Methodista Istentiszteleteket tartott Kolozsvárt a közelmúlt napok déleesti óráiban, német nyelven, Millard Edward, az angol és külföldi biblia-terjesztő társulat bécsi igazgatója, ki néhány napot városunkban töltött s a biblia terjesztés ügyében keletre utazott. A galambösz férfi látogatásával minket is megtisztoltván s az Istentiszteletbe részvételre fölszólítván, alkalmunk nyílt a legkiválóbb egyházi szónokok egyikét ösmerni föl benne. A tárgynak kiválasztása, földolgozása, előadásának nemes egyszerűsége,

mély bensősége s mondhatni iblettsége egyaránt mesterre vallanak. A methodista Istentisztelet sorrendje a miénktől csak abban különbözik, hogy a miatyánkat mellőzi s az utóimádság alkalmával a pap s a hallgatók is letérdelnek s a földre borulnak.

— Az evangélikus egyházak a pánszlavisták ellen. Az ágostai evangélikus egyház e hó 14-én nyitotta meg egyetemes gyűlését Budapesten, s igen látogatott volt, mert a legutóbbi tót agitáció felett volt hivatva határozni. Fabinyi Teofil, a kerület világi elnöke, megnyitó beszédében hosszasan foglalkozott az ügygel, hazafias hangon nyilatkozott a lefolyt sajnós eseményekről. Utána Szereényi superintendens terjedelmes évi jelentését terjesztette elő. Ezután megindult a vita, mely igen széles mederben folyt. Ivánka Imre és Földvári Mihály alispán tartottak fontosabb beszédeket. Az ülés végre a pánszláv ágítói tárgyában elfogadta a nógrádi esperesség javaslatát, mely szerint az egyházmegye kijelenti, hogy minden eszközzel a pánszlavizmus megakadályozására törekszik. — A pozsonyi kicsapott tanulókra nézve kimondatott, hogy a kerület területén hivatalt nem viselhetnek. A bebizonyított pánszlavizmus ezután választási akadály lesz és az e miatt megróva volt tanulókat a superintendens nem ordinálhatja.

— A b.-somogyi ref. egyházmegye f. év augusztus 29—31 napjain Darányban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve beküldetett szerkesztőségünkhöz. Átlapozva e jegyzőkönyvet, arra az örvendetes meggyőződésre jutottunk belőle, hogy az elnökség fáradhatatlan buzgalma és tevékenysége folytán a vallásos buzgóság, az egyház s abban főleg a tanügy iránti érdeklődés meglepő jelekben nyilvánul. E jegyzőkönyvnek fénylő lapjait képezik a többek között azok, melyek a csurgói gymnasium ügyének vannak szentelve s az áldozatkészség ritka s épen azért értékes bizonyosságait tüntetik föl. Folyó évi április óta a csurgói gymnasium javára adakozás útján csaknem 12,000 forint gyűlt be s a további adakozások is folyamatban vannak.

— Az unitárius egyház képviselői nagy konferenciát tartottak a múlt héten Amerikában Saratoga newyorki állambeli városban. Jelen volt a gyűlésen Kovács János kolozsvári unit. tanár is. A bostoni »The Christian Register« meleg szavakban emlékezik meg az értekezleten általa tartott hatásos beszédről. Felszólalása, ugymond, minden szívet felmelegített az ügy szószólója iránt.

— A „Téli Ujság“ című vallásos néplapot deczember, január és február hónapokban Csécsi Miklós mako-i ref. pap fogja szerkeszteni s hetenkint egyszer, szerdán jelenik meg. Az előfizetési fölhívást lapunk mai számához mellékeljük. A szerkesztő az előfizetési fölhívásban igazán mondja, hogy e lap oly olcsó, hogy a koldus is megveheti: három hónapra 26 kr. A papok részéről nagyon csekély buzgokodás kell s a hosszú téli estvékre hiveiket épületes s tanulságos olvasmány birtokába juttatják.

— Minek köszönhetik némelyek a bibornok? kalapot? E kérdésre őszinte választ ad a Religio legközelebbi száma, melyben szóról-szóra ezt olvassuk: A chocolate a

heológiában nagy vita tárgya volt a 17-ik század közepe áján. Ekkor kezdett divatba jönni Spanyolországból. 1664-ben jelent meg Brancaccio atyától „De usu et potu chocolatae diatriba“, mely a vitát azzal döntötte el, hogy a chocolate tiszta vízben élvezve liquidumnak tekintendő. Brancaccio atya nemsokára bibornok lett.

— Gyászfüzet jelent meg Sepsi-Szt.-Györgyön, néhai Málk Józsefné, sz. Gyárfás Gizella emlékére. A gyászfüzet a korán elhunyt derék nő temetésének leírását, a Kolozsvári Közlönyben megjelent nekrológot s Révai Lajos paptársunk megható emlékbeszédét tartalmazza. A füzetet, kézirat gyanánt, a gyászoló férj adta ki.

— A szombathelyi új püspök. A szombathelyi püspöki szék betöltése a legközelebbi napokban megtörténik. A püspök Hidassy Kornél czimzetes püspök lesz, ki osztálytanácsos a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban.

— A közelebről tartott zsinat jegyzőkönyve meg-

jelent, A feliratot, melyet a zsinat a kormány útján Ó Fel-ségéhez intézett, egész terjedelmében közli.

— Gyászhirek. Magyar Antal, a nagykőrösi ref. tanító-képezde igazgató-tanára, élete 45-ik, tanársága 21-ik évében f. hó 7 én szélhűtésben hirtelen elhunyt. — A kolozsvári kegyes tanító rend társházát s a főgymnasium tanári karát is súlyos veszteség érte, Juszti Károly, rendes tanár, váratlan halála által. A néhai derék férfi 37 éves korában lón a hagymáz áldozata. F. hó 24-én köz-résztvét kísérte sirjába. Legyen mindkét korán elhunyt tan-ferfiu nyugalma csöndes!

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Egy jóakaró egyházi tagnak. Sz.-László n. Objectiv tudósításokat koronként szívesen veszünk.

— Ravasz János, kollega urnak, M.-Kövesd. Tudtoman kívül, tévedésből történt.

H I R D E T É S.

R E G É N Y V I L Á G.

Képes szépirodalmi lapok a művelt közönség számára. III. évfolyam.

Ha van szépirodalmi vállalat, mely a közönség legnagyobb mérvű pártfogására és hathatós támogatására érdemes, ugy a „Regényvilág“ legkiválóbb szépirodalmi szellemi találkozója — ezek között az első helyet foglalja el. A hazai sajtó e vállalatot létezése első pillanatától fogva mint hazai regényirodalmunk ujjáélesztőjét üdvözölte és hogy mennyire felelt meg a „Regényvilág“ a hozzá kötött magas igényeknek, bizonyítja az eredeti jeles regények szép száma, mely e vállalat keretén belül rövid 2 év alatt napvilágra jött. Jókai Mór, Abonyi Lajos, Tolnai Lajos, P. Szathmáry Károly, Véka Lajos, ifj. Ábrányi Kornél, F.-né Gyujtó Izabella új regényei a „REGÉNY-VILÁG“ hasábjain láttak napvilágot.

A most meginduló III-ik évfolyam első számában megkezdji:

JÓKAI MÓR „MINDEN POKLOKON KERESZTÜL“ cz. nagyobb regényét Budai László eredeti képeivel illusztrálva;
MIKSZÁTH KÁLMÁN, „A MI HŐSEINK“ cz. rajzciklusát és
BENICZKY-BAJZA LENKE „TÉVESZTETT UTAK“ cz. eredeti regényét és a világhírű humorista Mark Twain legújabb művét »KOLDUS ÉS KIRÁLYFI“ cz. robinsonadját Fái J. Béla gondos fordításában. — Ezeknek befejeztével közölni fogja:
Mikszáth Kálmán, jeles írónk „AZ UTOLSÓ KALODA“ cz. humoros regényét; az elbeszéléseiről híres elbeszélő első regényét.

Véka Lajos, jeles regényírónk „PALI BÁCSI“ cz. új regényét.

Ötvös Adolf, jeles kritikuskunk első szépirodalmi művét „HIMFY HALÁLA“ cz. regényét.

Gabányi Árpád, „EGY KRAJCZÁR EMLÉKRATAI“ cz. humoros novella-ciklusát.

Ezeken kívül a legújabb és legkiválóbb világirodalmi regények l'ának napvilágot a „Regényvilág“-ban, mely apróbb tárcza-közleményeivel és változatos tartalmával mindenképen törekszik a művelt közönség jogos igényeit kielégíteni.

Daczára kiváló jeles tartalmának és szép kiállításának a „Regényvilág“ a legolcsóbb magyar szépirodalmi közlöny.

Egy-egy füzet ára 15 krajczár.

Előfizetési ára: **negyedévre 1 frt 95 kr. félévre 3 frt 90 kr. egész évre 7 frt 80 kr.**

Megrendelhető minden honi könyvkereskedésben és egyenesen a kiadó hivatalban:

RÉVAI TESTVÉREK könyvkiadóhivatala. Budapest, IV. ker. Váci-utca 11-dik szám alatt.

☛ Mutatványszámot bárkinek ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal. ☛

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom Nagy halott. Sz. B. — Arany János életrajza. — Szász Károly gyászbeszéde. Arany János ravatalánál. — Auditor et altera pars. Dombi Lajostól. — A világ folyása. — Tárca: Fiamnak. Arany Jánostól. — Különfélék. — Körözvények. — Hirdetés.

Nagy halott.

Kolozsvár, 1882. oct 27.

A nemzetnek ismét gyásza van — olyan gyásza, a milyen Deák Ferencz halála óta nem vala s a milyen, ki tudja meddig nem leszen, nem lehet... Arany Jánost siratjuk!

A jó Isten sok áldással ajándékozhatja meg gyermekeit: szép, gazdag földdel, békés munkában folyó étellel, szorgalommal és takarékossgal, mesterségekben és tudományokban való előmenettel, erényes étellel, vallásossággal, de a legnagyobb áldás, melyet atyai keze reánk hinthet, ha támaszt közlünk olyan férfiakat, a kik agyukban és szívökben egész emberöltők törekvéseit, erejét s nemes lelkesedését egyesítve, kimagaslanak sorainkból, világító fényként járnak előttünk, s hivatkozó példájukkal biztatnak a magas eszmény felé való törekvésünkben.

A hadvezér is ilyen — de, ah, mennyi vér árad nyomában. A politikus is ilyen, de mennyi szennyes küzdelem tapadhat hozzá s egy félrelépése árát hányan adhatják meg. A tudós is ilyen, de mily szűk körre szorított hatása s elvonult egyedüliségében folytatott munkája mily kevesek által érthető s hánynak és mily hosszú időkre terjedő hangya szorgalma kívántatik ahhoz, hogy a napfényre hozott igazság egy sugár-szálaeskája az emberiség egészére szétáradhasson.

De az eszmék fölkent papja, ki e föld ezernyi-ezer töredékein fölyül emelkedve egységben bírja fölfogni a széthulló részeket; kit az élet apró vergődései, szétzilált érdekharczai, cselei s gonoszságai nem bírnak rákényszeríteni, hogy sasteinktetét elfordítsa a fennen ragyogó naptól; ki egynek s szépnek látva e sokszerű és ellenmondónak tetsző világot, keresi s megtalálja az Igét, mely összefogja s egybetartja a töredékeket, végetlen alapja és tiszta értelmeként a mindenségnek; ki hisz és hitet támaszt az örökkévalóban; bizik az isteni gondviselésben s biztat az erkölcsi világrenddel; ki a jónak, az öröknek, a szépnek vallását vallva, az Urnak fölkenntjeként hirdeti az eszmék Evangéliomát: oh annak sem vér nem serked nyomában, ha nem a saját magáé; sem tévedése viszályt nem támaszt az emberek között, ha nem szit az önérdek harczot a szent palást örve alatt; sem a jászol, vagy szűk tanuló szoba meg nem gátolhatja a mindenekre szétáradó fény-sugarak egész világra kiterjedését, mert a csillag fön az égen ragyog...

Oh mely csodálatos kegyelme a jó Istennek, hogy a porból vétetett és porrá leendő embert így fölmagasztalhatja, pappá téve őt a szó legmagasztosabb értelmében, papjává az eszméknek, már akár a hit, akár az erény, akár az igazság, akár a szép oltára előtti szolgálatra és ragyogásra küldvén el őt — mert e helyeken sereglenek össze azok, kiket e földön az emberiség legnagyobb jótetőiül ösmerünk, tisztelünk, bámulunk!

Hogyan? Temetési gyászról, halottért omló könyekről kezdettünk szólni s ime, hálaadással,

Isten dicséretévé s a teremtmény dicsőítésére változott át szavunk!

De hogyan ne, a midőn Arany János koporsójánál egy jól, teljesen és szépen bevégzett élet pályájára adatott visszatekintünk, vigasztalásul nekünk gyöngébbeknek, buzdításul a kicsinyeknek s biztatásul azoknak, a kik csak homályosan és tükröz által látnak. Az ő élete tanít meg, hogy a mi félegességünk mellett is lehet embernek bevégzett egészsként állani meg a harcot, mely életnek nevezetik; egymagában egyesíteni egy egész nemzet lelkületét, vágyát, törekvéseit és erényeit; kifejezni a nagy átalakulást, a melyen átment e nép, hogy nemzetté válhatott s szolgálva a szép eszményének oltárát, oly teljes odaadással és tökélyvel, mint senki más, papjaként áldozni a hitnek, az erénynek, az igazságnak is, fölmagasztalva az egekig s mutatva nekünk az útát egész odáig. Hogyan ne hangzanék hát ajkunkról a diadal szózata, épen egy ilyen halott koporsójának láttára s épen e lapokon, melyek az Ur országának szolgálatára szenteltettek.

És nekünk, protestáns tanároknak, kétszeres jogczimünk van e diadal szózat hangoztatására. Nem csak, mint a magyar nemzet tagjai mutathatunk büszkén e szétomló porokra, melyeknek összetartó most elröppent szelleme az emberiség fejlődésének nagy áramában biztosított magának s nemzetének öröklő nevet, hanem hálás kegyelettel kell megemlékeznünk arról is, hogy Őt felekezettünk mindenha s protestáns tanügyünk hosszú éveken át teljesen magáénak vallhatá! Nagy-Körös városa, reformált egyháza és főiskolája nem hiába jelent meg küldöttségileg Arany János temetésén, mert örök dicsőségként marad nekik a reformált anyaszentegyháznak is, hogy ő mienk is vala.

Bizony, ha, mint egyének, zokogástól elfojtott kebellet nézzük ezt a koporsót, mint magyarok mint az Ur országának tagjai csak hálakönyvekkel adózhatunk a nagy halott ravatalánál!

Szétomló porai immár ott nyugosznak az édes hazai anyaföld szívének temetőjében, de szelleme, melyet az ég kegyelme ingyen ajándékképen, jó kedvében, adott vala nemzetünknek, egyházunknak: az eszmék öröklő létében a mienk marad mind végezetig!

Sz. B.

Arany János 1817. márczius 2-án született Bihar-megyében, Nagy-Szalontán, egyszerű szülőktől. Tanulékony-sága hamar feltűnt, az iskolában igen szorgalmas volt. Szegénységében folytonosan küzdenie kellett és hamar élet-pályát keresni. 1834-ben Kis-Ujszállásra ment, a Nagy-Kunságba ideiglenes tanítónak egy évre. Ezalatt megtanulta a német nyelvet, sőt egy latinul írt francia nyelvtan se-

gélyével a francia nyelv elemeit is. Mindezt önszorgalmából. A tanév végével visszament Debreczenbe, hol tanárai igen megszerették. Anyagi állapota is tetemesen javult, miután egy tanár házában órát adott. A költői tehetség nagyobb fejlődésével a lángész ábrándos kicsapongásai is nyilatkozni kezdtek benne. Szabad elméje meguntta az iskolai egyhanguságot. 1836-ban február hóban elhagyta az iskolát. Vándorlása azonban sok keserű tapasztalatot szerzett neki. 1836-ban visszatért Szalontára. Sötét sors fogadta. Atyját megvakulva találta. Anyja pedig már sirban volt. Az ősz, világtalan apa fájdalma mélyen meghatotta, s elhatározta, hogy nem hagyja el őt többé. A város és az egyház előljárói részvétellel tekintették Arany sorsát. Még azon ősszel megválasztották konrektornak, vagyis a rektor utáni első tanítónak. Arany 1839. tavaszáig a magyar és latin nyelvtani osztályokat tanította. Ekkor a városnál irnok, 1840-ben pedig aljegyző lett. 1840. novemberben házasodott meg, szíve régi válaszlását követve. Elvette az a nőt, a ki hű élettársa volt mind e napig, a ki „családi körét“ boldoggá tette, ki önfeláldozólag ápolta betegségében.

1842-ben történt, hogy Szilágyi István, egykori iskolatársa rektornak jött Szalontára. Szilágyi a Kisfaludytársaság versenyein már háromszor nyert, hol jutalmat, hol dicséretet; Szalontán léte alkalmával pedig az akadémiánál nyelvtudományi munkájával száz aranyat nyert. Szilágyi mindennapos vendége volt neki. Társalgásuk természetesen többnyire irodalmi dolgokról folyt. A Kisfaludytársaság görög klasszikusok fordítását kezdte meg, s Szilágyi unszolta Aranyt, hogy ő is fordítson. Így került ki Sophokles Philoktetesének is fordítása. Szilágyi angol nyelvtant hagyott nála s Arany hozzáfogott az angol nyelv tanulásához. 1843. év nyarán Pestre és Bécsbe utazott hivatalos ügyekben. A látottak nem maradtak fogékony lelkére hatás nélkül. Falusi beszélyét közölte az „Életképek“ s némi tetszéssel találkozott. 1845. nyarán szatirikus hangulatra keltették a megyei élet kicsapongásai, melyek szemé előtt folytak le, s inkább időtöltésből, mint tudatos czéllal megírta „Az elveszett alkotmány“ című szatirikus eposzát, hogy ebben ontsa ki boszuságát.

A Kisfaludytársaság 1845. február 6-án hirdetett pályázatot egy vígtárgy epósra, 25 arany volt a jutalom. Aranyt a véletlen eszmetalálkozás meglepte s elhatározta, hogy beküldi készülő eposzát. Sietett tehát befejezni. Felküldte s csakugyan őt pályázó közt ő lett a nyertes.

1846-ban a Kisfaludytársaság egy népies elbeszélésre hirdetett pályázatot, melynek hőse valamely nép ajkán élő személy, pl. Mátyás király vagy Toldi Miklós legyen. Arany megírta „Toldi“-ját, mely 1837. febr. 6-án megnyerte a 15 aranyból álló jutalmat, melyet 20-ra egészített ki a társaság. A művet nem csak a társaság, hanem általában a kritika is tetszéssel fogadta. Petőfi és a többi író siettek őt körükbe fogadni s a választottak közé avatni. És azután egymásután alkotta halhatatlan műveit.

1848-ban többször megfordulván Pesten, író társai ösztönözték a felköltözésre, kapott tehát az alkalmon, midőn 1849. tavaszán a belügyminiszteriumban kapott fogalmazói állást. Mikor az oroszok Debreczenbe is bevonultak, akkor bucsut kellett vennie hivatalától s visszament Szalontára. Petőfivel többször találkozott s köztük mély barátság szövődött. Bizalmas viszonyukat újabb köteléssel erősítették meg, midőn Petőfi kereszt atyja lett Arany fiának, Lászlónak. Petőfi naplója, levelei számos meleg emlékeztetést foglalnak magukban Arany Jánossal való viszonyára vonatkozólag s Arany János több költeményében is keserű fájdalom hangján emlékeztet a jó barátira, ki eltűnt, kinek csak véres alakját látja feltűnni álmaiban.

A forradalom gyászos vége után Arany János Szalon-tán élt visszavonultan egész 1851-ig, a mikor a nagy-kőrösi gimnáziumhoz hívták meg tanárnak. Ott mint a latin-és magyar nyelv és irodalom tanára működött. 1854-ben adta ki „Toldi estéjét“, s két évvel később kisebb költeményeinek gyűjteményét.

1860. július 15-én a Kisfaludy-társaság igazgatójává választatván, Arany Pestre tette át lakását. Az akadémia még 1858-ban, midőn tíz évi szünet után ismét nagy gyűlést tartott, azonnal rendes tagjául választotta. Az az öt év, mely alatt a Kisfaludy-társaság igazgatósága tisztjét viselte, életének egyik leghatékonyabb időszakát képezte. Szalay László halála után megürülvén az akadémiai titkári állás, az akadémia összes ülése 1865. jan. 26-án majdnem egyhangulag őt hívta meg a legdiszesebb helyre, melyet a haza egy tudósnak nyújthat: 1870. jan. 17-én pedig az új alapszabályok értelmében főtitkárrá választatott meg.

A koronázás után a király a nagy költőt a szt.-István rend keresztjével díszítette föl.

A hetvenes években betegeskedése sok akadályt gördített működése elé és sok aggodalmat okozott családjának és tisztelőinek. A költő évekig hallgatott, csendben dolgozott, s csak nagy sokára tette közzé néhány kisebb költeményét és balladáját, a melyeket még két nagy mű követte. Egyik Arisztófanesz vigjátékának fordítása, és működésének koronájául: „Toldi szerelme“, a melylyel nagy eposzi trilogiáját kiegészítette. 1879. november 26-án ünnepies hangulat uralkodott a Kisfaludy-társaság ülésén. Feszült érdeklődéssel várta a közönség Gyulai Pált. Titokzatos hírek szállingóztak, hogy a magyar költészet nevezetes napja, ünnepe lesz ez a felolvasó ülés. A beavatottak már sugdosták, hogg Arany elkészült egy nagy munkájával, melynek megteremtésére senki sem számított. A szorongásig megtelt teremben mély csönd fogadta Gyulai Pált, mikor a felolvasó asztalhoz lépett, a csöndet azonban mindjárt zúgó taps váltotta fel, mikor bejelentette koszorús költőnk „Toldi szerelme“ eposzát, mely a Toldi-trilogia befejezése, mire már Petőfi e szavakkal ösztönözte: «A fejét s a lábát már megírtad, ird meg a derekát is!» Arany 1877. óta koronkint dolgozott e munkán, míg ez év tavaszán elkészült vele. Kiadását halála utánra akarta balasztani, de barátai, különösen Gyulai Pál kérelmének engedve, még életében bocsátotta sajtó alá.

Toldy Ferencz halála után a magyar kormány felajánlotta Aranynak a budapesti egyetemen a magyar irodalomtörténet tanszékét, melyet azonban nem fogadott el.

Arany János után sok kiadatlan mű maradt hátra. A költő folyton dolgozott, a mikor csak szerét tehetette, bár az utolsó időkben szembaja lehetetlenné tette, hogy nagyobb munkákat végezzen. Halála után Szász Károly és fia Arany László megvizsgálták a költő íróasztalában levő irományokat és ott igen sok nagybecsű kéziratot találtak. Miként „Toldi szerelme“-vel meglepte annak idején a nemzetet, ép ily meglepetést tartogatott fiókjában; és ez nem más, mint „Buda halálá“-nak második része. A műnek címe: „Csaba királyfi.“ Mint a címből is látszik, az eposz hőse Csaba, Attila fia, ki a hun birodalom összeomlása után Erdély bércei közt vonta meg magát.

* *

Az idén már nagyon elővette betegsége. A nyarat a Margit-szigeten töltötte, hol látszólag javult. Szeme, hallása megromlott, beszéde vontatott lett. A mint felköltözött a szigetről az akadémia palotájában levő lakására, gyöngéledése fokozódott. Még olykor kiment sétálni a Dunapartia, hol télen oly gyakran lehetett látni, ajkai közt az elmarad-

hatatlan szivarral. Évek előtt, mikor unókája, a „Toldi szerelme“-ben megénekelt Piroska még kicsi lányka volt, sokszor együtt tették meg e sétát.

Halála előtt tíz nappal neje kisöretében ment ki sétálni. Ez volt utolsó sétája. Azóta rendszeren a tivánon töltötte napjait. Az éjjelek kinosak voltak.

E hó 20-án meglátogatta őt Csengery Antalné a beteg költő szomorúan monda a bánatos özvegynek: „Érzem, hogy megyek én is nemsokára szegény Antalunk után.“ De másnap délután jobbra fordult betegsége maguk az orvosok is bizni kezdtek gyógyulásában.

Oktober 22-én reggel fölébredve, megitta kávéját s tíz óra tájban egy kis pohárnyi vörös bort is ivott. Tizenegy óraker neje kértére, leszállt az ágyról s a míg szobáját takarították, az ebédelőbeni pamlagon üldögélt. A mikor elvégezték a takarítást, hírül adták neki, hogy ismét ágyba fektetik. Ekkor már nagy n erőtlen volt a költő s alig érthető hangon kérdé nejtől, hogy bány óra van? „Tizenkettőre jár az idő“ — volt a felelet. „S bányadika van?“ — kérdezősködött tovább a beteg. Aranyné a folytonos izgalom s virasztás közt töltött napokat nem tartotta számban s azt monda a költőnek, hogy majd megnézi. „Sohase bántsál különben édesem — válaszolt a beteg — ugy sem törődöm én már a napokkal.“ „S miért kérdezted mégis?“ — „Majd ugy négy-öt óra tájban megmondom“ — felelé a költő, nejének, fiának segítségével fölemelkedve a pamlagról, újra dolgozó szobájába ment. Ott ledőlt az ágyra. Az ablakon besütött a nap, s minthogy erős fénye gyöngye szeméit hánította, a költő megfordult s lábtól feküdt. Hosszuszáru pipáját ez utolsó perczeiben is szájában tartotta. A szobaleány rá akarta tenni dermedő kezeire a melegített kendőt, de nem engedte. „Nem kell már nekem semmi“, monda, s ezek voltak utolsó szavai. A másik pilanatban az édeszavu ajkak elnémultak örökre. Az ágyat a költő nejen, fián, menyén és unokáján kívül Kétly és Farkas Kálmán orvosok állították körül. Délután felöltöztették egyszerű magyar ruhába a halottat s ráfektették ismét az ágyra, melyen nagy lelkét kilehelte. Főléje sötét leplet borítottak s ott hagyták másnap délutánig. Ekkor vitték le az akadémia oszlopcarnokába, hol Toldy, Deák és Csengery ravatala is állott.

Szász Károly gyászbeszéde.

Arany János ravatalánál.

Nem saját szivem ösztönéből, — mert az csak félreállva hallgatni s a sirókkal sirni kész, — hanem a magyar tudományos akadémia parancsából állok itt ez emelt helyen, hogy az akadémia érzelmeinek Arany János ravatalánál tolmácsa legyek.

De mert e ravatalnál az egész nemzet, a koronás királytól kezdve a nép legkisebb fiáig, együtt érez és együtt siralja legfényesebb csillagának lehunyatát az Akadémiával — mely mindig hivatásának s dicsőségének tartotta, hogy a nemzet nagy érzéseinek és aspiratioinak kifejezője legyen — tolmácsolhatom-e az Akadémia érzelmeit anélkül, hogy saját fájdalmimnak is tolmácsa ne legyek? Szólhatok-e a sziv azon elfogódása nélkül, mely csak töredevezve ejti a szót érzelméhez mérve, a mit mondania kell, sokat akarna mondani kevés szóval s hangja végre is fuldoklásba vész.

Mert bár azon szerencsések közé tartozom — vagy tán épen azért — kik nem csak lángelméjét bámulták s

*

szelleme dicső műveiből gyönyört meritettek (ebben milliókkal osztozom), hanem akik névéhez is közel állottak (harminczket évi benső barátság kötvén kozzá) — e perczen a sokszoros vesztés-sulyától lenyomva, arról sem tudok számot adni, a költőt és tudóst, vagy az embert kell e jobban siratnunk benne?

Maga az Akadémia is, mely a költőt ismételtelen megkesztoruzta s a tudost tudósai első sorába ültette, mely lángelméje örökre maradandó alkotásait oly gyakran kísérté tapsaival — maga az Akadémia is nem egyszer meghajolt a fényében oly szerény és igénytelen ember nagysága előtt s érezte, hogy nagy elméjénél még nagyobb szive s lángeszénél még tiszteletet parancsolóbb jelleme. Ugy járt-kelt soraink között, mintha közöttünk ő volna a legkisebb s nem akart tudni arról, a mit mi mindnyájan éreztünk, hogy ő a legnagyobb. Mikor az Akadémia főttkári székén ült, melyen egy Toldy és Szalay voltak elődei, halhatatlan eszméinek ruháiúl szolgálendő betűit az Akadémia legegyszerűbb határozatainak hű és engedelmes kifejezőivé tette; s mikor onnan, betegsége miatt, leszállni kényszerült, az ókor rómaiájához méltó önzetlenséggel még azt sem fogadta el az Akadémiától, a mi őt az alapszabályok szerint jogosan megillette volna. Koszoruink és tapsaink elől, a hol lehet, önkényt kitért, s ha ki nem térhetett, lehajtott fővel, majdnem tiltakozva fogadta a babért, mely homlokát és lantját diszintendő vala. Ragyogobb szellem soha sem járt igénytelenebb ruhában. Még a mivel a királyi kegy és elismerés, a nemzet egy nagy napján megajándékozta, bár hódolattal fogadta, ezt sem viselte soha, távol akarván tartani a maga egyszerűségétől a külső fénynek legkisebb csillámát is, s úgy érezvén, a mint egy költő társa jellemezte a költőt a pacsirta képében, mely

Alázva van porig,
Kopott fakó ruhát hord.
S az utfélen lakik.

Valóban, tisztelt gyászoló gyülekezet, Arany Jánosban, nagy költőnél az ember sem volt kisebb. Érzületének kristálytisztaságát és nemességét, jellemének egyszerű és igaz nagyságát — mert az talán még a lángésznel is ritkább — lehetetlen volt nem bámulni s e részben őt csak nagy kortársával, nemzetünk feledhetetlen nagy fiával, Deák Ferenczcel lehet összemérni, kiben a szellem és ész fénye a jellem szintazon egyszerűségével és önzetlenségével párosult, mint benne.

Hajb, de a kik őt ösmertük s benne az embert szerettük bámultuk — rendre egyenkint mind elmegyünk utána ezt a nagyságát nem lesz ki érezze s emlegesse többé. — Halhatatlan művei azonban fenn fognak maradni

dicsőségei lesznek nyelvünknek, míg a Duna és Tisza partjain magyar él s magyar szó zeng. S állitson bár a nemzet kegyelete ércszobrot halhatatlan emlékének, az a szobor előbb el fog mállani az idő vasfogai alatt, mint azok az alakok, melyeket a költő képzelete teremtett s művészete a nyelvnek viasznál fogékonyabb s ércznél tartósabb anyagába szobrászi erővel és biztossággal vésett ki.

Mert elfelejthetik-e a mig magyarul beszélnek és olvasnak, sőt azontul is, a mig emberek élnek s az emberi természet nemesebb vonásai iránt fogékonyaság lesz a szivekben, Toldi Miklóst, a ki épen oly nagy és ép oly egyszerű a maga nagyságában, miat költője, a ki őt a hagyomány ködéből kiemelte s jellemmé megteremtette? S az anyasziv igazsága Toldi anyjában s a királyi sziv nemességé Nagy Lajosban nem örökös életü képek-e, a mint őket Homér-Arany János (a mint Petőfi nevezi) festette? És a kit saját szive vérével festett, a kinek alakjában forrón szeretett s örökre siratott leányát, nevében ma koporsójára boruló unokáját halhatatlanította: az ő Rozgonyi Piroskája, nem él-e örökre? Oh, Toldi Miklós — a tudomány bebizonyíthatja s be fogja bizonyítani, hogy te nem voltál mese, de az oklevelek adatainál s a történelmi bizonyítékoknál biztosabb létet s kétségbevonhatatlanabb igazságot a költő adott neked; adott látnoki hitével, melylyel létedben nem kételkedett, mielőtt ez be lenne bizonyítva s — mint Kemény Zsigmond mondá — óh, mily sokat köszönünk annak, hogy Arany János oly erősen hitt benned!

Olyan erősen, mint Homér Achilészban hitt, ő világ-bíró Etelében s a Hadur kárdjában is, melyet a négy szélbe suhintva s vele nemcsak magának, hanem utódainak is, Árpádnak s maradékainak, nekünk is örök országot hódított a Duna mentén. Az epikus hite a próféták és az apostolok hitéhez hasonló erőre, hatásra nézve. Ez feltámasztja a mult nagyságot s országot épít annak alapján. Hiszen az istenlen, a ki a nemzetek sorsának intézője s hiszen a hősbén, a ki az isten végzetes eszköze. S a mi egy nagy költő lelkében megfogant és gyökeret vert, az sajátjává lesz általa egész nemzetének, mely azontul nem szakadhat el a mult hitétől, melyre jövőjét építi.

De mi nekem Hekuba? mondhatná valaki Hamlettel. Ismertem én Toldi Miklóst s vén Benezéjét és ifju Piroskáját, ismertem én Etelét s Budát, Krimhildet és Gyöngyvért, Csabát és Aladárt s a furfangos Detrét, hogy együtt érezek velük? Nem értünk-e nagy és komor időket magunk is, melyekből egy eposz s egy tragédia egyaránt kitelik? S nem az-e a költő első feladata, hogy korának szóljon s kora érzelmeit és küzdelmeit fesse s a maga fájdalomában és vágyában egész nemzete buját és törekvéseit megörökítse? Arany János a mult nagy énekese, épen oly hű és művészi tolmácsa volt saját korának is abban az időben legkivált, mely a költő vigaszára oly nagyon rászorult; mikor az enyésző nép — méla kedvvel multján borong, s nem kell neki Homér fénydús ege, csak Ossian ködös, homályos énekével, a hunyó dicsőség lantosa; mikor lelkét csak borongó ég, kihalt tusa érdeklí s emlékhalom a harc fián, ki az utolsók közt esett el remény nélkül. S mikor „A dalnok buja“ elzengett és a ködös borongós ősz után, a tavasz egy langy fuvallatára, az egész nemzet ajkán ismét megzendül a „Rendületlenül de ő a költő és hazafi int:

Hallottad a szót: „rendületlenül?“
Ábránd, hiúság, muló kegy, javak

Lenn a villámló tér, nyomás felül
Vész és gyalázat el ne rántsanak!!
Oh értsd meg e szót: árban és apályon
— Szirt a habok közt — hűséged megálljon.

S fejezte-e ki költő egy nemzet érzéseit hivebben és erősebben, mint ő épen itt az akadémiában, mikor Széchenyi halálán felkiáltott:

„Egy szó nyilallott a hazán keresztül“ Ne tovább — „a példa fáj — mert most ismét:

Egy szó nyilallott a hazán keresztül,
Egy röpke szóban annyi fájdalom

Három nagy kor dalnoka az Étele és Nagy Lajos korának alakjait, saját korának érzelmeit és hangulatát véste kőbe örökre maradandólag. S azonkívül mintha, mint az idő méhe soha sem fáradna ki új meg új alakokat szülni, mennyi alaknak adott létet képzelete, mennyit tett halhatatlanná ecsete! Rozgonyiné, a mint a harcra öltözik, Zách Klára, a mint atyja elé borul, Ágnes asszony, a mint „fehér leplét, véres leplét a fűtő hab elkapdossa,“ a Both bajnok özvegye, a mint talpig gyászban ül Hunyad alatt egy kis házban, a Mátyás anyja, a mint a hollót üzeti hiába, a Szondy két apródja, a bül-bül szavu rózsák két mennyei bokra, Török Bálintné, a mint ki-kiül a bارسony könyöklőre és Edward király, angol király a mint vágta fakó lován És annyi még! Oh bizony nincs annyi tér és utca körülünk, hogy az Arany János alkotta szobrokkal mind be ne lehetne népesíteni.

Szobrok! A nemzet csak az imént állított ércszobrot egyik halhatatlan dalnokának, annak, a ki a maga jól érzett nagyságában, oly önérzettel, mint szerényen, jóslólag mondá Arany Jánosnak:

„Mit én nem egészen dicstelenül kezdék,
Folytasd te, barátom, teljes dicsőséggel.“

Arany betöltötte e jóslatot és a magyar irodalom évtalajai két egyenrangú nagy névtől ragyognak, Mindkettőnek igazi nagyságát az mutatja, hogy mindenik a másikat nagyobbannak tartotta magánál. S mind a kettőnek igaza volt. Mi pedig csak hálát adhatunk a gondviselésnek, hogy míg amaz a csaták viharában elveszett, mint egy harcziáltás, emez még azután alkotta meg legdicsőbb műveit — megérhette költőtársa barátja apothecosisát és úgy hunyhatta le szeméit az örök álomra, hogy abban a magáét is láthatta és érezhette. Amannak a dicsőségéből nem hiányzik semmi, bár ő hiányzik a mienkből — mint Molierről mondja a francia akadémia — emezéből sem hiányzik semmi s ő sem a mienkből, mindketten pedig örök dicsőségei a nemzetnek, mely őket nem csak szülte, hanem meg is tudta érteni.

Nem! A te dicsőségéből felejthetetlen barátunk s dicső társunk, semmi sem hiányzik. S mi is örök kincsünk gyanánt őrizzük a te nevedet és alkotásaidat. Tudományos irataidból fogják tanulmányozni és megismerni ifjaink a nyelv és az ízlés törvényeit, irodalom történetünk néhány kiválasztott kedvenc alakjának vonásait s a magyar próza remekségének példányait. Költői alkotásaid megtermékenyítették képzeletünket, újra élesztették honszerelmünket s az

ősi dicsőség iránti lelkesedésünket. Emberi alakod nagysága pedig példányul marad előttünk az önzetlenségre, a munkásságra s a hűségre.

Oh milyen nehéz ennyi kapocscsal ide kötve elszakadni ravatalodtól! Oly önzők vagyunk, hogy inkább akartunk volna szenvedni látni még tovább is, a hogy évek hosszú során át panasz és zugolódás nélkül szenvedtél, mint a mi szívünk sajogjon elvesztéseden. Pedig, a ki a halálban megdicsőült arcodon, a kinoktól megszabadulva átszelidült vonásaidon a felséges nyugalmat látta: csak áldhatja azt a kegyelmes isteni kezét, mely megszabadított.

Mi is áldjuk. Tied is, zokogva bár, áldják azt. Mert eddig, éltél bár, de fogyhatatlan hűségük és szerelmük gyöngéd ápolgatásai alatt is csak szenvedtél; most pedig nem szenvedsz már s mégis élsz, örökre, halhatatlanul!

AUDIATUR ET ALTERA PARS.*)

Kémer, 1882. okt. 19-kén.

E beeses lap közelebbi számaiban „Ne bántsu k“ cím alatt egyházkerületünk szervezeti szabályainak bonczkés alá vétele elle i határozott tiltakozás lón közrebocsátva. Legyen szabad e kérdéshez nekem is röviden hozzá szolanom.

Megvagyok arról győződve, hogy sem az indítványt tevő marosi egyházmegye, sem az ezt pártoló szilágy-szolnoki egyházmegyénk közgyűlésének tagjait egyáltalában nem azon indok vezérelte ösmert véleménye nyilvánítására, mintha talán a tanári testülettel szemben a befolyás feletti féltékenységnak helye és szüksége fent forogna — legalább ez idő szerint —: sem pedig a tanári testület érdemének s fontos szerepének (egyházi és társadalmi téren) tekintetbe nem vétele, kellő méltánylásának szükkeblü megtagadása, hanem igenis azon képviseleti aránytalanság, mely szervezeti szabályainkban félreismertetlenül meg van, midőn, míg a mintegy 600 tagból álló papi testületnek — mint testületnek — tulajdonképen egyetlen képviselője sincs, a tanári testület minden tagja illetékes helyet talál az egyházkerületi közgyűlésen.

Én azon nézetben vagyok, hogy valamint tulzott állítás lenne azt koczkaztatni, hogy az egyház érdekét képviselni csakis a papi testület képes és kizárólag hivattott az egyházkerületi közgyűlésen, s a világiak s tanárok nem; épen úgy kissé tulzottnak tekintem a „Ne bántsu k“ czikk azon állítását is, hogy a tanügy érdekében mellözhetlen szükség lenne arra, hogy az egyházkerületi közgyűlésen minden tanár rendes tag legyen. Mert, míg egyrészlől a tapasztalat bizonyosága szerint mindég találkoztak s találkoznak a tanári testület tagjai között az egyház érdekéért hön lelkesülő, buzgó, tevékeny férfiak, kiknél mind az akarat, mind a tehetség magas fokon áll; míg a világiak sorában min lig voltak és — Istennek hála! — vannak egyház és iskola ügye iránt melegen érdeklődők, azok felvirágzásának előmozdítására szellemi és

*) Barátai lévén a szabad eszmecserének, tért adunk e czikknek, ellenészrevételünket fõntartva a jövõre. Szerk.

anyagi erővel teljes férfiak, — addig másfelől kétségbevonhatatlan tény, hogy a papi testületben is mindég találhatók valának oly egyének, kik észszel és akarattal egyiránt kiállják a versenyt a tanügy érdekének képviselőjénél épen a — szoros értelemben vett — tanfériak jelesseivel szemben is. Mert valamint protestans elv szerint mindnyájan „választott nemzettség. királyi papság, szent nép vagyunk,“ úgy másfelől nálunk a tanítói tiszt nem kizárólagosan csak a tanári és tanítói testület sajátja, hanem igenis hivatásunknál fogva mi lelkészek szintén tanítók vagyunk s így rendeltetésünk szerint a tanügy képviselői.

Nem ösmeretlen előttem azon elvi harc, mely egyházkerületünk élettengerét — fájdalom! — a nem rég multban hullámzásba hozta volt. Épen azért némileg jogosultnak látom a „Ne bántsuk“ czikk írójának aggodalmát, midőn az elsimult habok felkorbácsolatását kerülni akarja. De hiszen ki óhajtáná a harcot? Bizonytalán egyikünk sem, mert az legtöbb esetben még a győztesnek is kárt okozó, a közügyre nézve könnyen hátrányos lehet; mert: „Jobb a száraz éteknek egy falatja, mellyel vagyon csendesség, hogy sem a megnyúzott barmokkal teljes ház, melyben vagyon háboruság.“

Azonban, habár elvileg nálunk protestansoknál nincs meg a kaszt rendszer, nem létezik egyházi és világi elkülönített elem, mindnyájan testvérek, egy atyának gyermekei, szent nép vagyunk, mindazáltal a gyakorlati életben még ma is meg van, sőt némely tekintetben örökké fent is kell állania az egyházi és világi elem közti különbségnek, mert miként a világiak soha nem lesznek s nem lehetnek egészen papokká, úgy a papoknak sem szabad teljesen világiakká válniok.

Ebből kifolyólag az egyháziak és világiak szerinti megjelölés nem csak társadalmilag, sőt az egyházi ügyek kormányzására, intézésére hivatott testületek keretén belül is létjogosultsággal bír. E mellett szól a történelmi igazság, erről tanuskodik a jelen tapasztalati ténye.

A paritas elve a kor intő szózatának sugallata következtében egyházkerületeink mindenikénél a képviselői rendszerben testet és életet nyert, de míg a többi egyházkerületeknél teljes szigorral lőn ez elv meghonosítva, nálunk az egyházi elemnek némileg másod szerepre jutása kétségtelen tény. Püspökünk nem társelnök mint a többi egyházkerületeknél s a zsinatnál; egyházmegyénknek 4—4 gondnoka ex offo tagja az egyházkerületi közgyűlésnek, míg az egyházi elemből csak 2 (esperes és jegyző); a tanári karnak minden tagja; a tanítói karnak egyházmegyénként 1—1 képviselője; a papi testületnek (az egyház napszámosságainak) egyetlen képviselője sem szerepel a közgyűlésen.

Ugy vagyunk mint azon család, melyben a férj azt mondja feleségének: „Egyenlők vagyunk, ne uralkodjunk egymás felett, de azért az én szavam nagyobb sullyal bírjon, én leszek feje a háznak.“

Én nem hiszem, hogy a mi egyházkerületünk szervezeti szabályára is, mint emberi műre, valaki azt mond-

hatná, hogy az örök időkre változhatlan, minthogy teljesen tökéletes mű. Lehetnek benne évtizedek során át életre hivatott részletek, de az egész változhatlanság bélyegével nem lehet felruházva.

Már magában csak ha az egyházak naponkénti szégyenedését, az egyháztagok vagyoni alább szállását, áldozatkészségük hanyatlását s több ily körülményeket tekintetbe veszünk: okvetlen előáll a szervezeti szabályok revisiojának szüksége, kevesbitni kell az egyházkerületi képviselők számát, hogy kevesbedjék ezáltal a képviselő-díj alább szállásával az egyházak terhe; a képviselők számának alább szállításakor megmaradandó elemek arányának megvizsgálása s lehető méltányos összhangba hozatala szintén természetes következmény leend.

Azt hiszem teljes biztossággal állithatom, miszerint szilágy-szolnoki egyházmegyénk közgyűlésének jelen volt tagjait: nem szellemi harc, elv-tusa előidézésének visketege; nem a papi testület specialis képviseltetésének pretensioja; nem a világi elnökség mellé az egyházi elnökség multhatatlan behozatala; nem az egyházmegyék minden cardinalis hivatalnokának ex offo egyházkerületi képviselővé felavattatása vágya és reménye indította azon elvi határozat hozatalára, hogy az egyházkerületi szervezeti szabályok revisioját indítványozzák hanem azon szomorú tapasztalatból merített tény, hogy egyházaink szegénysége a közterhek alább szállítását elkerülhetlenül sürgeti fent és lent egyiránt.

Az anyagi szükségekkel küzdő egyházak sorsa feletti aggodalom bizonyára nem kevesebb jogosultsággal bír, mint a „Ne bántsuk“ írójának aggálya.

Épen azért a szervezeti szabályok revisiojának szükségét hangsúlyozó indítványa egyházmegyénknek — nézetem szerint — nem „egy elméleti fictio kedvéért“ született „nem időszerű“ „eszélytelen“ eljárás, hanem igen is szükség követelte, megfontolásra érdemes indítvány.

Videant consules!

Dombi Lajos.

A VILÁG FOLYÁSA.

— *Heti szemle.* —

Merénylet a szerb király ellen. Milán király, hosszas külföldi időzése után, e hó 23-án érkezett vissza Belgrádba, hol üdvözlésül orgyilkos fegyvere várta. A lővés azonban nem találta. A merénylő egy nő, egy ezredes özvegye, a kinek férjét összeesküvés miatt kivégezték. Ugy látszik tehát, hogy a merénylet boszu műve. Ha vajjon az elkeseredett asszonyt nem politikai izgatók használták-e föl eszközü, nem lehet tudni. A merénylő Markovics Jefremné, szül. Dimics Helena, magyarországi, ujvidéki születésű. Atyja ügyvéd volt Ujvidéken, s igen vagyonos. Markovics Jefrem szerb ezredes mint gazdag özvegyet vette nőül. Férje összeesküvésbe keveredett, melynek célja volt Milánt trónjától megfosztani s vagy köztársaságot ki-

kiáltani, vagy pedig egy más, alkalmasabb egyént a trónra ültetni. Az összeesküvést felfedezték, Markovics Jefremet a hadi törvényszék elé állították, mely őt halálra ítélte. Markovicsot Arangyelovácban lötték föbe. Neje a halálos ítélet kihirdetése után Milánhoz ment kegyelmet kérni, de be sem bocsátották: azt mondták neki, hogy összeesküvők számára nincs kegyelem. Azóta visszavonultan élt. Jelenleg 40 éves. — Hugo Viktor felszólalása Arabi mellett. A nagy francia költőtől a párisi lapok a következő felszólalást teszi közzé. Arabi a törvényszék előtt áll! Kicsoda Arabi? Lázadó? Igen, mondja a khedive hangosan. Nem, suttogja a szultán halkán. Szabadító? Kinek a szabadítója? Egyiptom népe nem fog elpusztulni és nagy lesz a huszadik században. E pillanatban még nem az. Hadvezér? Ez háboru nélkül nem lehet; a háborunak pedig vége. Csupán a proabb katonai ügyek várnak elintézésre Anglia részéről; háborunak semmi nyoma. Anglia nem visel háborut Egyiptommal, Anglia nem áll hadban Törökországgal. Micsoda hát ez az Arabi? Fogoly, egyéb semmi! Mi többiek, a földi vándorok, az ismeretlenek, mi megvagyunk, mi élünk és a kormányok szemünk láttára folytatják működésüket. De a mit ők tesznek, azt elrejtik szemünk elől; mi ezt nem tudjuk; talán ők magok sem tudják. De mi látjuk azt, a mit ők nem látnak; szemünk elé tárul a szemhatár szélén a jövő titka; látjuk keleten az izlam bukását és Afrika megnyílását a civilisatio előtt; ez tisztán áll előttünk. A kormányok csak rejtsek el, a mit tesznek; mi azonban látjuk, a mit a civilisatio tesz; mi meg vagyunk elégedve. A halálbüntetés minden régi igazságszolgáltatást felölelt és megtestesített. Angyala volt a régi törvényeknek. Manapság száműzött és elítélt. Ötven év alatt huszornéhét állam kitörölte törvénykönyvéből. A kormányok, melyek fentartották (fájdalom Franciaország is!), a mennyire lehet, kerültek alkalmazását; félnek tőle, és szegyenlik magokat miatta. Nem angyal többé, hanem kísértet. Itt a szavamba vágnak s így szólnak: „A halálbüntetés hatalmasabb, mint valaha. Mindakét földteke alkalmazza. Oly kevéssé van meghalva, hogy maga is öl. Arabi agyon fog lővetni.“ Ez a beszéd meglep, de nem nyugtalanít. Nem, nem, civilisatio többé nem barbarismus, igazságossága többé nem a vadságban nyilvánul, a civilisatio nem ölhet meg egy embert, mint a hajdani társadalmak, a nélkül, hogy tudná, miért? Nem, nem kezdheti a nagy munkát, melynek teljesítése a XX-ik században rá vár, oly tettel, mely azok előtt, a kik elkövetik talán, azok előtt pedig, akik látják, gaztett. Nem. — Hugo Viktor. — Petőfi miatt lefoglalt lap. A Triestben megjelenő „L'indipendente“ lap october 17-iki számát lefoglalták a Petőfiről szóló cikk miatt. Alig husz-huszonöt sor az, a mit a nevezett lap nagy költőnknek szentel és a triesti államügyésznek még ez is sok. A konfiskálásra okot adott pár sorban a „L'indipendente“ a mi Petőfinket összehasonlítja Körnerrel, Rouget de l'Isle-lel s a magyarok elsejének nevezi Petőfi Sándort, a szabadsághóst. Szól arról, hogy az emberiség nagy szelleme örök emléket biztosított magának azzal, hogy átértette a nemzet kívánságait, óhajait. A nemzet,

mely ily dalnokokat szül, remélhet jövőjében. „Az ily költő nemcsak saját elismeréssel viseltető népének emlékezetében él, nemcsak a bronz-szobor örökíti meg, hanem él, mert igaz és vissza fog térni a vészes napokban.“ És tovább: „Petőfi Sándor nem halt meg népére nézve, egy napon vissza fog térni övéhez.“ Ez az, a mi szemet szurt a trieszti sajtószabadság órei előtt, kik pápaszemük homálya mögött nem igen tudnak megbarátkozni a modern idők követelményeival. — Az eszéki katasztrófa ügyében az eszéki törvényszék illetékesnek mondta ki magát. Az állami ügyész azonban fellebezte az ügyet, mert szerinte a törvényszék nem lehet illetékes, minthogy a szerencsétlenség a magyar partnál történt. Most már a horvát báni tábla fog véglegesen dönteni az illetékességi kérdésben. A pécsi törvényszék, mely az ügyben egyedül szóba jöhetne, nem csak hogy nem reklamált, hanem önkénytelen átengedte azon vizsgálati iratokat és jegyzőkönyveket, melyeket a dárdai szolgabíró vett fel. Ezenkívül az ügy elbírálását az eszéki törvényszék sokkal kevesebb költséggel eszközölheti a pécsinél, mert a katasztrófa színhelye közvetlenül Eszék mellett fekszik, a tanúk is csaknem mindnyájan eszékiek. — A zendülés Herczegovinában. Uj felkelő bandák alakulásáról adnak hírt Kattaróból. A montenegrói határon, Bilektől Blagajig s Focsától fel egész Szerajevoig ütötték föl fejüket a jobbára szőkevény ujonczokból, vagy a sorozás elől menekültekből képződött kis bandák, midőn hadcsapataink visszatértek a hegyek közül a helyőrségi állomásaikra. Nem bántják az egyes helységeket, csak a csendőroket s katonai őrszemeket támadják meg. Omer Sacici, Mijat Kurlovics, Barjaktar Bandics és Vuk Szerics a főbb bandák vezetői. Czettinyében azon izenetet küldték, hogy miután Romencsics és Rádonics letették a fegyvereket s Montenegróban internálva vannak, nem fogadnak el többé rendeleteket Czettinyéből. Egyik banda megtámadott e hó 11-én egy hat személyből álló katonai őrszemet s a küzdelemnek mindkét részről egy pár halott és sebesült adta meg az árát. — Oberdank elítéltetése. A trieszti katonai törvényszék már ítéletet mondott Oberdank fölött. Az ítélet, mint előre jelezték, halálra szól. Kettős bünténnyel van vádolva: a katonaságtól való megszökéssel és az uralkodó elleni merénnyel. Bünnöknek találták a főségárulásban, a Tomassini csendőr ellen elkövetett gyilkossági kísérletben, és a katonaság kötelékéből való megszökésben, — minthogy 1878-ban a Weber ezredből megszökött. — Még az ítélet hozatala előtt Oberdank anyja, Ferencziczné asszony, Bécsbe utazott, hogy ő felségétől kegyelmet esdekelyen, nem tudva, hogy ő felsége Gödöllőn van. A megtört és beteges nő e hó 18-án ő felsége irodájában adta át folyamodványát. Másnap gr. Taaffe miniszterelnöknél volt kihallgatáson, hogy felkérje közbenjárását kegyelmi kérvényének érdekében. A miniszter kijelentette, hogy ez eset nem tartozván illetősége körébe, mitsem tehet. A szerencsétlen anya lábaihoz vetette magát s zokogás közt ismételte kérését. „Önök a fia, mondá a miniszterelnök, nagyot vétkezett a törvények s a társadalom ellen. De a császár jósága s kegyelme nagy, s ne hagyjon fel minden reménnyel, hogy ez esetben is talán a jog helyett kegyelmet fog gyakorolni.“ A hadi törvényszék voltaképen csak october 20-án hozta meg az ítéletet. Oberdankot kötélt általi halálra ítélték. Hír szerint töredelmes vallomást tett s megnevezte büntársait. Anyja kegyelmi kérvényét pártolólággal terjesztették az uralkodó elé.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

FIAMNAK.

Hála Isten! este van megint'.
Mával is fogyott a földi kin.
Bent magános, árva gyertya ég:
Kivül leskelődik a sötét.
Ily soká, fiacskám, mért vagy ébren?
Vetve ágyad puha-melegen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Látod, én szegény költő vagyok:
Örökül hát nem sokat hagyok;
Legfőlebb mocsoktalan nevet:
A tömegnél hitvány érdemet.
Ártatlan szived tavasz kertében
A vallást ezért öntözgetem.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Mert szegőnynek drága kincs a hit,
Törni és remélni megtanít:
S néki, míg a sir rá nem lehell,
Mindig törni és remélni kell!
Oh, ha bennem is, mint egykor, *épen*
Élne a hit, vigaszul nekem!
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha játszótársaid közül
Munka hi el — úgy lehet, korán —
S idegennek szolgálsz eszközül
Ki talán szeret de mostohán!
Balzsamul a hit malasztja légyen
Az elrejtett néma könyeken.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord;
Megtiporva az erényt, az észet,
Míg a vétek irigységre készit
S a butának sorsa földi éden:
Álljon a vallás a mérlegen.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál édes gyermekem.

És, ha felnővén, tapasztalod,
Hogy apáid földje nem honod
S a bölcsőd s koporsód közti ür
Századoknak szolgált mesgyeül:
Lelj vigasztalást a szent igében:
„Bujdosunk e földi téreken.“
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Oh, remélj, remélj, egy jobb hazát!
S benne az erény diadalát:
Mert különben sorsod és e föld
Isten ellen zúgolódní költ. —
Járj örömmel álmaid egében,
Utravalód e csókóm legyen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkoztál, édes gyermekem!

Arany János.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, október 28.

— **A nemzet nagy halottja** emlékezetének szentelt közleményeink miatt, rendes rovataink egy része, a melléklet daczára, mai számunkból kiszorult. Olvasóink meg fognak ezért bocsátani nekünk. A nagy halott életrajzához kiegészítésül följegyezzük, hogy a Kisfaludy-társaság nemzeti adakozás útján ércz-szobor által szándékszik megörökíteni a nagy költő alakját. Az adakozásokat az akadémia kezdette meg, fölajánlva e czélra azon 1000 frtot, melyet a költő temetése költiségeire szánt, de melyet a gyászoló család nem fogadott el, a kegyelet utolsó kötelességét maga óhajtván végezni. Az adakozások folyamatban vannak s remélhető, hogy a szükséges összeg rövid időn összegyűl. A költő végrendeletet hagyott hátra s az akadémiának 1000 frtot hagyományozott „hálája jeléül“. Tehát épen amnyit, mint a mennyit az akadémia az ő szobrára megszávozott. — A Kisfaludy-társaságnál régebben tett adományát megkészszerzte. Szeretett szülővárosa, Nagy-Szalonta iskolájánál pedig ezer forintos alapítványt tett, hogy annak kamatait oly szorgalmas szegény tanulók kapják, a kik onnan magasbb iskolára mennek. A hálás szív ékesszólásával beszélnek e hagyatékok is.

— **Az egyetemes konvent** január hava előtt aligha összehívható lesz. A konvent összehívását a szentesített törvények kihirdetésének kell megelőznie s a végett rendkívüli ker. gyűlések lesznek tartandók. Az erdélyi egyházkerületben a kihirdetést valószínűleg az igazgató-tanács eszközli. A többi egyházkerületeknek még a konventi képviselőket is meg kell választani. Az erdélyi választásokat a f. évben tartott rendes közgyűlésen megejtette s így egy sok költségbe kerülő rendkívüli ad hoc gyűlés összehívásának szüksége nem forog fönn.

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 44 számához.

— A véderő törvény végrehajtása tárgyában a honvédelmi miniszter által legközelebről kiadott utasítás a papjelöltekre nézve így rendelkezik: Papjelöltek. — 1. A törvényesen bevett egyházak és vallásfelekezeteknek rendes sorozás útján besorozott papjelöltjei és papnövendökei, a törvény 5-ik szakaszának 1-ső és 2-ik bekezdései értelmében, hittudományi tanulmányaik folytathatása végett leendő szabadságoltatásra és annak idejében, a hadsereg vagy a honvédség lelkészi lajstromába leendő felvételére azon esetben birnak igénynyel, ha vagy már az ujoncz-állítás idejében hallgatják a hittani tanulmányokat, vagy ha ezen tanulmányok hallgatását állománybavételök idejében (okt. 1.) már megkezdették. — 2. A törvényesen bevett vallásfelekezetek lelkészei sorában mutatkozó avagy beállható hiány ideje alatt, ezen kedvezményre, a jelen törvény 5-ik szakaszának 3-ik és 4-ik bekezdései értelmében, feltételesen igénynyel birnak: a) a főgymnasium utolsóelötti osztályából besorozott azon tanulók, a kik nem saját hibájukból késtek meg tanulmányaikban, ugyszintén a főgymnasium utolsó osztályából besorozottak is, és pedig mindkét osztálybeliek azon esetben, ha a sorozó bizottság előtt kinyilatkoztatják, hogy a hittudományok hallgatására és a papi pályára szánták el magukat, illetőleg, ha igazolják, hogy a hittani hallgatók sorába, vagy valamely szerzetesi noviciátusba leendő felvételök biztosítva van; b) azon feltételesen felvett egyévi önkéntesek, a kik az egyévi önkéntesi kedvezmény végleges megadásának időpontjáig már a hittudományok hallgatóivá váltak, vagy ezen időpontban a hittudományi tanulmányokat megkezdették, illetőleg valamely szerzeteshi noviciátusba felvétettek. Az a) és b) pontok alatt említett védköteleseknek azonban, ezen kedvezmény csak a jelen törvény 5-ik szakasza 3-ik és 4-ik bekezdéseiben közelebb meghatározott feltételek és megszorítások mellett adatik meg. — 3. Az utóállítás útján besorozott védkötelesekre e kedvezmény csak azon esetben terjesztendő ki, ha a hittudományi tanulmányok hallgatását azon évi október 1-jéig, a mely évre az utóállítás történik, megkezdették, avagy ha az említett évben, már a rendes állítás idejében, a főgymnasium két utolsó osztálya valamelyikének hallgatói voltak.

— A helybeli luth. egyház a brassói luth. anya-egyházköztségnek javára, lapunk közelebbi számában közlött felhívás nyomán 50 frt adományt szavazott meg s a tagok közt gyűjtést rendelt el.

— Mikor a siket-némák mulatnak. A veszprémi székesegyházban a minap érdekes esküvő ment végbe. Az esküvő vőlegény s a menyasszony siketnémák voltak. A vőlegény Atyimovics Péter siketnéma, ki egyidőben a „Siketnémák lapját“ szerkesztette, jelenleg könyvnyomdász; a menyasszony Veszprém egyik legszebb s legkedvesebb leánya, az ifjú Schusztér Mariska volt. A pap elolvastván előttük a formulárét, eléjük tartotta az eskümintát s ők ajkukat mozgatván (a férj csaknem tökéletes hangkiejtéssel) leolvasták az esküt. E szót „Esküszöm“ és „Szeretem“ tel-

jesen tisztán ojték ki. Az esküvő után barátságos ebédre, majd kedélyes vacsorára gyűltek az ifju pár ismerősei s az esti mulatság valóban rendkívül érdekes képet nyújtott. A városban levő összes siketnémák, három siketnéma leány, köztük a menyasszony nővére, a nászpár körül foglaltak helyet, mire a násznagy Véghelyi Zoltán, az alispán derék öcsöce, ki szintén siketnéma, ujj-jelkekkel negyed-óraig tartó felköszöntőt mondott, mely rendkívüli hatással volt a siketnéma társaságra. Beszélni tudó vendég csak annyi volt hivatalos, mint a hány siketnéma volt s így a társalgás csak jelekkel folyt s csendes volt nagyon az ünnepély. Érdekes, hogy mikor Brenner Lőrincz, a menyasszony gyámja, az ünnepélyre jött, — eljött az ajtóig, de nem hallván semmi neszt, azt hívé, a társaság elment s így ő is visszafordult. Pedig hát akkor folyt odabenn a legélénkebb diskusszió és szaválás jelbeszéddel. — A gyámért ugy kellett újból küldeni.

— Egészséges vallás. Drentelen tábornok a minap katonai szemlét tartván, Zdoboruv városába is eljutott. Itt meglátogatta az odavaló cseheket is s azt a kérdést intézte hozzájuk, áttérték-e már az orthodox vallásra, hogy hálájukat leróvják, a miért orosz földön oly barátságos fogadtatásban részesültek. A cseh kolónia előljárója erre a következő eredeti választ adta: „Mi csehek nem tudjuk az olajjal készített ételeket megemészteni; mi tejhez, vajhoz és sajtához vagyunk szokva, a minek gazdálkodásunknál fogva bővében vagyunk; a mi vallásunk sokkal jobban kedvez egészségünknek, mint az orosz vallás, a miért is megmaradunk a régi mellett.“

— Pályázati hirdetés. A tiszántuli ref. középiskolai tanár-egylet az 1882—3-iki egyleti évre a következő pályakérdéseket tüzi ki: 1. „Tapasztalás szerint a latin nyelv és irodalom tanítása a jelenben nem mutat fel annyi eredményt, a mennyit attól akár a ráfordított idő, akár a tudomány érdeke szempontjából megkívánni lehet és kell. Ennélfogva kutattassanak fel e tünemény okai, továbbá jelöltessenek meg a módok, a melyek által e bajon segíteni lehessen s a középiskolai képzés ez ágának eredménye biztosítottak.“ Jutalma 100 frank aranyban. (Egy névtelen tanügybarát adománya.) A beadandó pályamunkák terjedelme a f. évi közgyűlés 16-ik sz. határozata szerint ne haladja meg az 1½—2 nyomott ivet, — 2. „Vallásosság s protestáns érzület dolgában mit várhatunk a gymnasiumtól. Miként használhatók fel e célra a gymnasiumi oktatás és fegyelemtartás általában s különösen a vallási tanórák anyaga, tanmenete, tanmódja?“ Jutalma 100 frt o. é. (A szatmári ref. egyházménye adománya.) A pályamunkák terjedelme az 1. sz. pályakérdésnél hivatolt közgyűlési határozat szerint, ne legyen 3 nyomott ivnél terjedelmesebb. — 3. „Fejtessék ki a magyaryelv és irodalom elméleti és gyakorlati tanulásának, az egész gymnasiumi tanfolyamon keresztül, — főleg pedig a felsőbb osztályokban — követendő legsikeresebb és célravezetőbb módja.“ Jutalma 100 frt o. é. (A kisújszállási egy-

ház és város adománya.) A pályaművek idegen kézzel tisztán leírva, bekötve és lapszámozva s a szerző nevét rejtő jellegű levéllel ellátva, 1883. május elsejéig az egyesületi elnökhöz küldendők. — Csak egyetemi tagok pályázhatnak. — Kolt Debreczenben, 1882. szept. 28. J o ó I s t v á n, egyesületi elnök.

— A kolozsvári kereskedelmi s iparkamara közrobocsátotta a Kolozsvárt állami segéllyel fönntartott városi ipariskolák 1881—82-ik tanévi állásáról szóló jelentését, melyet a felügyelő bizottság nevében Kiss Sándor, igazgató úr szakavatottan szerkesztett. Jövő számunkban tüzetesen ösmertetni fogjuk.

FÓTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

1238—1882. A n.-szobeni egyházmegyében a mikeszászi lelkészi állomás másodsor köröztetik. A lelkész köteles tanítani, míg az államiskola fölállittatik, s ezen időre kapja a tanítói fizetést is. Fizetése: a) a lelkészi: br. Radák Ádám urtól 12 frt 60 kr.; 12 sz. fa; 20 v. bor; 30 kal. búza; 30 v. csős t. búza; 100 frt. kegy-pénz; — a hallgatóktól: 29 v. (16 kupás) szemes t. búza; 4 kal. búza; 8 v. csős t. búza; 2 frt; 40 frt. dözma-kárpótlás; 8 frt. 40 kr. kegy-hagyomány; 3 frt. 47 kr. consistoriale beneficium; 5 h. 504 □ öl szántó; 4 h. 298 □ öl kaszáló; 1510 □ öl szőlő haszonélvezete; tisztességes lakás, 700 □ öl kerttel; stola: esketés, keresztelés, temetésért 1—1 frt. — b). tanítói fizetés: br. Radák Ádám urtól: 26 kal. búza; 28 véka csős törökbúza; 22 veder must; 2 szekér széna; 2 sz. szalma; 5 sz. fa az iskola fűtésre; 6 sz. fa saját szükségletére; 2 sajt; 2 bárány; 25 frt. kegy-pénz; — a magtárból: 6—8 frt; 8—10 v. gabona, s minden egyes tanuló után 1 v. gabona; ezen kívül tandíjjúl a szülők fizetnek 40—40. krt.; a hallgatóktól: 2¹/₂ v. szemes törökbúza; 20 frt. dözma-kárpótlás; 4 frt. 20 kr. kegy-hagyomány; 2 h. 1420 □ öl szántó; 325 □ öl szőlő; — 173 □ öl kenderes haszonélvezete. Az összes fizetés pénzértéke: 567 frt. 20 kr. Megjegyzendő, hogy a tanítói fizetésre a lelkész csak

addig tarthat igényt, míg a tanítás reája lesz bizva. Pályázati határnap: november vége. Folyamodványok t. t. Kelecsényi Károly h. esperes aához Alamorra (u. p. Vizakna) küldendők.

1274—1882. A k.-kalotai egyházmegyében a szucsáki papi állomás. Javadalma: 256 kis véka kepe—gabona, fele búza, fele rozs, melynek pénzértéke — vékáját 1 frtba számítva — 256 frt; 36 frt. 72 kr. máriás pénz; 30 frt 80 kr. faválság; 134 frtnyi évi jövedelem a can. portio haszonélvezetéből. Összesen: 457 frt. 52 kr.

Ugyanezen egyházmegyében a zsoboki papi állomás. Javadalma minden családfőtől 1 kal. rozs, 1 kal. zab és ¹/₂ v. bor; a családfővel egy kenyéren levő második házaspártól 1 kal. búza, ¹/₂ kal. zab, 1 v. bor; a harmadik, s minden további házaspártól 1 v. rozs; kiknek nem terem kalangyás gabonájuk 3 v. rozst, 3 v. zabot, s ha boruk sem terem, annak piaci árát fizetik; 10 hosszú öl fa az egyház erdejéből levágva és hazaszállitva; a pap 6 hétig kepe borát korcsmároltathatja; az özvegy asszonyoktól 3 sing vászon; keresztelésért 1 kenyér, 1 csirke; esketésért helybeli nem fizet, az idegentől 1 frt.; temetésért 2 frt.; az ifjaktól 1—1 napszám. Hivatalos felszámítás szerint a canonica portio jövedelmét is hozzáalva, az összes papi fizetés pénzértéke 771 frt 27 krtban v n megállavitva.

Ugyanezen egyházmegyében a türei papi állomás. Javadalma: 219 frt. 28 krtnyi kepe gabona; 52 frt. 80 kr. kegyadomány; 75 frt. dözma kárpótlás; 21 frt. 69¹/₂ kr. canonica portio jövedelem; 24 frt. egyházi közmunka tétel; 7 frt. 40 kr. trágyázás. Az összes papi fizetés 596 frt. 17¹/₂ kr. pénzértéket tesz ki. Pályázati határnap mindhárom állomásra nézve: november 30. Folyamodványok mind három állomást illetően t. t. Szakács István esp. aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők. Kolozsvártt, 1882. okt. 24.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

— Puskás Lajos, kollega urnak. Értesítése őszinte örömmünkre szolgált.

— Ravasz János, kollega urnak. Közlebről a szerk. postában megnyugtattuk.

H I R D E T É S.

Pályázati hirdetmény.

A makói reform. egyház két segédlelkészi állásra ezennel pályázatot hirdet. Az illető segédlelkészek köteleztetnek a két rendes lelkészszel felváltva, minden második hétben a lelkészi szolgálatokat teljesíteni, félévi kölcsönös felmondás feltétele mellett.

Díjazás: Lakáson kívül, 600—600 frt az egyház pénztárából.

A pályázati okmányolt kérvények, az egyház elnökségéhez folyó évi november 15-ig nyujtandók be.

A megválasztott, hivatalos állását folyó évi advent első vasárnapjára elfoglalni köteleztetik.

Makón, 1882. october 10.

A reform. egyház elnöksége.